

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Klára Pehrová

Právo na vzdělání v evropských dokumentech

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Mgr. Alla Tymofeyeva Ph.D.

Katedra: Katedra mezinárodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 14. 10. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 202.325 znaků včetně mezer.

diplomant/diplomantka

V Praze dne 14.10.2023

Na tomto místě bych ráda uctivě poděkovala především JUDr. Mgr. Alle Tymofeyevě Ph.D., za její obětavé, vstřícné a podnětné vedení mé diplomové práce, za inspiraci, kterou mi poskytovala. Chci také poděkovat dalším členům Katedry mezinárodního práva a též jejím externím spolupracovníkům, jejíž výuka mi umožnila právo vnímat i jako otázku hledání spravedlnosti a rovnosti a možností. Mé díky patří též katedře mezinárodního práva z Universidade Católica Portuguesa v Portu, členům oddělení Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování ČR před Soudním dvorem EU při MZV ČR, Amnesty International Česká republika, díky kterým jsem se dostala do kontaktu i s praxí. V neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům, jejichž neúnavná a trpělivá podpora mi bezesporu pomohla při studiu. Děkuji.

„Práv máš tolik, kolik si jich obhájíš.“
J. Č. (1934-2014)

Obsah

Poděkování.....	3
Obsah.....	5
Seznam zkratk.....	7
Úvod.....	8
1. Terminologické vymezení.....	14
1.1. Právo na vzdělání a jeho obecné terminologické vymezení.....	14
1.2. Ukotvení práva na vzdělání v mezinárodních dokumentech.....	15
2. Právo na vzdělání a Rada Evropy.....	17
2.1. Úvod.....	17
2.2. Rada Evropy a aktivity Rady Evropy v oblasti práva na vzdělání.....	17
2.3. Právo na vzdělání v dokumentech Rady Evropy.....	19
2.3.1. Evropská sociální charta	20
2.3.2. Evropská kulturní úmluva a další úmluvy Rady Evropy.....	22
2.3.3. Doporučení Výboru Ministrů Rady Evropy ohledně práva na vzdělání..	23
2.3.4. Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy (PACE).....	24
2.3.5. Právo na vzdělání v EÚLP se zaměřením na čl. 2 Protokolu č. 1	25
2.4. Právo na vzdělání a ESLP.....	29
2.4.1. Úvod	29
2.4.2. Statistická analýza.....	31
2.4.3. Vybraná judikatura ESLP.....	35
2.4.3.1. Úvod	35
2.4.3.2. Náboženské symboly ve vzdělávání a vzdělávacích institucích....	36
Latusi and others v. Italy	
Leyla Şahin v. Turkey	
2.4.3.3. Právo na vzdělání národnostních menšin a vzdělání	
v národnostním jazyce.....	38
Case of Oršuš and Others v. Croatia	
Case of Catan and Others v. The Republic of Moldova	
and Russia	
D.H. and Others v. the Czech Republic	
2.4.3.4. Přístup do vzdělávacích institucí.....	42
Case of Velyo Veleve v. Bulgaria	
Scozzari and Giunta v. Italy	
Case of Tarantino and Others v. Italy	
2.4.3.5. Mezistátní stížností.....	45
Ukraine and the Netherlands v. Russia	
Case of Georgia v. Russia (II)	
3. Právo na vzdělání a Evropská unie.....	47
3.1. Úvod.....	47
3.2. Evropská unie a aktivity Evropské unie v oblasti práva na vzdělání.....	47
3.3. Právo na vzdělání v dokumentech Evropské unie.....	50
3.3.1. Právo na vzdělání v SFEU se zaměřením na čl. 165 a 166.....	51
3.3.2. Právo na vzdělání v LZPEU se zaměřením na čl. 14.....	56
3.4. Právo na vzdělání a SDEU.....	59
3.4.1. Úvod	59
3.4.2. Statistická analýza.....	59

3.4.3. Vybraná judikatura.....	60
3.4.3.1. Úvod.....	60
3.4.3.2. Přístup ke vzdělávání.....	61
Bressol a další C-73/08	
Lyyski - C-40/05	
Komise vs. Rakousko - C-147/03	
Komise vs. Belgie - C-65/03	
3.4.3.3. Financování studia a podpory poskytované studentům.....	65
Bidar - C-209/03	
Förster C-158/07	
Komise vs. Rakousko - C-75/11	
3.4.3.4. Volný pohyb studentů.....	68
Giersch a další C 20/12	
Verruga C -238/15	
Komise vs. Nizozemsko C 542/09	
TopFit a Biffi v. Deutscher Leichtathletikverband eV - C-22/18	
4. Srovnání úpravy práva na vzdělání v EÚLP a LZPEU.....	73
4.1. Vztah mezi úpravou práva na vzdělání v EÚLP a LZPEU.....	73
5. Hrozby a výzvy práva na vzdělání v ČR	76
5.1. Úvod	76
5.2. Závěry z rozhovoru s Amnesty International Česká republika.....	76
5.3. Meta	79
5.4. Hospodářské komora České republiky.....	80
Závěr.....	83
Seznam použitých zdrojů.....	87
Příloha č. 1	98
Grafické znázornění ke kapitole 2.4.2 Statistická analýza	
Grafické znázornění ke kapitole 3.4.2 Statistická analýza	
Název diplomové práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce.....	110
Název diplomové práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce	111

Seznam zkratk

LZPEU	Listina základních práv Evropské unie
EU	Evropská unie
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
ČR	Česká republika
OSN	Organizace spojených národů
UNESCO	Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu
OIDEL	International Organisation for the Right to Education and Freedom of Education
CoE	Rada Evropy
CIS	Commonwealth of Independent States česky Společenství nezávislých států)
Úmluva CIS	Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms
PACE	Parlamentní shromáždění Rady Evropy
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
CDEDU	Steering Committee for Education
NGO	Nestátní nezisková organizace
ECSR	Evropský výbor pro sociální práva
ESUO	Evropského společenství uhlí a oceli
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
HSV	Evropský hospodářský a sociální výbor
VR	Výbor regionů
EP	Evropský parlament
Smlouva o ESAE	Smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii
Rada	Rada Evropské unie
ECSR	Evropský výbor pro sociální práva

Úvod

Dostupné a kvalitní vzdělání je v dnešní společnosti naprosto zásadní. „Dobře vzdělaná, osvícená a aktivní mysl, která je schopna svobodně a široce bloumat, je jednou z radostí a odměn lidské existence.“¹

Téma diplomové práce jsem vybírala po pečlivé úvaze. S evropskými dokumenty týkajícími se práva na vzdělání jsem pracovala v rámci svých stáží doma v Praze, při studiu ve francouzském Dijonu a Lille, v průběhu studijního programu Erasmus+ v portugalském Portu. Evropské dokumenty s problematikou vzdělávání jsem v rámci stáží měla za úkol překládat z cizojazyčných zdrojů do češtiny. Během svého studia na zahraničních univerzitách jsem pak musela problematiku studovat v cizích jazycích.

Tvorba diplomové práce nebyla jednoduchá, neboť ucelený materiál zabývající se právem na vzdělání v evropských dokumentech není k dispozici. Je to zcela pochopitelné, neboť pojetí práva na vzdělání není u všech zemí, které jsou smluvními stranami úmluv zakotvující právo na vzdělání stejné. Setkala jsem se v literatuře i s popíráním charakteru práva na vzdělání jako práva základního, které může být nárokováno před soudy.² Autoři předmětné literatury se zabírají velmi širokým spektrem otázek práva na vzdělání. Je to zcela logické, protože samotný vzdělávací systém v Evropě je determinován národnostními a kulturními odlišnostmi. Je proto pestrý a odráží se v něm vzdělávací politiky, strategie a přístupy jednotlivých evropských států. Právní úprava vzdělání je pochopitelně rovněž obsáhlá s akcentací státních a regionálních priorit daných vizí zpracovanou do dílčích koncepcí.

Díky tomu, že jsem měla možnost studovat doma i v zahraničí, absolvovat několik stáží zaměřených na aplikaci mezinárodního a evropského práva rovněž doma i v zahraničí, mohla jsem se věnovat sběru materiálů s pochopením i v cizích jazycích. Vyhledávala jsem aktivně informace o vzdělání a právu na vzdělání v evropských dokumentech. Mnohé materiály se zabíraly především komparací podmínek studujících na území jednotlivých států EU a další pak metodikou postupu, jak uplatňovat a využívat platné právní normy EU pro osobní rozvoj jednotlivce nebo komunity v oblasti vzdělávání. Povědomí o evropském rozměru vzdělávání a možnostech zakotvených v platných právních dokumentech však mezi konzumenty různých typů studia není nikterak široké, a to především pro svoji rozsáhlost a propojenost s dalšími základními právy.

¹ Obecný komentář Výboru pro hospodářská, sociální a kulturní práva č.13 k právu na vzdělání, (Dvacáté první zasedání, 1999) : Právo na vzdělání (článek 13 Paktu), 8. prosince 1999 (E/C.12/1999/10).8. 12. 1999, §1.

² Například Nizozemsko, podle autora Fons Coomans v: Coomans, Fons, Justiciability of the Right to Education (December 15, 2009). Erasmus Law Review, Vol. 2, No. 4, pp. 429, 2009, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1542676>.

Finální zpracování samotného tématu diplomové práce do podoby, kterou předkládám, jsem zahájila pečlivým rešeršováním dostupných listinných i digitálních zdrojů zabývajících se vzděláváním, vzděláním, právem na vzdělání a dalšími právy s tímto souvisejícími. Každý zdroj byl velkým přínosem a odkazoval na další informace, které mnohdy byť jen okrajově, souvisely s tématem, ale byly velmi nápomocnými v procesu pochopení tématu a tvorby práce. Mnohé materiály byly velmi obecné, právo na vzdělání nebylo samostatným tématem, vystupovalo spíše jako součást jiných práv. Rešeršní strategii jsem zúžila a cílila na zpracování dokumentografické a faktografické databáze předmětných poznatků, formulaci rešeršních dotazů jsem konzultovala s odborníky v knihovnách. Zejména při svých rešerších a stážích jsem se konfrontovala s názorem, že téma práva na vzdělání je de facto marginální a není mu věnována pozornost, kterou zasluhuje.

Téma diplomové práce Právo na vzdělání v evropských dokumentech je mi velmi blízké i na osobní úrovni. Pro vysvětlení uvádím, že téma jsem si vybrala i proto, že právo na vzdělání nevnímám jenom jako právo pro ochranu nároku, ale i jako nástroj k využití možností daných úpravou tohoto práva. Sama jsem měla možnost právo na vzdělání v rámci svých studií uplatnit například v rámci evropského programu Erasmus + na Universidade Católica Portuguesa v Portu a ještě předtím na vysoké škole Institut d'Administration des Enterprises v Dijonu. Středoškolské studium s maturitou jsem ukončila v Česku a ve Francii. Jako občan Evropské unie jsem měla možnost čerpat ze vzdělávacího systému jak Česka tak i Francie a získat českou maturitu i francouzský Le baccalauréat général. Jsem za možnosti mi dané evropským právem vděčná. Mám osobní zkušenosti z mezinárodního prostředí i znalosti nabyté studiem práva a právní vědy. Výše uvedené mi bylo motivací pro výběr tohoto tématu diplomové práce.

Ambicí této práce je čtenáři poskytnout užitečný materiál zabývající se některými aspekty práva na vzdělání a jeho ochranu v evropském systému lidských práv. Téma je rozsáhlé, často opomíjené a právě pro opomíjenost nemůže diplomová práce zaplnit mezery vzniklé, dovolím si tvrdit, nesystémovým přístupem k právnímu řešení problematiky. Diplomová práce se však může stát vodítkem pro další zkoumání a podrobnější věcné zpracování problematiky.

Právo na vzdělání můžeme chápat v několika rovinách. Primárně jako pasivně existující společensky prospěšné lidské právo, jehož základní formu garantuje a chrání stát. Stát se zároveň aktivně podílí na vymáhání práva na vzdělání a stanovuje povinnosti s ním spojené. Samotná kodifikace práva na vzdělání v právních dokumentech je využívána především na ochranu nároků. Druhotně lze právo na vzdělání vnímat jako aktivní legitimaci jedince k využití možnosti jím nabízených právem na vzdělání za účelem vzdělání získat a dále jej rozvíjet.

Samotný pojem vzdělání můžeme charakterizovat jako souhrn vědomostí, poznatků, postojů, názorů, sociálních dovedností, mravních hodnot a poznání světových a evropských kulturních hodnot, tradic, zásad demokracie, základních lidských práv a významu sociální soudržnosti, získaných a poznanych prostřednictvím celoživotního vzdělávání. Vzdělání je jedním z předpokladů hospodářského, společenského a politického rozvoje společnosti a přináší jedinci možnost pozitivního dopadu na jeho další lidská práva, a to především z hlediska aktivní aplikace a ochrany. Vzdělaný člověk může tak aktivně a informovaně využít svých dalších práv a stát se tvůrcem své budoucnosti. Právo na vzdělání, jakožto klíčové právo kulturní a vzdělání samotné má tedy zcela zřejmě zásadní pozitivní dopad na další lidská práva. Význam práva na vzdělání není pouze instrumentální, ale vzdělání má hodnotu samu o sobě.³

Cíl práce

Diplomová práce řeší problematiku práva na vzdělání v evropském kontextu. Zaměřuje se na pojetí práva na vzdělání obsaženého v evropských dokumentech. Diplomová práce Právo na vzdělání v evropských dokumentech přináší souhrn, charakteristiku, analýzu a komparaci kodifikace práva na vzdělání v evropských dokumentech. Soustředím se na Listinu základních práv Evropské unie jako jeden z nejmladších a nejkomplexnějších katalogů lidských práv ve světě a přináším komparaci s Evropskou úmluvou o lidských právech ve znění dodatkových protokolů.

Hlavním cílem diplomové práce je rozbor nejdůležitějších dokumentů Evropské unie a Rady Evropy týkajících se práva na vzdělání se zaměřením na srovnání úpravy práva na vzdělání v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a Listině základních práv Evropské unie. Konkrétně se zaměřím na komparaci čl. 14 LZPEU a článku 2 dodatkového protokolu Evropské úmluvy o lidských právech, protože právo na vzdělání je primárně obsaženo v obou zmíněných dokumentech právě v těchto člancích.

Právo na vzdělání bylo a je pod soudní ochranou od roku 1959, kdy Evropský soud pro lidská práva zahájil svou činnost. Proto se ve dvou kapitolách práce zabývá judikaturou Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora Evropské unie, která má významný dopad na rozhodování národních soudů. Své tvrzení o tom, že právo na vzdělání je obecně často opomíjeným tématem, podpořím údaji o tom, jaký je podíl případů zabývajících se řešením otázky práva na vzdělání v celkovém objemu případů v agendě obou soudů. Zmíněný podíl případů

³ BARTOŇ, Michal, Jan KRATOCHVÍL, Martin KOPA, Maxim TOMOSZEK, Jiří JIRÁSEK a Ondřej SVÁČEK. Základní práva. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-128-1, s. 502.

ukazuje, jak často jsou soudně vymáhána práva na vzdělání, rozhodnutí soudu pak ukazují, jaká je soudní ochrana a vymahatelnost práva na vzdělání v evropském systému ochrany lidských práv.

Diplomová práce se v závěrečné části zabývá otázkou identifikace možných hrozeb a příležitosti práva na vzdělání v ČR a shrnuje možnou strategii na jejich eliminaci.

Struktura práce a aplikované metody tvorby a výzkumu

Struktura diplomové práce je zvolená tak, aby jednotlivé kapitoly v logické návaznosti naplnily dílčí výzkumné otázky:

1. Terminologické vymezení
2. Právo na vzdělání a Rada Evropy včetně rozboru judikatury ESLP
3. Právo na vzdělání a Evropská unie včetně rozboru judikatury SDEU
4. Srovnání úpravy práva na vzdělání v EÚLP a LZPEU
5. Hrozby a výzvy práva na vzdělání v ČR

a naplnily tak samotný hlavní cíl diplomové práce.

Kapitola první odpovídá na první dílčí výzkumnou otázku, představuje právo na vzdělání jako lidské právo, které je zakotveno v komplexu lidských práv od jeho počátku. Je zaměřena především na terminologické vymezení a ukotvení práva na vzdělání v mezinárodních dokumentech. Kapitola pokračuje vymezením práva na vzdělání ve vybraných evropských dokumentech.

Druhá kapitola odpovídá na druhou dílčí výzkumnou otázku. Popisuje ukotvení práva na vzdělání v dokumentech Rady Evropy, sumarizuje aktivity Rady Evropy, poskytuje statistickou analýzu soudních rozhodnutí ESLP a v poslední části se podrobně zabývá deseti rozsudky ESLP z oblasti práva na vzdělání.

Třetí kapitola odpovídá na třetí dílčí výzkumnou otázku. Popisuje ukotvení práva na vzdělání v dokumentech EU, sumarizuje aktivity EU, poskytuje statistickou analýzu soudních rozhodnutí SDEU a v poslední části se podrobně zabývá jedenácti rozsudky SDEU.

Čtvrtá kapitola je odpovědí na čtvrtou dílčí výzkumnou otázku. Jedná se o komparaci úpravy a rozbor vztahu úpravy práva na vzdělání v EÚLP a LZPEU.

Poslední, pátá kapitola je odpovědí na poslední dílčí výzkumnou otázku. Tato kapitola obsahuje výstupy výzkumu uskutečněného v neziskových organizacích zabývajících se právem na vzdělání.

Diplomová práce je založena na zkoumání různých zdrojů a použití rozličných metod. Práce obsahuje analýzu právních zdrojů, doktrinální právní analýzu a statistickou analýzu soudních rozhodnutí SDEU a ESLP ve věci práva na vzdělání. Zvláštní pozornost si vyžadovala práce s cizojazyčnými materiály, neboť kvalita překladu je při zpracování informací stěžejní. V poslední kapitole této práce jsou také využity zdroje a rozhovory uskutečněné v neziskových organizacích Meta o.p.s a Amnesty International Česká republika.

Omezení okruhu diplomové práce

Prámem na vzdělání se na evropské úrovni zabývají světové mezinárodní organizace, ze kterých nutno uvést především OSN⁴, UNESCO⁵, OIDEL⁶, dále pak evropské organizace, především OBSE, Rada Evropy, Evropská unie, Commonwealth of Independent States (CIS, česky Společenství nezávislých států). Okruh dokumentů zpracovaných v diplomové práci je vymezen územím Evropy, a to konkrétně územím členských států Evropské unie a členských států Rady Evropy. Předmětem jsou tedy především dokumenty Rady Evropy a Evropské unie. Důraz je kladen na Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv s dodatkovými protokoly a na Listinu základních práv Evropské unie. Důležitou je komparace čl. 14 LZPEU a čl. 2 dodatkového protokolu č. 1 EÚLP, protože právo na vzdělání je primárně obsaženo v obou zmíněných dokumentech právě v těchto člancích.

I když se v rámci Evropy na regionální úrovni zabývá vzděláváním také organizace Commonwealth of Independent States (CIS), diplomová práce se aktivitami a výstupy CIS nezaobírá. Diplomová práce má kromě územních omezení i další tematická omezení. Omezuje se na mechanismus ochrany práva na vzdělání, který je poskytovaný Radou Evropy a EU, a to z níže popsaných důvodů: CIS představuje mezivládní regionální organizaci jejímiž členy jsou některé bývalé sovětské republiky. CIS se snaží o vytvoření vlastního systému lidských práv a s tím souvisejících mechanismů jejich ochrany. Dne 25. května 1995 CIS přijalo Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms (pozn. česky Úmluva o lidských právech a základních svobodách, dále jen „Úmluva CIS“), která zahrnovala politická, občanská, sociální a ekonomická

⁴ Např: Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Všeobecná deklarace lidských práv, Úmluva o právech dítěte, Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte zavádějícího postup při předkládání oznámení, Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, Pakt o občanských a politických právech, Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen.

⁵ Např: Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání (International Standard Classification of Education, ISCED 2011), Agenda 2030, program Education 2030, Charta učitelů, Strategie vzdělávání.

⁶ Např: Indice de liberte d'enseignement, Rapport mondial sur le libertes educatives, Interventions aupres d'organisations internationales.

práva. Úmluva CIS vešla v platnost v roce 1998.⁷ Úmluva CIS vychází z Evropské úmluvy o lidských právech. Ačkoli CIS formálně zřizuje komisi pro lidská práva, tato v praxi nefunguje a nejedná se tedy o funkční orgán ochrany lidských práv. Dne 23. května 2001 navíc Parlamentní shromáždění CoE přijalo rezoluci č. 1249 o společné existenci Úmluvy CIS a EÚLP. V tomto dokumentu PACE doporučila těm členským státům CoE, které jsou zároveň členskými státy CIS, aby nepodepsaly nebo neratifikovaly Úmluvu CIS. Co se týče členských států CoE, které jsou rovněž členy CIS a již úmluvu ratifikovaly, doporučuje PACE vydat právně závazné prohlášení potvrzující, že postup stanovený v Evropské úmluvě o lidských právech nebude v žádném případě nahrazen nebo oslaben postupy stanovenými v Úmluvě CIS.⁸ Vzhledem k výše uvedenému se tedy tato práce nebude zabývat organizací CIS ani jí vydanou Úmluvou CIS.

⁷ TYMOFEYEVA, Alla. Chapter I. The court within the European Human Rights System: 1. Introduction. In: European Court of Human Rights in action. 1. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2021, s. 13. ISBN 978-80-7630-011-8.

⁸ Ibidem.

1. Terminologické vymezení

1.1. Právo na vzdělání a jeho obecné terminologické vymezení

Jednoznačné vymezení pojmu právo na vzdělání je velmi komplikované v důsledku nestability, nejednotnosti až roztříštěnosti obecně užívané terminologie. V dokumentech jsme vystaveni konfrontaci s četnou řadou pojmů a terminologická neshoda je na první pohled zřejmá již z názvů dokumentů. Znaky terminologického nesouladu nese z pochopitelných důvodů také právní teorie, kde jsou využívány pojmy nadřazené pojmu právo na vzdělání jako např. „lidské právo“, „lidské svobody“, „občanské právo“, „přirozené právo“, „nezadatelné právo“, či „základní právo“. Uvedenou mnohotvárnost ve vyjádření lze částečně ospravedlnit tou skutečností, že lidská práva jako univerzální fenomén se promítají do různých vědních oborů a disciplín.“⁹

Základní pojmy této problematiky proto v následujících řádcích vymezím s cílem je alespoň rámcově odlišit.

Právo na vzdělání je součástí komplexu lidských práv. Zařazení práva na vzdělání mezi lidská práva akcentuje vazbu lidských práv na člověka a jejich předstátní a přirozený nárok. Pojem lidská práva je využíván Všeobecnou deklarací lidských práv (1948) a tato terminologie dominuje i v mezinárodních dokumentech OSN, OBSE, Rady Evropy.

V kontextu vnitrostátní úpravy lidských práv se používá termínu základní práva. Z kategorie „lidských práv“ se po jejich zakotvení ze strany státu stává kategorie „základních práv“ jako již kategorie právní.¹⁰ V obecné rovině je tedy možné právo na vzdělání definovat jako právo pozitivní. Pro jednotlivce má tento fakt velký dopad. Právo na vzdělání z pohledu jednotlivce je pozitivním nárokem zakládajícím oprávnění jednotlivce vyžadovat po státu jisté určité plnění. Jedná se tedy o vymahatelný právní nárok na jeho akceptaci a naplňování státní mocí. Základní práva, myšleno také právo na vzdělání, se popsaným procesem stávají součástí objektivního právního řádu a subjektivním právem jedince.

Pro úplnost uvádím, že roztříštěnost nacházíme nejen v samotné terminologii, ale i v názorech na pojetí práva na vzdělání, což může být příčinou ale i důsledkem výše popsané nestability až roztříštěnosti. Například Fryštenská se ve svém článku Právo na vzdělání podle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (2008) přiklání k názoru, že právo na vzdělání jako součást lidských práv,

⁹ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. In: Dimenze ochrany lidských práv v EU. 1. ASPI Publishing, 2003, s. 13. ISBN 978-80-8639-552-4.

¹⁰ BARTOŇ, Michal, Jan KRATOCHVÍL, Martin KOPA, Maxim TOMOSZEK, Jiří JIRÁSEK a Ondřej SVAČEK. Základní práva. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-128-1, s. s. 28.

náleží mezi práva označovaná v právních dokumentech souhrnně jako práva hospodářská, sociální a kulturní (typicky Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech). Konkrétně na základě Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jakožto jednoho z nejdůležitějších mezinárodních dokumentů upravující právo na vzdělání, dovozuje cit.: „Signatářské státy se v ní zavazují, že budou svým občanům garantovat standardní západoevropskou úroveň ochrany lidských práv.“¹¹ Právo na vzdělání je primárně sociálním právem. „Vzdělání patří do sféry státní aktivity schopné ovlivnit způsob, kterým děti s různým náboženstvím, kulturou a sociálním zázemím vnímají svět, ve kterém vyrůstají.“¹² Právo na vzdělání není věkově omezeno, ačkoli převládá názor, že „stát má pravomoc a autoritu určit věk, ve kterém vzdělání začíná.“¹³

Příkladem jiného přístupu je názor, kdy Šimák ve svém článku Lidská práva - od historie do současnosti přináší závěry autora Jocha k nárokovosti sociálních práv (a tedy i k právu na vzdělání) uvádí: „Problémem sociální koncepce práv je to, že je vágní... sociální práva nemohou být univerzální. Je to dáno především jejich ekonomickou podmíněností (Joch a Žeglitz, 1998)“¹⁴. Je třeba doplnit, že se skutečně jedná o práva závisající velmi silně na ekonomické úrovni (obecné i aktuální) toho kterého státu, a ta bývá mnohdy i při sebelepší vůli vlády těžko ovlivnitelná.

Popsaná nestabilita v terminologii i přístupu nese s sebou občasně komplikace, i když snaha o srozumitelnost, jednoznačnost a jednotný výklad mezinárodních dokumentů je patrná a soustavně probíhá.

1.2. Ukotvení práva na vzdělání v mezinárodních dokumentech

Na tomto místě je nutno zmínit, že byť je právo na vzdělání obecně často opomíjeným tématem, existuje celá řada mezinárodních dokumentů. Jak v mezinárodních smlouvách, tak v národních legislativách byly přijaté normy upravující právo na vzdělání. Z mezinárodních norem jsou to například Všeobecná deklarace lidských práv přijatá OSN v roce 1948, pojednávající o právu na vzdělání v článku 26, ke kterému Popelářová uvádí následující : „právo na vzdělání má každý, vzdělání by mělo být bezplatné a na základní úrovni také povinné, dále má také „napomáhat

¹¹ FRYŠTENSKÁ, Marcela. Právo na vzdělání podle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Právník, 2008, 147(12), s. 1313. ISSN 0231-6625.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

¹⁴ ŠIMÁK, Martin. Lidská práva - od historie do současnosti [online]. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/332193586_Lidska_prava_-_od_historie_do_soucasnosti/link/5ca630ac92851c64bd50a114/download.

k vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a všemi skupinami rasovými i náboženskými, jakož i k rozvoji činnosti Spojených národů pro zachování míru.“¹⁵ Dalšími mezinárodními dokumenty upravujícími právo na vzdělání jsou Úmluva o právech dítěte v článku 28, Mezinárodní pakt o ekonomických, sociálních a kulturních právech v článku 13. Na evropské úrovni je právo na vzdělání zakotveno v Listině základních práv a svobod Evropské unie v článku 14 a v Dodatkovém protokolu č. 1 k Evropské Úmluvě o lidských právech v článku 2. Pokud jde o vyšší (myšleno v našem pojetí vyšší než základní) vzdělání, Konvence Spojených národů o právech dítěte a Mezinárodní pakt o ekonomických, sociálních a kulturních právech říká, že by mělo být dostupné podle schopností. Všeobecná deklarace lidských práv pak uvádí, že by mělo být přístupné všem na základě zásluh. Dá se říct, že mezinárodní dokumenty, které upravují otázku vzdělání, se především soustředí a zakotvují následující dva principy: základní vzdělání musí být dostupné a bezplatné pro všechny a musí existovat rovný přístup ke vzdělání pro každého. Právo na vzdělání je relativně kontinuálně upravováno a je pochopitelně předmětem a tématem i novějších dokumentů. Tou poslední je rezoluce Rady pro lidská práva (Human Rights Council, HRC) OSN z července roku 2018, která nabádá například k eliminování diskriminace založené na pohlaví, k zaznamenávání pokroku a vývoje práva na vzdělání v jednotlivých zemích, zdůrazňuje význam mezinárodní spolupráce a sdílení dobré praxe mezi státy nebo také důležitost vytvoření bezpečného a inkluzivního učebního prostředí ve školách.¹⁶

Jak jsem již v úvodu nastínila, čtenáři připomínám, že práce se bude zabývat pouze dokumenty EU a CoE.

¹⁵ POPELÁŘOVÁ, Markéta. [online]. Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) pro potřeby XXIV. Ročníku Pražského studentského summitu., 3-4 [cit.2023 - 09 - 07]. Dostupné z: https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/08/bgr_hrc_vzd%C4%9B%C3%A1n%C3%AD_popel%C3%A1%C5%99ov%C3%A1.pdf.

¹⁶ BARTOŇ, Michal, Jan KRATOCHVÍL, Martin KOPA, Maxim TOMOSZEK, Jiří JIRÁSEK a Ondřej SVAČEK. Základní práva. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-128-1, s. s. 28.

2. Právo na vzdělání a Rada Evropy

2.1. Úvod

V kapitole Právo na vzdělání a Rada Evropy se zabývám samotnými aktivitami Rady Evropy ve věci práva na vzdělání, pojetím práva na vzdělání v dokumentech Rady Evropy a příslušnou judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Cílem této kapitoly je poskytnout přehled klíčových dokumentů Rady Evropy, vymezení práva na vzdělání v klíčových dokumentech Rady Evropy s konkrétním zaměřením na jeho úpravu v Evropské úmluvě o lidských právech.

2.2. Rada Evropy a aktivity Rady Evropy v oblasti práva na vzdělání

Rada Evropy byla založena v kontextu vývoje situace v poválečné Evropě jako organizace, která měla především zabránit vzniku dalšího ozbrojeného konfliktu na evropském kontinentu. Výsledkem snažení o dosažení zamýšlených cílů bylo přijetí Evropské úmluvy o lidských právech. Vývoj si vyžádal v průběhu let vypracování dalších dokumentů. Tyto dokumenty byly přidány k EÚLP jako doplňující protokoly - Dodatkové protokoly k Úmluvě o lidských právech a svobodách. Práva na vzdělání se konkrétně týká Dodatkový protokol č. 1 k EÚLP z roku 1952. Tímto dodatkovým protokolem byla rozšířena lidskoprávní ochrana i o ochranu práva na vzdělání. CoE si tím vybudovala postavení vůdčí evropské mezivládní organizace pro ochranu lidských práv na evropském kontinentě.

Dnes pracovní program Rady Evropy zahrnuje aktivity v následujících oblastech: lidská práva, sdělovací prostředky, právní spolupráce, sociální a ekonomické otázky, zdravotnictví, vzdělávání, kultura, sport, mládež, místní demokracie a přeshraniční spolupráce, životní prostředí a územní plánování.

„Rada Evropy usiluje o vytvoření společného demokratického a právního prostoru, který zaručuje dodržování lidských práv, demokracii a respektování zákonů, jakožto základních hodnot civilizované společnosti nezbytných pro evropskou stabilitu, ekonomický růst a sociální soudržnost.“¹⁷ Na základě Evropské kulturní úmluvy je posláním Ředitelství pro demokratickou účast (jako součásti Generálního ředitelství pro demokracii a lidskou důstojnost (DGII) Rady

¹⁷Rada Evropy. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/rada-evropy>.

Evropy rozvíjet demokracii, lidská práva a právní stát prostřednictvím programů Rady Evropy v oblasti vzdělávání a politiky a praxe mládeže. Programy se zaměřují na nastupující generaci a umožňují dětem a mladým lidem stát se angažovanými a odpovědnými evropskými občany, kteří hájí lidská práva a plně se účastní demokratického života.¹⁸

V rámci Rady Evropy je ustanoven a pracuje Odbor pro vzdělávání (pozn. přeloženo z anglického Education Department). Odbor pro vzdělávání se zabývá „rozvojem politiky a postupů za účelem pomoci členským státům Rady Evropy budovat kulturu demokracie prostřednictvím vzdělávání.“¹⁹ Odbor je řízen CDEDU (zkratka pro Steering Committee for Education, z angličtiny můžeme přeložit jako Řídící komise pro vzdělání, dále jen „CDEDU“) a jeho Kanceláři (pozn. přeloženo z anglického Bureau). CDEDU řídí projekty prostřednictvím oddělení vzdělávací politiky (poz. přeloženo z anglického Education Policy division) a programu budování kapacit a spolupráce.²⁰ CDEDU dohlíží na programy Rady Evropy v oblasti vzdělávání a je poradním orgánem Výboru ministrů v otázkách vzdělávání. Odbor pro vzdělávání funguje prostřednictvím konkrétních činností, které provádí několik mezinárodních projektových týmů. Mezinárodní projektové týmy spolupracují s odborníky z více než 50²¹ evropských zemí a vypracovávají politická doporučení. Poskytují pokyny a sady nástrojů pro tvůrce politik, tvůrce učebních osnov, autory učebnic a školitele učitelů. Mezinárodní projektové týmy shromažďují dále osvědčené postupy, které jsou efektivně použitelné v různých situacích. Pro realizaci projektů jsou určeny skupiny odborníků. Ve skupinách odborníků společně pracují odborníci jmenovaní vnitrostátními orgány a nezávislí odborníci vybraní sekretariátem Rady Evropy.

Program Odboru pro vzdělávání je určován členskými státy Rady Evropy, je přijímán Výborem ministrů. CDEDU rozpracovává program do operačního programu a podpůrných opatření zaměřených na řešení klíčových otázek vzdělávání. Hlavním cílem programu je „napomáhat rozvoji kultury demokracie prostřednictvím kvalitního vzdělávání.“²² Dalšími dílčími cíli jsou: „podporovat členské státy při rozvoji jejich politik, právních předpisů a praxe s ohledem na podporu demokratických, kvalitních, inkluzivních a nezkorumpovaných vzdělávacích systémů

¹⁸Mission of the Education Department. Council of Europe portal [online]. [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/education/mission>.

¹⁹ Mission of the Education Department. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/education/mission>.

²⁰ Mission of the Education Department. Council of Europe portal [online]. [cit. 2023-09-06]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/education/mission>.

²¹ CoE má 46 členských států. Ve výše uvedeném případě jsou zahrnuty i pozorovatelské státy např. Izrael a další.

²² Programme of the Education Department. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/education/programme>.

a s ohledem na referenční rámec Rady Evropy pro demokratickou kulturu.²³ Cíle jsou postupně naplňovány skrze spolupráci na mezivládní úrovni. V současné době probíhá kooperace na úrovni členských států Rady Evropy a současně jsou zapojeny do spolupráce i pozorovatelské země či organizace. CDEDU má k dnešnímu dni jednu pozorovatelskou zemi, kterou je Izrael a celkem 16 pozorovatelských organizací.

Lze tedy uzavřít, že Odbor pro Vzdělání vytváří rámec pro rozvoj vzdělání a vzdělávání na několika úrovních - jednak tvoří politiky vzdělávání, jednak vytváří rámec pro formování spolupráci na základě dokumentů Rady Evropy, z nichž pro tento účel jsou dle oficiálních webových stránek Rady Evropy pro Odbor pro Vzdělávání klíčovými dvě kategorie dokumentů - mezinárodní smlouvy a soft law. Konkrétně se jedná zejména o následující dokumenty:

- Evropská kulturní úmluva (článek 2),
- Lisabonská úmluva o uznávání,
- Referenční rámec kompetencí pro demokratickou kulturu,
- Charta výchovy k demokratickému občanství a výchova k lidským právům,
- Doporučení CM/Rec (2012) 13 Výboru ministrů členským státům o zajištění kvalitního vzdělávání a
- Společný evropský referenční rámec pro jazyky.²⁴

2.3. Právo na vzdělání v dokumentech Rady Evropy

Jak jsem již výše zmínila, zakotvení práva na vzdělání se objevuje v dokumentech Rady Evropy od roku 1952, a to v prvním Dodatkovém protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, kterým byla k již EÚLP chráněným základním právům přidána „nová práva, a to právo na pokojné užívání majetku, právo na vzdělání a právo na svobodné a tajné volby“²⁵. Tímto aktem se právo na vzdělání zařadilo do komplexu lidských práv. Rada Evropy považuje právo na vzdělání za jedno z nejdůležitějších lidských a kulturních práv.²⁶ Tomu odpovídá i jeho

²³ Steering Committee for Education (CDEDU). Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/education/cdedu>.

²⁴ Mission of the Education Department. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/education/mission>.

²⁵ Details of Treaty No.009. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=009>.

²⁶ Education: Official texts. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: [https://www.coe.int/en/web/education/legal-instruments#{%2298608128%22:\[\]%7D}](https://www.coe.int/en/web/education/legal-instruments#{%2298608128%22:[]%7D).

zakotvení v široké škále dokumentů Rady Evropy. Následující oddíl představuje klíčové dokumenty Rady Evropy týkající se práva na vzdělání a zaměřuje se v části 2.3.5, pojmenované Právo na vzdělání v EÚLP se zaměřením na čl. 2 Protokolu č. 1, na úpravu práva na vzdělání v předmětném článku.

Jedním z nejdůležitějších nástrojů, pomocí kterých Rada Evropy chrání právo na vzdělání, jsou mnohostranné mezinárodní úmluvy. Tyto úmluvy jsou právně závazné pouze pro státy, které je ratifikovaly. Představují základní společné evropské standardy práva na vzdělání. Tady je nezbytně nutné uvést úmluvy Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Evropská sociální charta a Evropská kulturní úmluva²⁷. Prvně jmenovanou Evropskou Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod se práce zabývá podrobněji, jak již bylo avizováno v kapitole 2.3.5. Právo na vzdělání v EÚLP se zaměřením na čl. 2 Protokolu č. 1. Další dokumenty, např. Evropská sociální charta, Evropská kulturní úmluva atd., budou předmětem následujících podkapitol, neboť je považují za klíčové. Daly základ moderní právní úpravě práva na vzdělání a navazujícímu soft law.

2.3.1. Evropská sociální charta

Evropská sociální charta je smlouva Rady Evropy, která zaručuje základní sociální a hospodářská práva. Byla přijata v roce 1961 a je monitorována Evropskou komisí pro sociální práva. Charta byla revidována v roce 1996 a její nová revidovaná verze vešla v platnost v roce 1999.²⁸ Evropská sociální charta je obecně vnímána jako protějšek Evropské úmluvy o lidských právech. Evropská sociální charta se týká občanských a politických práv. „Zaručuje širokou škálu každodenních lidských práv týkajících se zaměstnání, bydlení, zdraví, vzdělávání, sociální ochrany a sociálního zabezpečení“²⁹. Evropská sociální charta oproti EÚLP klade zvláštní důraz na ochranu zranitelných osob, jako jsou starší lidé, děti, osoby se zdravotním postižením a migranti, soustředí se na zaručení toho, že tato práva budou uplatňovaná bez diskriminace.³⁰ Evropská sociální charta je celoevropský nástroj, který slouží jako referenční rámec pro právní úpravu lidských práv Evropské unie; „většina sociálních práv v Listině základních práv EU

²⁷ Education: Official texts. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-07]. Dostupné z: [https://www.coe.int/en/web/education/legal-instruments#{%2298608128%22:\[\]%7D}](https://www.coe.int/en/web/education/legal-instruments#{%2298608128%22:[]%7D).

²⁸ Chapter I. The Court within the European Human Rights System: 1. Introduction. In: TYMOFEYEVA, Alla. (ed.) European Court of Human Rights in action. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2021, s. 13. ISBN 978-80-7630-011-8.

²⁹ Social Rights: The European Social Charter. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter>.

³⁰ Social Rights: The European Social Charter. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-07]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter>.

vychází z příslušných článků EÚLP.³¹ Radou Evropy je proto Evropská sociální charta považována za sociální ústavu Evropy a představuje zásadní součást architektury lidských práv na kontinentu.³²

Na dodržování Evropské sociální charty dohlíží Evropský výbor pro sociální práva ECSR, orgán Rady Evropy, který se skládá z nezávislých expertů volených na maximálně dvě funkční období v délce trvání funkčního období šest roků. Členské státy jsou povinny k tomuto orgánu každý rok podat výroční zprávu o plnění standardu sociálních práv v daném členském státě. ECSR poté tyto zprávy vyhodnotí a vydává příslušné rozhodnutí. Toto rozhodnutí s originálním anglickým názvem Conclusion (lze přeložit do češtiny jako Závěr), jsou členské státy povinny respektovat a řídit se jím. Pokud ECSR dospěje v Závěru k přesvědčení, že standardy garantované Evropskou sociální chartou byly porušeny, vyzvou příslušný členský stát k nápravě.³³

Navíc od roku 1998, tedy od počátku platnosti Dodatkového protokol k Evropské Sociální Chartě, je možné, aby se skupiny pracovníků nebo NGO obraceli se svými stížnostmi přímo na ECSR.³⁴

Evropská sociální charta upravuje právo na vzdělání v čl. 7, 10 a 11, neupravuje ho však samostatně, ale ve spojení s dalšími právy a ochranou konkrétního okruhu osob. V čl. 7 je právo na vzdělání upraveno ve spojení s výkonem práva na ochranu dětí a mladých osob v rámci zaměstnávání. V čl. 7 odst. 3 Evropské sociální charty je stanoveno, že „osoby podléhající povinné školní docházce nebudou zaměstnávány takovými pracemi, které by jim bránily v plném využití možností vzdělávání.“³⁵ V čl. 7 odst. 6 stanoví: „doba, kterou mladí lidé stráví přípravou k výkonu zaměstnání během obvyklé pracovní doby se souhlasem zaměstnavatele, je považována za část pracovního dne.“³⁶

Čl. 10 upravuje právo na vzdělání ve spojení s přípravou na výkon povolání „S cílem zajistit účinný výkon práva na odbornou přípravu se smluvní strany zavazují: 1. poskytovat nebo podporovat podle potřeby technickou a odbornou přípravu všech osob, včetně osob zdravotně postižených, po projednání s organizacemi zaměstnavatelů a pracovníků, a poskytovat prostředky, které umožní přístup k vyššímu technickému a vysokoškolskému vzdělání výhradně podle

³¹ Social Rights: The European Social Charter. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-07]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter>.

³² Social Rights: The European Social Charter. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter>.

³³Chapter I. The court within the European Human Rights System: 3. Council of Europe Treaties and Bodies. In: TYMOFEYEVA, Alla.(ed.) European Court of Human Rights in action. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2021, s. 21. ISBN 978-80-7630-011-8.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Čl. 7 odst. 3 Evropská sociální charta.

³⁶ Čl. 7 odst. 6 Evropská sociální charta.

schopností jednotlivce, 2. vytvořit nebo podporovat učňovský systém a jiné systematické formy pro výcvik mladých chlapců a dívek v jejich různých povoláních, 3. poskytovat nebo podporovat podle potřeby: a) přiměřená a snadno dostupná výcviková zařízení pro dospělé pracovníky, b) zvláštní zařízení pro rekvalifikaci dospělých pracovníků nutnou v důsledku technického vývoje nebo nových trendů na trhu práce, 4. povzbuzovat plné využití poskytnutých možností takovými vhodnými opatřeními, jako jsou: a) snížení nebo zrušení poplatků nebo náhrady nákladů, b) poskytnutí finanční podpory ve vhodných případech, c) započítání času, který pracovník stráví během zaměstnání při doplňkovém výcviku na žádost zaměstnavatele, do normální pracovní doby, d) zajištění účinnosti učňovských a všech ostatních forem výcviku pro mladé pracovníky a náležité ochrany mladých pracovníků obecně prostřednictvím odpovídající kontroly po projednání s organizacemi zaměstnavatelů a pracovníků.³⁷

V čl. 11 je právo na vzdělání spojeno s právem na ochranu zdraví: čl. 11 odst. 2 stanoví, že „poskytování poradenských a vzdělávacích služeb na podporu zdraví a zvýšení odpovědnosti jednotlivce v záležitostech zdraví.“³⁸

2.3.2. Evropská kulturní úmluva a další úmluvy Rady Evropy

Právo na vzdělání je upraveno v Evropské kulturní úmluvě v preambuli „rozhodnuje se uzavřít obecnou Evropskou kulturní úmluvu zaměřenou na podporu studia jazyků, dějin a vzdělanosti druhých smluvních stran a vzdělanosti, která je jim všem společná, mezi občany všech členských států Rady Evropy a těch dalších evropských států, které k této Úmluvě přistoupí,³⁹ a v článku 2. následujícím způsobem: „Každá smluvní strana bude v rámci možností

a) podporovat u svých občanů studium jazyků, dějin a vzdělanosti ostatních smluvních stran a poskytovat těmto smluvním stranám možnosti k podpoře takových studií na svém území a

b) usilovat o rozvoj studia svého jazyka nebo jazyků, dějin a vzdělanosti na území druhých smluvních stran a poskytovat občanům těchto smluvních stran možnosti k provádění tohoto studia na svém území.“⁴⁰

Všech 46⁴¹ členských států Rady Evropy je zároveň smluvními stranami, ke kterým se jako signatáři přidaly Bělorusko, Svatý stolec a Kazachstán, kteří jsou smluvními stranami Kulturní úmluvy, ale nejsou členy Rady Evropy.

³⁷ Čl. 10 Evropská sociální charta.

³⁸ Čl. 11 odst. 2 Evropská sociální charta.

³⁹ Evropská kulturní úmluva preambule.

⁴⁰ Čl. 2 Evropská kulturní úmluva.

⁴¹ V návaznosti na přijetí rozhodnutí Výboru ministrů dne 16. března 2022 přestala být Ruská federace členem Rady Evropy a již není Vysokou smluvní stranou Evropské úmluvy o lidských právech (EÚLP), čímž přišlo více než

Dále jen ve stručnosti zmíním, že specifická úzká problematika spadající do práva na vzdělání je řešena v Úmluvě o uznávání kvalifikací týkajících se vysokoškolského vzdělávání v evropském regionu (Lisabonská úmluva o uznávání kvalifikací). Tato byla vypracována Radou Evropy v kooperaci s UNESCO a přijata zástupci členských států Rady Evropy v Lisabonu v dubnu 1997. Od jejího prvního přijetí v Lisabonu byla tato úmluva, která se obvykle označuje jako Lisabonská úmluva o uznávání kvalifikací, ratifikována přibližně 53 zeměmi.⁴²

2.3.3. Doporučení Výboru Ministrů Rady Evropy ohledně práva na vzdělání

Právo na vzdělání je dále upraveno doporučeními Výboru ministrů Rady Evropy (výbor ministrů Rady Evropy je orgánem Rady Evropy skládající se z ministrů zahraničních věcí nebo zástupců členských států při Radě Evropy, je vrcholným orgánem Rady Evropy, hlasování probíhá podle zásady jeden stát, jeden hlas). Výbor vydává nezávazná doporučení členským státům na základě čl. 15 Statutu Rady Evropy v záležitostech, u nichž se Výbor ministrů dohodl na "společné politice"⁴³. Statut Rady Evropy uvádí: „Na doporučení Poradního shromáždění nebo ze své vlastní iniciativy Výbor ministrů posuzuje opatření směřující k naplňování cíle Rady Evropy, včetně sjednávání úmluv a dohod a k přijímání společných postupů vládami členských států v určených otázkách. Závěry sděluje členům generální tajemník.“⁴⁴ (čl. 15 písm. a) Statutu Rady Evropy). Článek 15 písm. b) Statutu v rámci prosazování společné politiky a postupů umožňuje Výboru Ministrů vydávat „závěry formou doporučení vládám členů“⁴⁵ a v souvislosti s tím „Výbor může vlády členů požádat, aby byl informován o tom, jak na tato doporučení reagovaly.“⁴⁶

Doporučení Výboru ministrů v oblasti vzdělání jsou Radou Evropy na oficiálních webových stránkách pro vzdělání rozdělena do celkem sedmi oblastí podle toho, kterou složku práva na vzdělání upravují. Jedná se o: inkluzivní vzdělávání; demokratické občanství a interkulturní

140 milionů lidí v Rusku o ochranu lidských práv, kterou tato úmluva nabízí. dostupné z: Závěry o prioritách EU pro spolupráci s Radou Evropy na období let 2023–2024. Evropská Rada Rada Evropské unie [online]. [cit. 2023-09-17]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2023/01/30/conclusions-on-eu-priorities-for-cooperation-with-the-council-of-europe-2023-2024/>

⁴² Education: Official texts. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: [https://www.coe.int/en/web/education/legal-instruments#%2298608128%22:\[\]](https://www.coe.int/en/web/education/legal-instruments#%2298608128%22:[]).

⁴³ Education: Official texts. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: [https://www.coe.int/en/web/education/legal-instruments#%2298608128%22:\[\]](https://www.coe.int/en/web/education/legal-instruments#%2298608128%22:[]).

⁴⁴ Článek 15 písm. a) Statutu Rady Evropy.

⁴⁵ Článek 15 písm. b) Statutu Rady Evropy.

⁴⁶ Článek 15 písm. a) Statutu Rady Evropy.

dialog; etika, transparentnost a integrita ve vzdělávání; vysokoškolské vzdělávání a výzkum; vzdělávání v oblasti digitálního občanství; výuka historie; jazykové vzdělávání.⁴⁷

2.3.4. Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy (PACE)

Parlamentní shromáždění Rady Evropy (PACE) je hlavním poradním orgánem Rady Evropy a institucí, „která vyšetřuje, doporučuje a radí.“⁴⁸ „Její slovo má významnou váhu nejen v Radě Evropy, ale i obecně v evropské politice. Například Evropský parlament a jiné instituce Evropské unie se při rozhodování často odkazují na šetření a doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy.“⁴⁹ Pozici PACE na mezinárodní scéně upevňuje zejména pravomoc volby generálního tajemníka Rady Evropy⁵⁰ a soudců ESLP. V PACE zasedají delegace parlamentů členských států.

Parlamentní shromáždění Rady Evropy projednává záležitosti, které spadají do jeho pravomoci podle jeho statutu, a předkládá své závěry ve formě doporučení Výboru ministrů a rovněž může vydat doporučení k jakékoli záležitosti, kterou mu Výbor ministrů předloží s žádostí o stanovisko.

V oblasti vzdělávání Parlamentní shromáždění Rady Evropy vydává tedy závěry a doporučení, které jsou systematicky dělené podle dílčích specifických oblastí práva na vzdělání, jenž je předmětem vydaných materiálů. Toto dělení zrcadlí dělení používané pro Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy.⁵¹

Na závěr uvádím, že po prostudování výše zmíněných dokumentů, jsem dospěla k tomu, že Rada Evropy vydává tři klíčové kategorie dokumentů týkajících se práva na vzdělání. Jedná se o úmluvy a smlouvy, Doporučení Výboru Ministrů Rady Evropy a Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy. Tato jednoduchá kategorizace je velkým přínosem při vyhledávání, třídění a interpretaci předmětných informací.

⁴⁷ Mission of the education department. Council of Europe portal [online]. [cit. 2023-08-31]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/education/mission>.

⁴⁸ Parlamentní shromáždění. Rada Evropy [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <http://www.radaevropy.cz/parlamentni-shromazdeni-rady-evropy.html>.

⁴⁹ Parlamentní shromáždění. Rada Evropy [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <http://www.radaevropy.cz/parlamentni-shromazdeni-rady-evropy.html>.

⁵⁰ Aktuálně k 6.12.2022 je generální tajemnicí Rady Evropy Marija Pejčinović Burić Citováno z: Secretary General: Biography of Marija Pejčinović Burić. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/secretary-general/biography>.

⁵¹ Programme of the Education Department. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/education/programme>.

2.3.5. Právo na vzdělání v EÚLP se zaměřením na čl. 2 Protokolu č. 1

Tato kapitola se věnuje EÚLP. Článek 2 Protokolu č. 1 je stěžejním východiskem celé problematiky.

Text EÚLP je výsledkem spolupráce států Rady Evropy, které při koncipování a sestavování Listiny vycházely z Všeobecné deklarace lidských práv OSN. Tuto cestu zvolily z jednoduchého důvodu-Všeobecná deklarace lidských práv OSN představovala (a představuje) univerzální katalog lidských práv určený všem státům⁵² a tudíž byla více než vhodným výchozím materiálem pro vznik EÚLP. Velký důraz byl kladen na stanovení a akceptaci cílů všemi členskými státy, a proto je jejich zakotvení umístěno na symbolicky nejdůležitějším místě, a to v preambuli. Na v preambuli vytyčené cíle v EÚLP dále navazuje čl. 1, který stanoví povinnost smluvních států přiznat a poskytnout každému, kdo podléhá jurisdikci daného státu (ne jenom občanům) práva a svobody, které EÚLP zaručuje. EÚLP definuje práva a svobody ve člancích 2 až 18. V hlavě druhé vymezuje činnost ESLP. Třetí, poslední, hlava Úmluvy nese název Různá ustanovení a upravuje například pravomoci Výboru ministrů. Úmluva má 59 článků a její pozměňování a doplňování probíhá pomocí dodatkových protokolů.

EÚLP ve svém původním znění neupravovala právo na vzdělání, jako základní lidské právo, byť toto právo bylo rozsáhle upraveno ve Všeobecné deklaraci lidských práv OSN, jak bylo výše uvedeno. EÚLP se o právu na vzdělání přímo zmiňuje pouze okrajově, a to v článku 5, který se primárně týká práva na svobodu a osobní bezpečnosti. V čl. 5 odst. 1 písm. d) je zakotvena možnost omezit svobodu nezletilého za účelem provedení výchovných opatření nebo vzdělávání.

Právo na vzdělání bylo zařazeno mezi lidská práva až v průběhu let, kdy k této úmluvě byl v roce 1952 Radou Evropy přijat dodatkový protokol⁵³. Právo na vzdělání upravuje první Dodatkový protokol k EÚLP v čl. 2 následujícím způsobem: „Nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání. Při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.“⁵⁴

Právo na vzdělání v čl. 2 Protokolu č. 1 je vymezeno negativně. K tomuto vymezení však existuje historický důvod. Z Travaux préparatoires vyplývá odmítnutí "pozitivní formule" přijaté shromážděním Rady Evropy v srpnu 1950. Signatářské státy zjevně nechtěly, aby se první věta

⁵² KALENSKÁ, Petra. Právo na vzdělání příslušníků etnických menšin v evropském systému ochrany lidských práv. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2020. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. s. 72.

⁵³ Dodatkový protokol EÚLP.

⁵⁴ Čl. 2 dodatkový protokol EÚLP.

článku 2 Protokolu č. 1 začala vykládat jako povinnost pro signatáře Protokolu č. 1 spočívající v povinnosti států přijmout účinná opatření, aby jednotlivci mohli získat vzdělání podle své volby, sami vytvářet vzdělávací rámce, nebo aby státy dotovaly soukromé vzdělávání.⁵⁵

Z první věty čl. 2 Protokolu č. 1 vyplývá zaručení práva na vzdělání. Druhá věta čl. 2 Protokolu č. 1 jej pak rozšiřuje o „odvozené právo rodičů na zajišťování výchovy a vzdělání svých dětí ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.“⁵⁶ Autoři komentáře⁵⁷ k Protokolu č. 1 dovozují, že ze spojení záruky práva na vzdělání a odvozeného práva rodičů na zajišťování výchovy dětí a jejich vzdělání lze dovodit třetí právo⁵⁸, „které je také zaručeno v čl. 2 Protokolu č., a to je právo na zakládání nestátních škol.“⁵⁹

Z komentáře k čl. 2 Protokolu č. 1 EÚLP dále lze dovodit, že kombinací výše uvedených práv či jejich propojení s dalšími články EÚLP bude právo na vzdělání invokováno ve spojení s dalšími články EÚLP (závěr autorů komentáře je možné vyznívat i z většiny judikatury ESLP zabývající se právem na vzdělání. Z této judikatury je zcela evidentní, že právo na vzdělání, zpravidla není samostatným předmětem soudních sporů ale je invokováno s dalšími články EÚLP). Články (EÚLP), které autoři společně kombinují, lze rozdělit do dvou kategorií. V první kategorii se jedná o přístup ke vzdělání, v rámci něho autoři komentáře dovozují kombinací čl. 2 EÚLP s čl. 14 EÚLP, který upravuje zákaz diskriminace, zákaz diskriminace především v otázkách přístupu ke vzdělání pro jednotlivé menšiny či specifické skupiny obyvatelstva. Ve druhé kategorii se jedná o rodičovská práva v oblasti práva na vzdělání. Z čl. 2 Protokolu č. 1 ve spojení s čl. 8 EÚLP (právo na respektování soukromého a rodinného života) dle autorů komentáře vyplývá „typicky prodloužení či podpora argumentů rodičovských práv, neboť trvání na výchově dětí v určitém přesvědčení či světonázoru může být vnímána jako součást rodinného života.“⁶⁰ Na toto tvrzení podpůrně navazuje kombinace čl. 2 Protokolu č. 1 a čl. 9 EÚLP týkajícího se svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání v kontextu příkazu či zákazu nošení či vyobrazování náboženských symbolů ve školách.⁶¹ K tomuto Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the

⁵⁵ Pozn č.1 str. 5 Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights Updated on 31 August 2022 dostupné z https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_2_protocol_1_eng.pdf stav k 06.12.2022

⁵⁶ KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. In: Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. C.H. Beck, 2012, s. 1302. bod. 1. ISBN 978-80-7400-365-3.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. In: Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. C.H. Beck, 2012, s. 1302. bod. 1. ISBN 978-80-7400-365-3.

European Convention on Human Rights uvádí, že z judikatury ESLP vyplývá, že čl. 2 Protokolu č. 1 představuje ve větě druhé *lex specialis* ve vztahu k čl. 9 ve věcech vzdělávání.⁶²

Rada Evropy je toho přesvědčena a klade důraz na to, že z judikatury ESLP vyplývá interpretační povinnost, která spočívá v tom, že je zapotřebí EÚLP vykládat jako celek. Je patrné, že tento princip je v souladu s komentářovou literaturou a s ustálenou judikaturou ESLP. Tento princip nejenom že neodporuje jiným právním principům, ale přímo si vyžaduje své zohlednění při řešení předmětných problémů a kauz.

Čl. 2 Protokolu č. 1 je koncipován jako úprava práv svědčících fyzickým osobám. „Subjektem oprávněným dovolávat se práva na vzdělání je každý nikoli pouze dítě.“⁶³ Pojem každý, není definován v čl. 2 Protokolu č. 1, proto je komentářovou literaturou a judikaturou ESLP vykládán jako „každá fyzická osoba, která se podle předpisů daného státu může o vzdělání a přístup k němu ucházet.“⁶⁴ Jedná se tedy o rovný a spravedlivý přístup ke vzdělání v rámci existujících vzdělávacích institucí a struktur na základě platné vnitrostátní úpravy upravující běžné podmínky pro vzdělávání.⁶⁵ Právo na rovný přístup ke vzdělání se nevztahuje pouze na státní občany, toto právo požívají všichni, tzn. právo na rovný přístup ke vzdělání náleží všem osobám, které pobývají na území státu vázaného EÚLP a jejími dodatky legálně.⁶⁶ „Pokud chce stát omezit přístup ke vzdělání pro ne-občany, musí tento svůj postup ospravedlnit naléhavými důvody veřejného zájmu.“⁶⁷ Rada Evropy v interpretačních principech obsažených v *Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights* klade důraz na široký výklad věty první čl. 2 Protokolu č. 1, který vychází z judikatury ESLP „V demokratické společnosti je právo na vzdělání nezbytné pro podporu lidských práv, hraje tak zásadní roli, že restriktivní výklad první věty tohoto článku by mohl vést k tomu, že by právo obsažené v článku 2 Protokolu č. 1 nebylo v souladu s cílem nebo účelem tohoto ustanovení (Leyla Şahin proti Turecku [GC], § 137; Timishev proti Rusku, § 64; Çam proti Turecku, § 52; Velyo Velevev proti Bulharsku, §33).“⁶⁸

Podle věty druhé čl. 2 Protokolu č. 1 svědčí právo na vzdělání i rodičům. Tím pádem jsou i rodiče subjektem oprávněným se dovolat práva na vzdělání.⁶⁹ Autoři komentáře přisuzují toto

⁶² *Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights Updated on 31 August 2022* [online]. 6 [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_2_protocol_1_eng.pdf

⁶³ KMEC, Jiří, David KOSAR, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. In: *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. C.H. Beck, 2012, s. 1303. ISBN 978-80-7400-365-3.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ *Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights Updated on 31 August 2022* [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_2_protocol_1_eng.pdf.

⁶⁹ KMEC, Jiří, David KOSAR, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. In: *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. C.H. Beck, 2012, s. 1303. ISBN 978-80-7400-365-3.

právo i jiným zákonným zástupcům dítěte, jelikož „stejně právo lze přisuzovat každému, kdo vykonává stabilní dlouhodobou a úředně aprobovanou „výuku a výchovu“ dítěte.“⁷⁰ Nicméně autoři komentáře dovozují i možnost analogického rozšíření práv i na právnické osoby v rámci zakládání nestátních škol např. soukromé školy, církevní školy.⁷¹ K této možnosti však uvádí, že žalobní legitimace na základě práva na vzdělání by v tomto případě byla značně problematická.⁷²

Povinným subjektem je smluvní strana – stát. Stát bude tedy zodpovědným subjektem před ESLP za porušení EÚLP.

Pro komplexní pochopení čl. 2 Protokolu č. 1 lze na jeho výklad nahlížet i z pohledu překladu a jazyka českého. Autoři komentáře se tímto pohledem také obsáhle zabývají. Zdá se býti nesporným, že pro lepší pochopení práva na vzdělání a jeho zakotvení v předmětném článku je zapotřebí se zabývat nejen vícero jazykovými verzemi včetně té originální, ale vzít v potaz i „komentář“ Rady Evropy – Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights Right to education Updated on 31 August 2022 a jeho výklad předmětného článku, jakož i judikaturu ESLP.

Autoři komentáře poukazují na okleštěnost českého překladu čl. 2 Protokolu č. 1. Český překlad věty první překládá výraz education jako vzdělání. Tento překlad není přesný, neboť výraz education nezahrnuje pouze vzdělání, ale také vzdělávání jako aktivní proces. Ve větě druhé je poté použito ve spojení s rodičovskými právy „výchova a vzdělání“. Autoři blíže k tomuto výkladovému problému uvádí, že se může zdát, že „stát pouze vzdělává a rodiče vzdělávají a vychovávají. Ochrana podle věty první by tak byla o poznání užší než podle věty druhé.“⁷³

Rada Evropy se k výkladu čl. 2 Protokolu č. 1 staví z institucionální pozice. Rozbor začíná následovně: Čl. 2 Protokolu č. 1 se vyznačuje negativním zněním, ze kterého vyplývá, že Smluvní strany EÚLP neuznávají takové právo na vzdělání, které by od států Rady Evropy vyžadovalo, aby na vlastní náklady zřizovaly nebo dotovaly vzdělání určitého typu nebo úrovně.⁷⁴ Neexistuje tedy žádná pozitivní povinnost členských států vytvořit veřejný vzdělávací systém nebo dotovat soukromé školy. Oblast vzdělávání je ponechána na jejich uvážení. Z toho však nelze vyvozovat, že stát má pouze povinnost zdržet se zásahů do vzdělání a nemá žádnou pozitivní povinnost zajistit dodržování tohoto práva chráněného čl. 2 Protokolu č. 1. Toto ustanovení se týká práva s předmětným obsahem a z něj vyplývajících povinností. Státy proto nemohou upírat právo na

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ Ibidem, s. 1302. bod 3.

⁷² Ibidem.

⁷³ Ibidem, s. 1302. bod 2.

⁷⁴ Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights Updated on 31 August 2022 [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_2_protocol_1_eng.pdf.

vzdělání vzdělávacím institucím, které zřídily, či které se rozhodly zřídit nebo povolit.⁷⁵ Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights dále v rozboru čl. 2 Protokolu č. 1 klade důraz na povahu práva na vzdělání. Právo na vzdělání je sice lidským právem, není však absolutní, protože může vést k implicitně přijímaným omezením právními předpisy, přičemž je nutné mít na paměti, že „ze své podstaty (právo na vzdělání) vyžaduje regulaci ze strany státu.“⁷⁶ V důsledku toho mají vnitrostátní orgány v záležitostech týkajících se práva na vzdělání určitý prostor pro uvážení. Ačkoli, konečné rozhodnutí o případném porušení či dodržování EÚLP a jejich dodatkových protokolů jsou plně v kompetenci ESLP.⁷⁷

2.4. Právo na vzdělání a ESLP

2.4.1. Úvod

V následujícím textu se budu zabývat analýzou a statistikou případů ESLP týkajících se práva na vzdělání. Plynule na to naváží částí věnované deseti klíčovým rozsudkům ESLP ve věci práva na vzdělání.

Tato podkapitola logicky spadá pod kapitolu Rada Evropy a právo na vzdělání, neboť Rada Evropy je organizací zaštiťující ESLP, a to jak z hlediska institucionálního a organizačního, tak z hlediska jeho fungování. Zároveň se Rada Evropy stará i o finanční stránku ESLP, nese veškeré náklady na jeho provoz.⁷⁸ Proto v centru zájmu Rady Evropy stojí pochopitelně smysluplnost a efektivita fungování ESLP.

ESLP je mezinárodní soud zřízený v roce 1959. Rozhoduje o individuálních žádostech států, které tvrdí, že došlo k porušení občanských a politických práv stanovených v Úmluvě. Od roku 1998 je zřízen stálý soud a jednotlivci se na něj mohou obracet přímo.⁷⁹

ESLP je však i hojně kritizován⁸⁰ pro svůj přístup k ochraně práv dětí v kontextu práva na vzdělání. Pro poskytnutí komplexního náhledu na problematiku zde uvádím následující: EÚLP

⁷⁵ Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights Updated on 31 August 2022 [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_2_protocol_1_eng.pdf

⁷⁶ Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights Updated on 31 August 2022 [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_2_protocol_1_eng.pdf

⁷⁷ Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights Updated on 31 August 2022 [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_2_protocol_1_eng.pdf

⁷⁸ Evropský soud pro lidská práva Otázky a Odpovědi [online]. [cit. 2023-09-01]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Questions_Answers_CES

⁷⁹ Chapter II. European Court of Human Rights: 1. About the Court. In: TYMOFEYEVA, Alla. (ed.) European Court of Human Rights in action. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2021, s. 24. ISBN 978-80-7630-011-8.

⁸⁰ Např. Fenton-Glyne v článku Children and the European Court of Human Rights uvádí následující: "ESLP zavádí perspektivu více zaměřenou na dítě, ale to, co by mělo být právem dítěte, se změnilo v bojiště pro boj o nadřazenost mezi zájmy dospělých - rodičů i státu." Zdroj: Dr Samantha Davey, Children and the European

postrádá komplexní nebo konkrétní ustanovení o právech dítěte a zmiňuje se o dětech pouze v kontextu soudnictví pro mladistvé (články 5 a 6). Děti rovněž nejsou zmíněny jako nositelé práv v souvislostech, které se jich jednoznačně týkají jako například v souvislosti s právem na vzdělání (článek 1 protokolu 2). Toto opomenutí je problematické, ale není neobvyklé, a to přinejmenším ze tří důvodů.⁸¹ Za prvé, ignoruje jedinečné postavení dětí ve společnosti a potřebu - jak společenskou, tak právní - výslovně uznat děti jako nositele práv. Za druhé vede ESLP k tomu, že práva dětí považuje za totožná s právy jiných skupin nebo jednotlivců, typicky práv rodiny nebo rodičů. Zatřetí, toto vnímání by mohlo podkopávat proveditelnost EÚLP jako prostředku k prosazování práv dětí.⁸² ESLP v průběhu let projevil velkou ochotu zajistit adekvátní ochranu dětí v řadě souvislostí, zejména v souvislosti s ochranou dětí a soudnictví ve věcech mladistvých.⁸³ ESLP se daří překonávat nedostatky textu EÚLP, a to i v souvislosti s realizací práva na vzdělání. Soud totiž výslovně uznal, že právo dětí na vzdělání je odlišné od jakéhokoli práva, které by mohli mít jejich rodiče v souvislosti s jejich vzděláváním, a to i v případě, že by se jednalo o právo na jejich vzdělání.⁸⁴

Belgický jazykový případ z roku 1968 určil směřování ESLP ve věcech týkajících se vzdělávání, nediskriminace a menšin.⁸⁵ Stále se jedná o důležitý a aktuální precedent. Případ se týkal skupiny rodičů. Tito napadli zákon, který stanovil, že jazykem vzdělávání má být nizozemština v nizozemsky mluvících regionech Belgie, francouzština ve francouzsky mluvících regionech a němčina v německy mluvících regionech Belgie. Rodiče namítali, že v nizozemsky mluvících regionech se nevyskytovaly žádné školy, které by nabízely adekvátní úroveň výuky ve francouzštině, že francouzsky mluví doma v rodinách a belgické úřady jim prokazatelně znemožňují přístup ke vzdělání v tomto jazyce.

Rodiče dále namítali, že jim úřady znemožnily vzdělávání jejich dětí ve francouzských školách mimo jejich domicil a nutí je navštěvovat lokální školy bez možnosti výuky v preferovaném jazyce. Namítané chování úřadů porušuje čl. 8 ve spojení s čl. 2 Protokolu č. 1, článkem 3 protokolu č. 1 a článkem 14 EÚLP. Soudní dvůr rozhodl, že ačkoli je článek 2 Protokolu

Court of Human Rights, by Claire Fenton-Glynn, *International Journal of Law, Policy and the Family*, Volume 35, Issue 1, 2021, ebab014, <https://doi.org/10.1093/lawfam/ebab014>.

⁸¹ PELEG, Noam. Marginalisation by the Court: The Case of Roma Children and the European Court of Human Rights. *Human Rights Law Review* [online]. 2018, 18(1), 115 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1093/hrlr/ngx040](https://doi.org/10.1093/hrlr/ngx040).

⁸² Ibidem.

⁸³ Ibidem.

⁸⁴ Ibidem.

⁸⁵ PELEG, Noam. Marginalisation by the Court: The Case of Roma Children and the European Court of Human Rights. *Human Rights Law Review* [online]. 2018, 18(1), 119 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1093/hrlr/ngx040](https://doi.org/10.1093/hrlr/ngx040).

l formulován negativně, zakotvuje pozitivní právo. Soud správně poznamenal, že bez stanovení pozitivních povinností, včetně povinnosti zajistit přístup ke vzdělání, by právo na vzdělání v podstatě postrádalo smysl. Zajištění přístupu žáků ke vzdělání vytváří podle Soudu odpovídající povinnost státu respektovat jazykové preference rodičů. Soudní dvůr dodal, že by bylo absurdní neuznat tuto povinnost a bránit některým žákům, aby se vzdělávali v jimi zvoleném jazyce a jazyk výuky by byl určen na základě místa bydliště žáka.

V komentářích Belgického jazykového případu lze najít i diskurz myšlenky, že ESLP by mohl zastávat názor, že ochrana práv dospělých osob (zde myšleno rodičů) znamená také ochranu práv jejich dětí. Tento přístup by mohl mít v některých případech jisté opodstatnění. Toto opodstatnění je rozhodně nasnadě v souvislosti se vzděláváním, kde EÚLP jako i další smlouvy o lidských právech, uznává rodičovská práva; nicméně toto podkopává povinnost výslovně respektovat práva a důstojnost každého dítěte, zejména v případech, kdy jsou tyto děti stěžovatelé, a tedy strany.⁸⁶

2.4.2. Statistická analýza

Východiskem pro výše zmíněnou statistickou analýzu byly materiály určené pro dálkový přístup, které pravidelně zveřejňuje ESLP. Jedná se o veřejně dostupné informace z webových stránek ESLP členěné do dvou kategorií- souhrnné informace z let 1959-2021 (ESLP byl zřízen v roce 1959) a informace z roku 2021. Toto členění jsem zvolila za účelem srovnání dění staršího s nejnovějším. V čase vypracování diplomové práce, konkrétně kapitoly týkající se statistiky (prosinec 2022), byla k dispozici na webu ESLP pro analýzu potřebná data pro uzavřený rok 2021. Kompletní aktualizace dat na webu ESLP probíhá až po zpracování dat z uzavřeného roku. V analýze jsem pracovala s daty, která jsou dostupná v anglickém jazyce, neboť překlad do národních jazyků neposkytuje kompletní vzorek. Provedla jsem kontrolu, zda se mezi relevantními daty nevyskytují navíc případy dostupné pouze ve francouzském jazyce („available only in French“), které by se tak ve filtru anglický jazyk neobjevily. Tato situace se tam nevyskytla. Základní metodou použitou při analýze bylo filtrování analytických přehledů a databází HUDOC po zvolení základního filtru-anglického jazyka. Správnost fungování příslušných filtrů uživatel či čtenář webových stránek HUDOC nemá možnost nijak ověřit, jsou nastaveny provozovatelem webových stránek. Budeme předpokládat, že filtry fungují korektně. Dá se tedy stanovit nebo

⁸⁶ PELEG, Noam. Marginalisation by the Court: The Case of Roma Children and the European Court of Human Rights. *Human Rights Law Review* [online]. 2018, 18(1), 121-122 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1093/hrlr/ngx040](https://doi.org/10.1093/hrlr/ngx040).

dovodit, že zvolený postup byl správný a použitá data jsou relevantní z hlediska množství i zkoumané materie. Data jsem získávala následujícím způsobem: na stránkách HUDOC jsem použila tyto filtry pro získání primární databáze: V oddíle Case – law jsem vybrala všechny možnosti, tzn. oddíl Judgements, který je dále rozdělen na Grand Chamber, Chamber a Committee; oddíl Decisions, který je rozdělen na Grand Chamber, Chamber, Committee, Commission a Screening Panel; Communicated Cases; Legal Summaries; Advisory opinions rozdělený na Article 47, Protocol No. 16, pod který spadají další podskupiny Opinions, Panel refusals, Other requests; Reports; Resolutions rozdělený na Execution a Merits. Dále jsem Použila jazykový filtr a vybírala dokumenty v anglickém jazyce, tedy dokumenty v jednom z úředních jazyků ESLP (druhým úředním jazykem ESLP je francouzština. Pro úplnost uvádím, že na ESLP je možné se obrátit i v oficiálním jazyku jednoho ze států, který ratifikoval EÚLP⁸⁷). Nakonec jsem zadala filtrované téma (P1-2) Right to education – (general) tedy čl. 2 Protokolu č. 1 Právo na vzdělání- obecně. Pod toto téma ve vyhledávacím formuláři HUDOC automaticky spadají dílčí okruhy práva na vzdělání a to (P1-2) Right to Education, (P1-2) Respect for parents' philosophical convictions a (P1-2) Respect for parents' religious convictions. Na základě tohoto filtru jsem poté obdržela celkem 379 výsledků týkajících se práva na vzdělání. Filtr není časově ohraničen, členění dokumentů do výše uvedených časových období jsem provedla „ručně“ a porovнала se statistickými údaji přímo poskytovanými ESLP.

Počet podání 379 byl vyšší, než jsem předpokládala či očekávala. Obecným pravidlem u mezinárodních soudů totiž bývá, že jejich vytíženost je nesrovnatelně nižší než u vnitrostátních soudů, a to jednak kvůli jejich specifické jurisdikci a také kvůli nutným nákladům, které stěžovatel musí vynaložit k podání a k celému soudnímu řízení.

Ukázalo se, že ESLP je však v ohledu nápadu kauz výjimkou z výše uvedeného tvrzení. Skutečnost možno zdůvodnit faktem, že existuje možnost podávat také individuální stížnosti, což zcela jistě zásadním způsobem ovlivňuje a navyšuje každoroční počet podání k ESLP.

Díky Dodatkovému protokolu č. 11 k EÚLP, kterým byl změněn systém kontroly dodržování EÚLP se mohou jednotlivci přímo obracet na EÚLP. Logicky tedy došlo k nárůstu počtu případů ve srovnání s obdobím do roku 1998, ve kterém soud projednával méně případů týkajících se práva na vzdělání.

⁸⁷ Evropský soud pro lidská práva Otázky a Odpovědi s.2. [online]. [cit. 2023-09-01]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Questions_Answers_CES.

Globální statistika ESLP pro rok 2021

V roce 2021 bylo přijato celkem 44 250 nových podání, což představuje 6 % meziroční nárůst oproti roku 2020, kdy bylo k soudu přijato celkem 41 700 nových podání. Celkem 27 000 podání bylo přiřazeno k posouzení samosoudci. To proto, že se jednalo o případy, které byly shledány nepřijatelnými. Toto číslo představuje meziroční nárůst nepřijatelných případů o 1% v porovnání s rokem 2020. Kromě toho bylo podáno 17 150 žádostí, které byly identifikovány jako pravděpodobné případy pro komoru nebo výbor, což reprezentuje nárůst o 15 % oproti roku 2020.

V roce 2021 bylo celkem vydáno 3 131 rozsudků, což je ve srovnání s rokem 2020, kdy bylo vydáno 1 901 rozsudků 65 % nárůst. Velká část těchto návrhů byla spojena, v důsledku čehož počet rozsudků skutečně vydaných je 1105, což představuje nárůst o 27%. Kromě toho bylo vydáno 677 rozsudků týkajících se 2 094 návrhů (nárůst o 41 % oproti roku 2020). Rozsudky výboru představovaly 67 % návrhů, o nichž bylo rozhodnuto rozsudkem (71 % v roce 2020). Navzdory hygienickým omezením způsobeným pandemií se Soudnímu dvoru podařilo vydat více rozsudků senátů v roce 2021 (+87 % ve srovnání s rokem 2020): v roce 2021 bylo rozsudkem senátu rozhodnuto o 1 017 žádostech ve srovnání s rokem 2020, kdy bylo rozsudkem senátu rozhodnuto o 544 žádostech.

V roce 2021 bylo 36 092 žádostí vyřízeno soudní cestou, což je o 8 % méně než v roce 2020, kdy bylo celkem vyřízeno 39 190 žádostí. Počet přidělených případů převýšil počet vyřízených žádostí o něco více než 8 150. V důsledku toho se stav přidělených návrhů, které jsou v řízení před ESLP v průběhu roku zvýšil, a to z 62 000 na 70 150.

Grafické znázornění výše uvedené skutečnosti ve věci globální statistiky podání k ESLP pro rok 2021 ve srovnání s předešlými roky je předmětem tabulek a grafů⁸⁸ v Příloze č. 1 diplomová práce, Grafické znázornění ke kapitole 2.4.2 Statistická analýza.

Statistické údaje ESLP ve věci kauz týkajících se přímo práva na vzdělání

Zde uvádím statistickou analýzu z oficiálního zdroje ESLP a statistickou analýzu, kterou jsem vypracovala na základě výsledků z HUDOC v Příloze č. 1 diplomové práce.

V tabulce Violations by Article and by State je uveden počet kauz mezi lety 1958 – 2021 podle porušení článku EÚLP a jejích Protokolů. Tabulka Violations by Article and by State (viz. Příloha č. 1 diplomová práce, Grafické znázornění ke kapitole 2.4.2 Statistická analýza)

⁸⁸ Tabulky a grafy pochází ze statistických dat dostupných na <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>.

nezpracovává statistiku práva na vzdělání komplexně. Je zde uvedeno pouze porušení čl. 2 Protokolu č. 1. – a to celkem 4 případy, kde se jednalo výhradně o porušení článku 2 protokolu č. 1 bez jakékoliv spojitosti s porušením dalších článků EÚLP. Protože souhrnná data o porušení práva na vzdělání v důsledku či přímé souvislosti s porušením dalších článků EÚLP web ESLP nepřináší v souhrnu (členění v tabulce Violations by Article and by State je disjunktí), použila jsem vhodný filtr tematicky zaměřený na právo na vzdělání a ručně jsem z vyfiltrovaných dat vypočítala počet podání týkajících se práva na vzdělání. Počet dokumentů, kterými se ESLP zabíral do roku 2021 včetně, je 379. Obecně lze říct, (zanedbáme-li výhradní porušení článku 2 v počtu 4 shledaná porušení), že porušení práva na vzdělání se vyskytuje ve spojení porušení článku 2 s dalšími články.

Z tabulky Stav pro rok 2021 porušení článku EÚLP a jejich Protokolů pro rok 2021 dokonce vyplývá, že se ESLP nezabýval žádnou kauzou ve věci porušení práva na vzdělání, což by mohlo vést k dezinterpretaci statistických dat, neboť tabulka je zpracovaná, jak jsem již výše uvedla, bez zohlednění případů porušení práva na vzdělání v důsledku či kombinaci porušení jiných článků EÚLP a jejich dodatkových protokolů. Celkový výsledek 18 případů porušení práva na vzdělání z oficiálních přehledů ESLP tedy není reprezentativní, jelikož právo na vzdělání se v podáních objevuje ve valné většině ve spojení s dalšími právy, např. typicky čl. 2 Protokolu č. 1 ve spojení s čl. 14 EÚLP upravujícím zákaz diskriminace. Přehled poskytnutý ESLP tedy nelze vnímat jako reprezentativní a nevypovídá o celkovém stavu počtu podání ve věci práva na vzdělání a samotné činnosti soudu. Dovolím si tedy přinést výstup, že z databáze HUDOC, kde je celkem evidováno 379 dokumentů týkajících se práva na vzdělání, bylo evidováno celkem 281 podání. Porušení práva na vzdělání ve smyslu čl. 2 Protokolu č. 1 ve spojení s dalšími právy bylo shledáno celkem 38 krát.

Závěrem uvádím, že počet 281 podání ve věci porušení práva na vzdělání z celkového množství podání, kterými se ESLP musí zabírat, by se mohl zdát marginálním, stejně tak prokázané porušení nevykazuje význačný podíl. K porušení došlo v 38 případech z 281, tedy v cca 13,52 procentech případů. Z uvedeného lze dovodit, že právo na vzdělání je pořád vnímáno jako právo „slabší“ než jakékoli právo ekonomické a že dopad vzdělání na život konzumenta vzdělávání se podceňuje. Grafické znázornění výše uvedených dat nalezne čtenář v Příloze č.1 diplomové práce, Grafické znázornění ke kapitole 2.4.2 Statistická analýza.

2.4.3. Vybraná judikatura ESLP

2.4.3.1. Úvod

Tato kapitola se zabývá vybranou judikaturou ESLP z oblasti práva na vzdělání. Judikatura ESLP z oblasti práva na vzdělání se zabývá celou škálou různých témat, typicky například náboženskými symboly ve školách (*Latusi and others v. Italy, Leyla Sahin*); jazykem vzdělávání (*Catan, Gruzie vs. Rusko*); právem menšin na realizaci práva na vzdělání (*D.H.; Oršuš and others vs. Croatia*). Dále se judikatura také zabývá právem na vzdělání ve válečném konfliktu (*Ukraine and the Netherlands v. Russia*); právem na vzdělání vězňů (*Velyo Velyev v. Bulgaria*); přijímacím řízením ke studiu (*Tarantino and others v. Italy*) a dalšími.

Soud se při aplikaci a interpretaci práva na vzdělání, konkrétně čl. 2 Protokolu č. 1 řídí pravidlem, že EÚLP musí být užívána jako celek proto, aby poskytovala svým subjektům co nejširší ochranu jednotlivých lidských práv.

Pro úplnost uvádím, že ESLP vydává kategorie rozhodnutí:⁸⁹

1. Rozhodnutí, které obvykle vydává samosoudce, výbor nebo komora Soudního dvora a týká se pouze přípustnosti odůvodněnosti návrhu.⁹⁰
2. Rozsudky, kterými je shledáno porušení, jsou pro dotčené státy závazné a jsou povinny je vykonat. Výkon rozsudků sleduje Výbor ministrů Rady Evropy.⁹¹

EÚLP rozlišuje dva typy stížností:

1. stížnosti individuální na základě čl. 34 EÚLP, podané jednotlivci, skupinou jednotlivců, obchodní společností nebo nevládní organizací, kteří se domnívají, že jejich práva byla porušena,

⁸⁹ Chapter II. European Court of Human Rights: 4. The Court's decisions and judgements. In: TYMOFEYEVA, Alla. (ed.) *European Court of Human Rights in action*. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2021, s. 27. ISBN 978-80-7630-011-8.

⁹⁰ Ibidem.

⁹¹ Chapter II. European Court of Human Rights: 4. The Court's decisions and judgements. In: TYMOFEYEVA, Alla. (ed.) *European Court of Human Rights in action*. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2021, s. 27. ISBN 978-80-7630-011-8.

2. stížnosti mezistátní na základě čl. 33 EÚLP, podané jedním státem proti jinému státu. Tyto stížnosti se řídí odlišnou procedurou od individuálních stížností, která je obsažena v Jednacím řádu ESLP (Rules of Court) v čl. 46, 48, 51 a 58 Jednacího řádu ESLP.

Níže uvedená judikatura se primárně zabývá rozsudky vydanými na základě individuálních stížností. Pro úplnost uvádím i dva rozsudky, které byly vydány na základě interstátní stížnosti, protože právo na vzdělání propojuje státní a individuální sféru.

Tato kapitola obsahuje deset rozsudků, které byly vybrány způsobem zohledňujícím následující kritérium: všechny níže uvedené rozsudky jsou označeny buď v databázi HUDOC nebo na eslp.justice.cz (databáze vybraných rozhodnutí ESLP) jako klíčové.

Zmíněných níže uvedených deset rozsudků ESLP je rozděleno do čtyř oblastí:

1. Náboženské symboly ve vzdělávání a vzdělávacích institucích
2. Právo na vzdělání národnostních menšin a právem vzdělávat se vzdělání v národním jazyce
3. Přístup do vzdělávacích institucí
4. Mezistátní stížnosti

Členění kapitoly bude odpovídat těmto čtyřem oblastem.

2.4.3.2. Náboženské symboly ve vzdělávání a vzdělávacích institucích

Latusi and others v. Italy (Latusi a ostatní vs. Itálie) ze dne 18. 03. 2011, č. stížnosti: 30814/06

Finsko - Italská občanka Soile Tuulikki Latusi se obrátila na ESLP se stížností na porušení náboženské neutrality, podle níž chtěla svoje děti vychovávat. Ve veřejné škole nacházející se na území Itálie navštěvované jejími dětmi byly ve třídách rozvěšené křesťanské kříže. Zde je nutné zmínit, že se jednalo o praxi dle historického stále platného italského práva. Stěžovatelka namítala porušení čl. 2 Protokolu č. 1 ve spojení článkem 9 EÚLP.

ESLP v bodě 57. dospěl k názoru, že „povinnost vyvěšovat symbol jedné určité konfese při výkonu veřejných úkolů souvisejících se zvláštní situací, nad kterou má vláda kontrolu, konkrétně ve školních třídách, omezuje právo rodičů vychovávat své děti v souladu s vlastním přesvědčením i právo školou povinných dětí věřit, nebo nevěřit.“⁹² ESLP

⁹² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. listopadu 2009 ve věci Latusi proti Itálii (Vyvěšování křesťanského kříže ve veřejných školách) [online]. In: . [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: <http://spec.prf.cuni.cz/judikat/eslpkriz.htm>.

v tomto případě shledal, že toto opatření představuje porušení práv rodičů a studentů, neboť toto opatření není slučitelné s povinností státu zachovávat neutralitu při výkonu veřejné funkce, zejména v oblasti vzdělávání. Na základě těchto důvodů ESLP vydal jednomyslné rozhodnutí, a to že čl. 2 Protokolu č. 1 ve spojení s čl. 9 EÚLP byl porušen.⁹³

Leyla Şahin v. Turkey (Leyla Şahin vs. Turecko) ze dne 10. 11. 2005, č. stížnosti: 44774/98

Stěžovatelka, turecká občanka Leyla Şahin studující na univerzitě v Istanbulu, na základě směrnice prorektora univerzity z února 1998 týkající se náboženských symbolů, nebyla připuštěna k písemné zkoušce. Důvodem byl fakt, že měla na sobě islámský šátek. Zde je zapotřebí zmínit, že nařízení prorektora bylo v souladu s tureckou ústavou a vnitrostátní právní úpravou. Stěžovatelce byl odepřen zápis předmětu, přístup na přednášku, bylo s ní zahájeno disciplinární řízení a další. Stěžovatelka se proto obrátila na Evropský soud pro lidská práva. Stěžovatelka namítala, že „omezení nosit islámský šátek na vysokých školách porušilo její právo na soukromý život (čl. 8), svobodu náboženského vyznání (čl. 9), svobodu projevu (čl. 10) a právo na vzdělání (čl. 2 Protokolu č. 1). Stěžovatelka dále namítala porušení zákazu diskriminace (čl. 14).“⁹⁴

Soud ve věci konstatoval, že je nesporné, že praktikující muslimští studenti na tureckých univerzitách mohou v mezích daných organizačními omezeními ve vzdělávání svobodně projevat své náboženství v souladu s obvyklými formami muslimských obřadů. Kromě toho Soud konstatoval, že na Istanbulské univerzitě byly zakázány různé formy náboženského oděvu. Než vedení univerzity přistoupilo k vymáhání dodržování směrnice, smažilo se zamezit tomu, aby byl studentům nosícím islámský šátek znemožněn přístup na univerzitu. A to především prostřednictvím trvalého dialogu s dotčenými osobami. Zároveň univerzita dbala na to, aby byl v prostorách univerzity udržován klid a pořádek. Za těchto okolností Soud shledal, že dotčený zásah vůči stěžovatelce byl v zásadě odůvodněný a přiměřený sledovaným cílům. Proto jej lze považovat za "nezbytný v demokratické společnosti". ESLP analogicky s odůvodněním podle článku 9 uznal, že předpisy, na jejichž základě byl stěžovatelce odepřen přístup na různé přednášky a zkoušky z důvodu nošení islámského šátku, představovaly omezení jejího práva na vzdělání. Stejně jako v případě článku 9 bylo toto omezení pro dotčené osoby předvídatelné a sledovalo legitimní cíle. Použité prostředky byly přiměřené. Rozhodovací proces jasně zahrnoval zvážení různých zájmů a byl doprovázen zárukami (pravidlo vyžadující soulad se zákonem a soudní přezkum), které byly

⁹³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. listopadu 2009 ve věci Lautsi proti Itálii (Vyvěšování křesťanského kříže ve veřejných školách) [online]. In: . [cit. 2023-09-06]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/judikat/eslpkriz.htm>.

⁹⁴ Část rozsudku ke skutkovému stavu Leyla Şahin v. Turkey, ze dne 10. 11. 2005, č. stížnosti: 44774/98.

vhodné k ochraně zájmů studentů. Žalobkyně dále mohla rozumně předpokládat, že jí hrozí odepření přístupu na přednášky a zkoušky, pokud bude nadále nosit islámský šátek. Zákaz nošení islámského šátku tedy nenarušil samotnou podstatu práva žalobkyně na vzdělání.⁹⁵

2.4.3.3. Právo na vzdělání národnostních menšin a vzdělání v národnostním jazyce

Case of Oršuš and Others v. Croatia (Oršuš a ostatní vs. Chorvatsko) ze dne 16. 03. 2010, č. stížnosti: 15766/03

Případ Oršuš se zabýval umístěním romských dětí do oddělených romských tříd a to kvůli jejich údajné špatné znalosti chorvatského jazyka. Žalobci bylo patnáct chorvatských státních příslušníků romského původu. Tito byli v období jejich základního vzdělávání zařazeni do oddělených čistě romských tříd, ve kterých bylo učivo redukováno o 30% z blíže nejasně specifikovaných důvodů. Předmětem stížnosti žalobců bylo porušení a odepření práva na vzdělání ve smyslu čl. 2 Protokolu č. 1 ve spojení s čl. 14 EÚLP. Stížnost také směřovala proti porušení čl. 6 EÚLP kvůli průtahům v řízeních před vnitrostátními soudy. ESLP v úvodu poukazuje na závěry z ustálené judikatury „že diskriminací se rozumí rozdílné zacházení s osobami v relativně podobných situacích, bez objektivního a rozumného ospravedlnění“⁹⁶ a dále v bodě 158 uvádí, že soud ve své analýze vezme v potaz specifické postavení romské menšiny.

Z argumentace Chorvatska vyplývá, že stěžovatelé byli zařazeni do oddělených tříd na základě nedostatečné znalosti chorvatského jazyka. ESLP v této souvislosti poznamenal, že dočasné zařazení dětí do oddělené třídy z důvodu nedostatečné znalosti vyučovacího jazyka není automaticky v rozporu s článkem 14 EÚLP.

Soud ale v bodě 157 zdůraznil, že „takové opatření nepřiměřeně nebo dokonce, jako v tomto případě, výlučně postihuje příslušníky určité etnické skupiny a že je třeba zavést odpovídající záruky (viz Buckley proti Spojenému království, 25. září 1996, § 76, Reports 1996-IV; Connors, citovaný výše, § 83; a Timishev, citovaný výše, § 56).“⁹⁷ Vláda navíc neprokázala, že by taková praxe byla uplatňována vůči jiným žákům s nedostatečnou znalostí chorvatštiny v kterékoli jiné části země. Taková praxe proto mohla být stěží považována za běžnou nebo obecnou praxi určenou k řešení problémů dětí, které neovládají dostatečně vyučovací jazyk. V bodě 184 ESLP tedy

⁹⁵ Information Note on the Court's case-law 80. HUDOC [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-3628%22%7D>.

⁹⁶ Bod 132 Case of Oršuš and Others v. Croatia, ze dne 16. 03. 2010, č. stížnosti: 15766/03.

⁹⁷ Bod 157 Case of Oršuš and Others v. Croatia, ze dne 16. 03. 2010, č. stížnosti: 15766/03.

uzavřel, že za okolností projednávaného případu a při uznání úsilí chorvatských orgánů zajistit romským dětem školní vzdělání se ESLP domnívá, že v rozhodné době neexistovaly žádné přiměřené záruky, které by byly schopny zajistit dosažení a zachování přiměřeného vztahu proporcionality mezi použitými prostředky a uvedeným legitimním cílem. Z toho vyplývá, že umístění stěžovatelů do tříd, kde se vyučují pouze Romové, nemělo v některých obdobích jejich základního vzdělávání žádné objektivní a rozumné odůvodnění. V daném případě tedy došlo k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1.

Case of Catan and Others v. The Republic of Moldova and Russia (Catan a ostatní vs. Moldavsko a Rusko) ze dne 19.10.2012, č. stížnosti: 43370/04, 8252/05 and 18454/06

Stěžovatelé z oblasti Podněstří, resp. Podněsterské separatistické republiky (dále jen „PSR“), která se v roce 1990 odtrhla od Moldavska, avšak stále zůstává de iure její integrální součástí, namítají porušení práva na vzdělání ve smyslu čl. 2 Protokolu č.1.

Instituce PSR přijaly v roce 1992 jazykovou právní úpravu, která stanovila, že moldavština musí v psané formě používat azbuku, nikoliv latinku. Na základě těchto ustanovení úřady PSR v srpnu roku 1994 zakázaly používání latinky v podněsterských školách. Posléze byly některé školy pokračující ve výuce latinky uzavřeny či přesunuty do hůře vybavených budov, přičemž bylo jejich financování ponecháno na moldavské vládě. Stěžovatelé namítali, že volba vzdělání v moldavštině s latinkou vedla ke snížené kvalitě výuky jejich dětí, která byla způsobena především nekvalitními školními budovami, dlouhým dojížděním dětí do školy, vandalismem, častými kontrolami školních aktovek nebo zastrasováním. Rodičům bylo dokonce vyhrožováno ztrátou zaměstnání apod. Byť existovala možnost výuky v moldavštině s azbukou v rámci ostatních škol, kombinace azbuky a moldavštiny není používána ani uznávána nikde na světě a děti by čelily obtížím při získávání vyššího vzdělání.

Soud konstatoval, že moldavská vláda nepodporovala separatistický režim. V bodech 132 až 134 poskytla soudu komplexní vysvětlení situace, kde uvedla „podnikla všechny přiměřené kroky ke zlepšení situace“⁹⁸ a „prohlásila, že podněsterský separatistický režim nebyl nikdy Moldavskem podporován ani vydržován. Jediným cílem moldavské vlády bylo urovnat spor, získat kontrolu nad územím a nastolit právní stát a dodržování lidských práv.“⁹⁹ Soud se dále zabýval faktem, že Moldavsko vyvinulo velkou snahu podpořit právo na vzdělání například tím,

⁹⁸ Bod 132 Case of Catan and Others v. The Republic of Moldova and Russia, ze dne 19.10.2012, č. stížnosti: 43370/04, 8252/05 and 18454/06.

⁹⁹ Bod 132 Case of Catan and Others v. The Republic of Moldova and Russia, ze dne 19.10.2012, č. stížnosti: 43370/04, 8252/05 and 18454/06.

že podle moldavských zákonů měli uchazeči z Podněstří, stejně jako všichni absolventi škol v Podněstří, zvláštní výhody při podávání žádostí o místa na moldavských univerzitách a vysokých školách.¹⁰⁰ Dále se Moldavská vláda starala o materiální zajištění škol, pedagogů a vláda navíc problém podněsterských škol otevřela na mezinárodní úrovni a požádala o mezinárodní pomoc a zprostředkování, například na konferenci konané pod záštitou EU a OBSE v Německu v roce 2011.¹⁰¹ Soud tedy uzavřel, že Moldavsko vyvinulo dostatečné úsilí a přijalo dostatečná a přiměřená opatření, která měla za cíl nejen znovu nastolit kontrolu nad separatistickým územím, ale také zajistit stěžovatelům právo na vzdělání. V kontextu situace není možné od Moldavska očekávat více. Soud tedy uzavřel, že se Moldavsko nedopustilo porušení čl. 2 Protokolu 1.

V druhé „větvi“ případu týkající se Ruska a otázky zda se dopustilo porušení čl. 2 Protokolu č. 1, ESLP v souladu se svou předchozí ustálenou judikaturou uzavřel, „že Rusko vykonávalo nad Podněstřím účinnou kontrolu, tudíž nebylo nutné prokázat, zda existovala přímá ruská kontrola jazykové a školské politiky v dané oblasti. Rusko bylo zodpovědné za porušení práva stěžovatelů na vzdělání, jelikož PSR existovala jen díky pokračující ruské vojenské, ekonomické, finanční a politické podpoře. K porušení čl. 2 Protokolu č. 1 ze strany Ruska proto došlo.“¹⁰²

D.H. and Others v. the Czech Republic (D.H. a další vs. Česká republika) ze dne 13. 11. 2007, č. stížnosti: 7325/00

Případ D.H. je případ s výrazným dopadem na Českou republiku. V návaznosti na rozsudek kauzy D. H. projednal ESLP řadu případů týkajících se segregace romských žáků ze strany státu, kdy romský žák byl státem považován za žáka, který potřebuje zvláštní vzdělávání. Stát vycházejíc z tohoto předpokladu následně odděloval romské žáky při jejich vzdělávání od žáků patřících k etnické většině. ESLP se při řešení těchto kauz odchýlil od argumentace použité v případě D.H.¹⁰³

¹⁰⁰ Bod 133 Case of Catan and Others v. The Republic of Moldova and Russia, ze dne 19.10.2012, č. stížnosti: 43370/04, 8252/05 and 18454/06.

¹⁰¹ Ibidem.

¹⁰² Anotace rozsudku ze dne 12. října 2012 ve věci č. 43370/04 – Catan a ostatní proti Moldavsku a Rusku [online]. [cit.2023-08-28]. Dostupné z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/8F2265E583B6D78DC1257BF1002A34F2/\\$file/Catan%20a%20ostatni%C3%AD%20proti%20Moldavsku%20a%20Rusku_annotace.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/8F2265E583B6D78DC1257BF1002A34F2/$file/Catan%20a%20ostatni%C3%AD%20proti%20Moldavsku%20a%20Rusku_annotace.pdf?open&).

¹⁰³ PELEG, Noam. Marginalisation by the Court: The Case of Roma Children and the European Court of Human Rights. *Human Rights Law Review* [online]. 2018, 18(1), 123 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1093/hrlr/ngx040>. Autor článku mimo jiné uvádí jako příklad odchýlení se od argumentace DH případ Sampanis v. Greece.

Lze z toho dovodit, že ve věci přístupu k právu na vzdělání romských dětí existuje jistá nesourodost.¹⁰⁴

V případě D.H. byli stěžovatelé ihned při zahájení vzdělávání nebo po určité době strávené na základní škole zařazeni do zvláštních škol. Ze spisu vyplývá, že rodiče stěžovatelů souhlasili, či dokonce v některých případech výslovně požádali o zařazení svých dětí do zvláštní školy.¹⁰⁵ Souhlas rodiče vyjádřili formou podpisu připojeného k předem vyplněnému formuláři. Formulář poskytla rodičům škola nebo škola ve spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou. Zde pro úplnost uvádím, že v některých formulářích a školních záznamech se vyskytovaly vpisky tužkou či jiné úpravy poukazující na nestandardní postup. Tyto nesrovnalosti byly invokovány v souvislosti s pochybnostmi o pravosti souhlasů rodičů.¹⁰⁶ Rodiče stěžovatelů byli informováni o možnosti přeřazení do „klasické“ základní školy a byli poučeni o právu na odvolání, které však nikdo z nich nevyužil. Stěžovatelé zaslali Školskému úřadu v Ostravě návrh na přezkoumání správních rozhodnutí o jejich zařazení do zvláštních škol mimo odvolací řízení.¹⁰⁷ „Stěžovatelé tvrdili, že jejich rozumové schopnosti nebyly testovány spolehlivě a že jejich zástupci nebyli dostatečně informováni o důsledcích svého souhlasu se zařazením do zvláštní školy; požadovali proto zrušení napadených rozhodnutí, jelikož nebyla v souladu se zákonnými požadavky a porušovala jejich právo na vzdělávání bez diskriminace.“¹⁰⁸ Jejich žádost byla zamítnuta na základě souladu rozhodnutí s právními předpisy. Stěžovatelé dále podali ústavní stížnost, která byla zamítnuta. Proto se stěžovatelé obrátili na ESLP se stížností na porušení čl. 14 a čl. 2 Protokolu č. 1. V bodě 124 se uvádí, že stěžovatelé namítají, že „byli diskriminováni na základě své rasy nebo etnického původu, protože s nimi bylo bez sebemenšího objektivního a rozumného zdůvodnění zacházeno méně příznivě než s jinými dětmi nacházejícími se ve srovnatelné situaci.“¹⁰⁹

Zde je zapotřebí zmínit, že ve věci nejprve rozhodoval malý Senát ESLP, který dospěl k závěru, že článek 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1 nebyl porušen, jelikož se vládě České republiky podařilo prokázat, že systém zvláštních škol nebyl v České republice

¹⁰⁴ PELEG, Noam. Marginalisation by the Court: The Case of Roma Children and the European Court of Human Rights. *Human Rights Law Review* [online]. 2018, 18(1), 123 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1093/hrlr/ngx040>.

¹⁰⁵ Bod 20 D.H. and Others v. the Czech Republic, ze dne 13. 11. 2007, č. stížnosti: 7325/00.

¹⁰⁶ Bod 142 D.H. and Others v. the Czech Republic, ze dne 13. 11. 2007, č. stížnosti: 7325/00.

¹⁰⁷ Bod 21 D.H. and Others v. the Czech Republic, ze dne 13. 11. 2007, č. stížnosti: 7325/00.

¹⁰⁸ Bod 23 D.H. and Others v. the Czech Republic, ze dne 13. 11. 2007, č. stížnosti: 7325/00.

¹⁰⁹ Bod 124 D.H. and Others v. the Czech Republic, ze dne 13. 11. 2007, č. stížnosti: 7325/00.

zaveden výlučně pro romské děti a že v těchto školách je vyvíjeno značné úsilí napomoci určitým kategoriím žáků získat základní vědomosti.¹¹⁰

Dále malý Senát také konstatoval, že se stěžovatelům nepodařilo vyvrátit závěry odborníků posuzující jejich rozumové schopnosti, které byly podkladem pro zařazení do zvláštní školy. Stěžovatelé se tedy v návaznosti na výše uvedené skutečnosti obrátili na velký Senát ESLP. V bodech 128- 45 žádají o přezkoumání názoru malého Senátu a žádají, aby velký senát napravil nejasné kritérium, podle kterého malý senát rozhodoval o tom, zda došlo k diskriminaci či nikoli.

Velký Senát zopakoval závěry ustálené judikatury a v bodě 181 poukázal na to, že „zranitelná pozice Romů vyžaduje, aby byla věnována zvláštní pozornost jejich potřebám a jejich vlastnímu způsobu života jak v rámci příslušné právní úpravy, tak při vydávání rozhodnutí v konkrétních případech“¹¹¹. Soud po pečlivém prostudování argumentace všech zúčastněných a relevantních pramenů dospěl k závěru, že na rozdíl od některých zemí se snaží Česká republika problém vzdělávání romských dětí řešit a uznává, že se žalovaný stát musel potýkat s řadou obtíží souvisejících mimo jiné s kulturními specifiky této menšiny a s jistou nevraživostí ze strany rodičů neromských dětí. Nicméně ze skutkových okolností případu je zřejmé, že stát nebyl schopen zaručit, aby přijímání romských žáků do zvláštních škol bylo doplněno o potřebné záruky, které by zajistily, že stát přihlédne ke specifickým potřebám romských dětí daným jejich znevýhodněným postavením, jinými slovy, že stát dokáže vzít v potaz jejich možnou rasovou diskriminaci, kterou Ústavní soud ve svém rozhodnutí pominul.¹¹²

Soud tedy v bodech 208-210 dospěl k verdiktu, že se jednalo o diskriminační zacházení a uplatňování příslušných právních předpisů mělo nepřiměřeně škodlivý dopad na romskou komunitu. Došlo tedy k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1.

2.4.3.4. Přístup do vzdělávacích institucí

Case of Velyo Velev v. Bulgaria (Velyo Velev vs. Bulharsko) ze dne 27. 05. 2014, č. stížnosti:16032/07

V roce 2005 požádal žalobce, vězeň ve výkonu vazby, o přijetí do vězeňské školy ve věznici. V srpnu 2005 podal písemnou žádost řediteli věznice o to, aby byl do školy přijat a mohl

¹¹⁰ Bod 125 D.H. and Others v. the Czech Republic, ze dne 13. 11. 2007, č. stížnosti: 7325/00.

¹¹¹ Bod 181 D.H. and Others v. the Czech Republic, ze dne 13. 11. 2007, č. stížnosti: 7325/00.

¹¹² Anotace rozsudku velkého senátu Soudu ze dne 13. listopadu 2007 ve věci č. 57325/00 – D. H. a ostatní proti České republice [online]. [cit. 2023-09-11]. Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/1DCD666F85A02043C1257BE300471725?openDocument&Highlight=0.

nastoupit školní docházku pro školní rok 2005/2006. Stěžovatel však neobdržel od ředitele věznice před začátkem školního roku žádnou odpověď. Proto se stěžovatel opakovaně domáhal odpovědi u ředitele věznice a stanoviska prokurátora a na ministerstvu školství. Ministerstvo školství poskytlo vězni kladnou odpověď, když dospělo k závěru, že má nárok na dokončení svého vzdělání studií ve škole ve věznici. Žádost vězně o studium byla však vedoucím Ředitelství pro výkon trestu Ministerstva spravedlnosti zamítnuta. Žádost byla následně také Nejvyšším správním soudem zamítnuta.

Ředitel věznice argumentoval tím, že stěžovatel byl minulosti již odsouzen, je recidivistou a měl by tedy být držen odděleně od vězňů, kteří recidivisty nejsou. „Zařazení recidivistů do vzdělávacích a pracovních programů ve věznici pro nerecidivisty by vedlo k porušení požadavku, že různé kategorie odsouzených mají být drženy odděleně a mají se účastnit nápravných programů odděleně.“¹¹³ Nejvyšší správní soud žádost vězně zamítl z jiných důvodů, když konstatoval, že právo na vzdělání se vztahuje pouze na odsouzené vězně, nikoli na vazebně stíhané.

Soud v kontextu výše uvedených faktů připomněl, že zákonně zadržení vězni nadále požívají všech základních práv a svobod zaručených Úmluvou, s výjimkou práva na svobodu. V důsledku toho měl stěžovatel stále právo na vzdělání podle článku 2 Protokolu č. 1. Proto Bulharsko stále mělo povinnost vyplývající z EÚLP a mělo umožnit stěžovateli účinný přístup ke stávajícím vzdělávacím zařízením, včetně vězeňských škol. Soud po pečlivém uvážení argumentace obou stran shledal, že argument Bulharska založený na tom, že není jednoznačně ohraničená délka vyšetřovací vazby, nepředstavuje platný důvod pro vyloučení ze vzdělávacích zařízení. Nakonec soud zcela zamítl argument, že hrozí, že bude vazebně stíhaný stěžovatel opět odsouzen a tedy se z něj stane recidivista. Je proto nežádoucí, aby navštěvoval vězeňskou školu s nerecidivisty. V této argumentaci byl porušen princip presumpce neviny. Závěrem soud jednohlasně shledal, že se jedná o porušení práva na vzdělání, protože odmítnutí zápisu vazebně stíhaného stěžovatele do vězeňské školy nesledovalo legitimní cíl a nebylo ani dostatečně předvídatelné.¹¹⁴

Scozzari and Giunta v. Italy (Scozzari a Giunta vs. Itálie) ze dne 13.07.2000, č. stížnosti: 39221/98 a 41963/98

V souvislosti s neutěšenou rodinnou situací a zneužíváním jednoho z dětí vystupujících v tomto případě orgány sociální péče rozhodly, že je nezbytné odloučit děti od jejich biologické

¹¹³ Bod 7 Case of Velyo Velev v. Bulgaria, ze dne 27. 05. 2014, č. stížnosti:16032/07.

¹¹⁴ Body 46-49 Case of Velyo Velev v. Bulgaria, ze dne 27. 05. 2014, č. stížnosti:16032/07.

rodiny a umístit je do domova "Il Forteto". Dne 9. září 1997 rozhodl soud pro nezletilé ve Florencii o umístění dětí do domova "Il Forteto" a pozastavil výkon rodičovských práv otce a matky. Soud povolil rodičům navštěvovat pouze mladšího syna, a to pouze v domově a za přítomnosti personálu. Stěžovatelky jsou dvě, a to biologická matka dětí (první stěžovatelka) a matka biologické matky dětí, tedy babička dětí (druhá stěžovatelka).

V tomto případě první stěžovatelka tvrdila, že se dětem v domově Il Forteto nedostalo školní docházky v rozporu s čl. 2 Protokolu č. 1. Soud konstatuje, že ze spisu vyplývá, že starší syn začal navštěvovat školu krátce po příchodu do Il Forteto, mladší syn, který právě dosáhl školního věku, je umístěn v mateřské školce. K porušení čl. 2 Protokolu č. 1 tedy nedošlo.¹¹⁵

Pro úplnost dodávám, že druhá stěžovatelka řešila porušování práv dětí ve věci jejich zneužívání v domově Il Forteto.

Case of Tarantino and Others v. Italy (Tarantino a ostatní proti Itálii) ze dne 02. 04. 2013, č. stížnosti: 25851/09, 29284/09 a 64090/09

V tomto případě byli stěžovateli italští studenti, kteří neuspěli v přijímacím řízení na vysokou školu, konkrétně na lékařskou a stomatologickou fakultu a nebyli tedy přijati ke studiu. V Itálii je zaveden tzv. „*numerus clausus*“, což znamená, že počet míst na vybrané fakulty (např. medicína či stomatologie) je jasně omezen. Všichni stěžovatelé byli neúspěšní uchazeči o studium na medicíně nebo na stomatologii a měli předchozí praxi v medicínských oborech. Prvních sedm uchazečů neuspělo u přijímací zkoušky právě kvůli *numerus clausus*. Osmý uchazeč byl po původním získání místa na stomatologické fakultě ze studia vyloučen a musel opakovat přijímací zkoušku poté, co se opakovaně nedostavil ke zkouškám. Všech osm stěžovatelů si u Evropského soudu stěžovalo, že stanovení *numerus clausus* představuje porušení práva na vzdělání zajištěného článkem 2 Protokolu č. 1. Soud podotkl, že stanovení povinnosti složit přijímací zkoušku a omezení maximálního počtu uchazečů, kteří mohou být přijati, bylo předvídatelné a sledovalo legitimní cíl zajištění příslušné úrovně znalostí budoucích odborníků na základě vysoce kvalitního vzdělání.¹¹⁶ Dále soud shledal, že výběr nejvhodnějších uchazečů o studium na základě relevantních testů bylo přiměřeným opatřením sloužícím k tomu, aby byla zajištěna patřičná úroveň vzdělání na univerzitách. K *numerus clausus* soud shledal, že sleduje legitimní cíl a je

¹¹⁵ Scozzari and Giunta v. Italy, ze dne 13.07.2000, č. stížnosti: 39221/98 a 41963/98.

¹¹⁶ Anotace rozsudku ze dne 2. dubna 2013 ve věcech č. 25851/09, 29284/09 a 64090/09 – Tarantino a ostatní proti Itálii [online]. [cit.2023-08-27]. Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/b93e334cf7328a24c12578190075954a/6c53dde5bbbfc70dc1257c3f004dd153?OpenDocument&Click=&Highlight=0.

dostatečně odůvodněn.¹¹⁷ Konečně, žalobcům nebylo odepřeno právo přihlásit se na jiné kurzy nebo studovat v zahraničí. Počet opakování přijímací zkoušky nebyl omezen, proto stěžovatelé měli stále možnost přijímací test opakovat a v případě lepšího výsledku získat přístup k předmětnému studiu. Soud tedy rozhodl, že uložená opatření nebyla nepřiměřená a stát se nedopustil porušení práva na vzdělání.¹¹⁸

2.4.3.5. Mezistátní stížnosti

Ukraine and the Netherlands v. Russia (Ukrajina a Nizozemsko vs. Rusko) ze dne 30. 11. 2022, č. stížnosti: 8019/16, 43800/14 a 28525/20

Soud se v tomto případě zabýval pěti podáními souvisejícími s mezistátními věcmi projednávanými v souvislosti s událostmi na Ukrajině od roku 2014. Jedna z projednávaných věcí byla stížnost Ukrajiny na porušení práva na vzdělání v oblastech kontrolovaných ruskými separatisty. Ukrajina namítala porušení čl. 2 Protokolu 1 ze strany Ruské federace, neboť ruské ozbrojené skupiny zničily řadu škol a vzdělávacích zařízení.

V bodě 870, ukrajinská vláda uvádí: "Ozbrojené skupiny zničily řadu škol a vzdělávacích zařízení. Výuka v ukrajinském jazyce byla zakázána a učitelé byli pronásledováni, zatýkáni a v některých případech zabíjeni."¹¹⁹ Na základě toho Ukrajina invokovala porušení čl. 2 Protokolu č. 1 a dále uvedla, že byl vyloučen ukrajinský jazyk a historie z učebních osnov.

Soud v bodě 875 odpovídá na ukrajinské podání a shledává, že ačkoli ve spisu jsou důkazy o ničení škol a jiných vzdělávacích zařízení a o obtěžování a zadržování učitelů, tyto důkazy nenaznačují, že by tyto incidenty byly součástí kampaně, jejímž cílem bylo výslovně omezit právo na vzdělání. Zdá se, že zničené budovy a zabití učitelé mají souvislost s ruskou agresí vůči Ukrajině. Za těchto okolností Soud není přesvědčen, že stížnost spadá do působnosti článku 2 Protokolu č. 1. Soud však shledává, že stížnost Ukrajiny spadá pod články 2, 3 a 5 a článku 1 Protokolu č. 1. Soud se v dalších bodech vypořádává s tím, že v oblastech kontrolovaných ruskými separatisty (Luhansk, Donbas atd..) se úředním jazykem ve vzdělávacích institucích na území pod jejich kontrolou stala ruština. Soud uzavřel, že existuje dostatečně podložený důkaz prima facie o zákazu výuky v ukrajinském jazyce, který prokazuje nezbytný prvek opakování, aby podpořil tvrzení o správné praxi a proto je stížnost Ukrajiny odůvodněná a shledává porušení práva na vzdělání ve smyslu čl. 2 Protokolu č. 1 spočívající v zákazu vzdělávání v ukrajinském jazyce.

¹¹⁷ Ibidem.

¹¹⁸ Bod 1,2,3 výroku Tarantino a ostatní proti Itálii, ze dne 02. 04. 2013, č. stížnosti: 25851/09, 29284/09 a 64090/09.

¹¹⁹ Bod 870 Ukraine and the Netherlands v. Russia, ze dne 30. 11. 2022, č. stížnosti: 8019/16, 43800/14 a 28525/20.

Case of Georgia v. Russia (II) (Gruzie vs. Rusko (II)) ze dne 21. 01. 2021, č. stížnosti: 38263/08

Evropský soud pro lidská práva rozhodoval v případě Gruzie proti Rusku (II), ve kterém byl řešen regionální konflikt v Jižní Osetii a Abcházii z roku 2008 a jeho následky. Zde je zapotřebí zmínit, že se případ nezabývá primárně pouze otázkou porušení práva na vzdělání, ale i dalšími porušeními lidských práv vzešlých z tohoto konfliktu. V tomto případě ESLP rozhodoval o porušení čl. 2 Protokolu č. 1. Jednalo se o údajné rabování a ničení veřejných škol a knihoven, zavraždění žáků a učitelů gruzínské národnosti ze strany ruských ozbrojených sil a separatistických orgánů. Gruzie uvedla, že přímým důsledkem toho bylo, že děti školního věku na teritoriích postižených tímto konfliktem nemohly pokračovat ve vzdělávání a že výše popsané jednání představovalo správnou praxi porušující čl. 2 Protokolu č. 1.¹²⁰ Soud v této otázce přistoupil k rozsáhlému dokazování s přispěním Komisaře Rady Evropy pro lidská práva, Mezinárodní skupiny pro řešení krizí¹²¹ a slyšení svědků. Soud v tomto případě na základě dokazování uzavřel, že nemá k dispozici dostatečné důkazy, aby mohl bez důvodných pochybností dospět k závěru, že došlo k porušení čl. 2 Protokolu č. 1.¹²²

Rozsudky ESLP mají velký dosah na zajištění plnění závazků vyplývajících z EÚLP.

Závaznost rozsudků ESLP dle čl. 32 EÚLP se projevuje jednak *inter partes*, jednak i *erga omnes*, neboť tato rozhodnutí obsahují interpretaci jednotlivých ustanovení EÚLP, což lze vztáhnout i na další podobné případy, dokonce i v jiných státech CoE.¹²³

Judikaturu ESLP lze aplikovat v typově obdobných věcech. Váha judikatury ESLP je významná, a proto je možné očekávat v národních právních prostředích, že v řízeních týkajících se věcí podobného typu bude přesvědčivějším rozhodnutí ESLP než rozhodnutí jiné země v obdobné věci. Závaznost rozhodnutí ESLP spočívá v tom, že „pokud by byly ESLP předloženy jiné skutky, které by byly v relevantních aspektech shodné se skutkem, v němž předtím shledal soud porušení Úmluvy, dojde ESLP ke stejnému závěru.“¹²⁴

¹²⁰ Bod 303 Case of Georgia v. Russia (II), ze dne 21. 01. 2021, č. stížnosti: 38263/08.

¹²¹ Bod 306-309 Case of Georgia v. Russia (II), ze dne 21. 01. 2021, č. stížnosti: 38263/08.

¹²² Bod 314 Case of Georgia v. Russia (II), ze dne 21. 01. 2021, č. stížnosti: 38263/08.

¹²³ ŠTURMA, Pavel. Příspěvek Evropské úmluvy o lidských právech k rozvoji mezinárodního práva. *Jurisprudence*. 2012, 21 (7-8), 47.

¹²⁴ KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. In: *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. C.H. Beck, 2012, s. 336. ISBN 978-80-7400-365-3.

3. Právo na vzdělání a Evropská unie

3.1. Úvod

„Vzdělání má zásadní význam pro životaschopnost evropské společnosti a evropského hospodářství. Cílem Evropského prostoru vzdělávání je poskytnout pedagogické obci podporu, kterou potřebuje k plnění svých stěžejních úkolů v náročné a strhující době.“¹²⁵ – předsedkyně Ursula von der Leyenová

Kapitola Právo na vzdělání a Evropská unie se zabývá aktivitami Evropské unie ve věci práva na vzdělání, pojetím práva na vzdělání v dokumentech Evropské unie a vybranou judikaturou Soudního dvora Evropské unie, která tuto oblast rozvinula a aktivním přístupem k právu na vzdělání přispěla k usnadnění realizace tohoto práva. Cílem této kapitoly je poskytnout přehled dokumentů Evropské unie, vymezení práva na vzdělání v klíčových dokumentech Evropské unie s konkrétním zaměřením na jeho úpravu v Listině základních práv Evropské unie.

„V jednotlivých zemích se historicky vyvinuly rozdílné přístupy k financování, řízení a hodnocení vzdělávacích aktivit. Výrazné rozdíly můžeme objevit v rozdílném přístupu k soukromému školství, vyššímu a univerzitnímu vzdělávání, ale též k celoživotnímu vzdělávání. V konečném důsledku je pak těžké mezinárodní srovnání pracovní kvalifikace, akademických titulů a získaných znalostí a schopností. A právě zde se otvírá prostor pro iniciativu EU.“¹²⁶

„Uplatňování volného pohybu osob a především pracovní síly, si vyžádalo přijetí opatření na nadnárodní úrovni.“¹²⁷

3.2. Evropská unie a aktivity Evropské unie v oblasti práva na vzdělání

Na tomto místě považuji za potřebné připomenout stručnou historii vzniku Evropské unie v souvislostech s poválečným děním. Evropská unie byla založena v reakci na situaci v poválečné Evropě jako projekt, který měl za cíl zajistit trvalý a stabilní mír v Evropě. Prvním krokem na cestě k zajištění trvalého míru bylo založení Evropského společenství uhlí a oceli (dále jen „ESUO“).

¹²⁵ Sdělení Komise Evropskému Parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o vytvoření Evropského prostoru vzdělávání do roku 2025.

¹²⁶ 4.3.5. Všeobecné vzdělávání, odborné vzdělávání, mládež a sport. In: LACINA, Lubor, Jan OSTŘÍŽEK a kol. Učebnice evropské integrace. 3. přepracované a rozšířené vydání. Barrister&Principal, 2012, s. 278. ISBN 978-80-87474-31-0.

¹²⁷ 4.3.5. Všeobecné vzdělávání, odborné vzdělávání, mládež a sport. In: LACINA, Lubor, Jan OSTŘÍŽEK a kol. Učebnice evropské integrace. 3. přepracované a rozšířené vydání. Barrister&Principal, 2012, s. 278-279. ISBN 978-80-87474-31-0.

ESUO vzniklo 18. dubna 1951, kdy Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo a Nizozemsko podepisují Smlouvu o založení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO). ESUO dále expandovalo a transformovalo se. Výsledkem dekád evropské kooperace byla celková transformace čistě ekonomického společenství na Evropskou Unii. Vývoj přinesl přijetí mnoha dokumentů s lidskoprávní problematikou zahrnující právo na vzdělání.

Právo na kvalitní a inkluzivní vzdělávání, odbornou přípravu a celoživotní učení představuje první zásadu evropského pilíře sociálních práv vyhlášeného v roce 2017 na sociálním summitu v Göteborgu.¹²⁸ Investice do vzdělávání a odborné přípravy jsou rozhodujícím faktorem konkurenceschopnosti, udržitelného rozvoje a zaměstnanosti v EU a výrazně ovlivňují kvalitu života.¹²⁹ Vyšší vzdělání je důležité pro pochopení a realizaci dalších občanských práv v EU jako např. volný pohyb osob resp. studentů atd.

Oblast vzdělávání a odborné přípravy je na institucionální úrovni v EU organizovaná následujícím způsobem: v rámci Evropské komise se touto agendou zabývá Generální ředitelství pro vzdělávání a kulturu. Vytvořeny byly dvě specializované agentury Evropské středisko pro rozvoj odborné přípravy sídlící v Soluni a Evropská vzdělávací nadace, která sídlí v Turíně.¹³⁰

V Evropském parlamentu se oblastí vzdělávání zabývá Výbor pro kulturu a vzdělávání, který má za úkol zpracovat zprávy z této oblasti na základě vlastní iniciativy. Oblast odborné přípravy spadá také do agendy Výboru pro zaměstnanost a sociální záležitosti.

Na úrovni Rady EU (nutno striktně rozlišovat od Rady Evropy) je agendou oblastí vzdělávání pověřen Výbor pro vzdělávání, jehož úkolem je příprava podkladů a dokumentů především pro jednání Rady EU.

Některé aktivity EU

Evropská unie realizuje své vize v oblasti vzdělávání skrze své orgány a jejich aktivity. Za politiku EU v oblasti vzdělávání, mládeže, sportu a kultury je odpovědné Generální ředitelství. Generální ředitelství podporuje politiky předmětné oblasti prostřednictvím řady projektů a programů např. Erasmus +, kreativní Evropa, Evropský prostor vzdělávání, Evropské studentské karty, Evropské univerzity a další.

¹²⁸ Sdělení Komise Evropskému Parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o vytvoření Evropského prostoru vzdělávání do roku 2025.

¹²⁹ VZDĚLÁVACÍ POLITIKA A PRIORITY EU. Národní ústav pro vzdělávání [online]. [cit. 2023-08-03]. Dostupné z: <http://archiv-nuv.npi.cz/projekty/vzdelavaci-politika-a-priority-eu.html>.

¹³⁰ Evropský prostor pro vzdělávání. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2023-08-03]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/evropsky-prostor-pro-vzdelavani>.

Program Erasmus+

Jako příklad aktivit EU v oblasti práva na vzdělávání jsem zvolila program Erasmus + a to z toho důvodu, že tento program je považován samotnou EU za úspěch a mám s ním i osobní zkušenost.

Program Erasmus + je programem EU v oblasti vzdělávání a odborné přípravy, mládeže a sportu. Jeho právní rámec je zakotven v Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/817 ze dne 20. května 2021, kterým se zavádí program Erasmus+: program Unie pro vzdělávání a odbornou přípravu, pro mládež a pro sport a zrušuje nařízení (EU) č. 1288/2013 (Text s významem pro EHP). Nařízení v preambuli jasně označuje vzdělávání jako prioritu např. v bodě 8 preambule se uvádí, cituji: „Ve svém sdělení ze dne 2. května 2018 nazvaném „Moderní rozpočet pro Unii, která chrání, posiluje a brání: víceletý finanční rámec na období 2021–2027“ Komise vyzvala, aby se více investovalo do lidí a aby se v příštím finančním rámci kladl větší důraz na „mládež“. V tomto sdělení Komise uznala, že program Erasmus+ je jedním z nejviditelnějších úspěchů Unie.“¹³¹ Program Erasmus + je koncipován jakožto podpora vzdělávání v Evropě, jeho rozpočet činí 26,2 miliardy eur, což představuje téměř dvojnásobné navýšení částky vyhrazené na tento program v období mezi lety 2014 a 2020.¹³²

Program pro období mezi lety 2021 a 2027 si klade za cíl zejména podporu vysoce kvalitního a inkluzivního vzdělávání a odborné přípravy, jakož i informální a neformální učení, proto aby účastníci programu byli vybaveni dovednostmi, které jsou smysluplné pro jejich kvalitní zapojení v demokratické společnosti. Program Erasmus + reaguje na činnosti stanovené v zájmu vytvoření Evropského prostoru vzdělávání, v Akčním plánu digitálního vzdělávání a v Evropské agendě dovedností, a proto se zabývá i dalšími činnostmi souvisejícími se vzděláváním, jako jsou např. podpora evropského pilíře sociálních práv, provádění strategií EU pro mládež a sport atd.¹³³

Aktuálním snažením je vybudovat do roku 2025 Evropský prostor pro vzdělávání a zvýšit účast mládeže na občanském a demokratickém životě. Komise přijala balíčky opatření v letech 2018 a 2019 a v září 2020 nastínila vizi Evropského prostoru vzdělávání a konkrétních opatření k jejich dosažení.¹³⁴ V únoru 2021 Rada EU svým usnesením o strategickém rámci evropské

¹³¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/817 ze dne 20. května 2021, kterým se zavádí program Erasmus+: program Unie pro vzdělávání a odbornou přípravu, pro mládež a pro sport a zrušuje nařízení (EU) č. 1288/2013 (Text s významem pro EHP).

¹³² Co je Erasmus+? European Commission [online]. [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/cs/about-erasmus/what-is-erasmus>.

¹³³ Co je Erasmus+? European Commission [online]. [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/cs/about-erasmus/what-is-erasmus>.

¹³⁴ European Education Area. European Commission [online]. [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://education.ec.europa.eu/cs/about-eea/the-eea-explained>.

spolupráce v oblasti vzdělávání v období 2021-2030 přímo reaguje na zmíněnou vizi Evropského prostoru vzdělávání. Evropský prostor vzdělávání chce pomáhat členským státům EU ve spolupráci na budování inkluzivního systému vzdělávání a odborné přípravy jako základu pro oživení a prosperity Evropy.¹³⁵

Evropská komise a členské státy EU kooperují pro dosažení společné vize, kterou hodlají realizovat skrze stanovené dílčí cíle, kterými jsou:

- zvýšení kvality a rovnosti ve vzdělávání a odborné přípravě,
- učitelé, školitelé a vedoucí pracovníci škol
- digitální vzdělávání¹³⁶

3.3.Právo na vzdělání v dokumentech Evropské unie

Oblast Vzdělávání a školství v EU vykazuje jisté společné charakteristiky. Nicméně tato oblast s ohledem na odlišné kulturní a společenské tradice jednotlivých států nepatří do společných politik a tedy evropská vzdělávací politika má statut tzv. doplňující politiky. To znamená, že každý členský stát je samostatně odpovědný za svou vlastní vzdělávací politiku a za realizaci práva na vzdělání. Jsou stanovena pouze obecná pravidla spolupráce ve vzdělávací politice, doplněná o podporu členských států v souladu s primární legislativou - čl. 165 a 166 SFEU, vydávání doporučení, deklarácí a společné úpravy (např. vzájemné uznávání kvalifikací). Podstata úsilí EU ve vzdělávání spočívá v systematické a rozsáhlé finanční podpoře jednotlivých zemí a regionů skrze Evropské strukturální a investiční fondy, které poskytují finanční prostředky na provádění systémových vnitrostátních reforem.

Právo na vzdělání je primárně zakotveno v dokumentech EU v listině základních práv Evropské unie a SFEU to konkrétně v čl. 14. LZPEU a čl. 165-166 SFEU. Toto považujeme za primární právo EU. Kromě primárního práva má právo EU další dva zdroje, a to obecné zásady práva EU a sekundární právo.

Primární právo EU zahrnuje LZPEU a SFEU jak jsem v předcházejícím odstavci zmínila a dále zakládající smlouvy (SEU, Smlouvu o Evropském společenství pro atomovou energii (Euratom) a také pozměňující smlouvy o EU, protokoly připojené k zakládajícím smlouvám a k pozměňujícím smlouvám; smlouvy o přistoupení nových členských států k EU.

¹³⁵ Sdělení komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému Hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů o vytvoření Evropského prostoru vzdělávání do roku 2025.

¹³⁶ European Education Area. European Commission [online]. [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://education.ec.europa.eu/cs/about-eea/the-eea-explained>.

Co se týče obecných zásad práva, může se jednat o nepsané prameny práva zpravidla vyplývající z existující judikatury Soudního dvora EU, dále sem zahrnujeme obecné zásady práva, které mohou vycházet z ústavních tradic společných pro členské státy. Ve smlouvách se výslovně uvádí, že práva, která jsou zaručena Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, jsou obecnými zásadami práva EU.

Sekundární právo je tvořeno právními akty. Předmětné právní akty je možné rozdělit do dvou kategorií:

- Akty uvedené v článku 288 SFEU: nařízení, směrnice, rozhodnutí, stanoviska, doporučení,
- akty neuvedené v článku 288 SFEU: atypické akty, například jednací řády orgánů a interinstitucionální dohody.

Za nedílnou součást práva EU lze považovat také mezinárodní dohody s třetími zeměmi – myšleno zeměmi mimo EU a s mezinárodními organizacemi. „Podle rozsudku SDEU ve věci Meryem Demirel proti Stadt Schwäbisch Gmünd (věc 12/86) mohou mít přímý účinek a jejich právní síla je větší než síla sekundárních právních předpisů, které s nimi proto musí být v souladu. V nich uvedená pravidla mají přímý účinek, pokud obsahují jasnou a přesnou povinnost, která není podmíněna přijetím nějakého následného opatření.“¹³⁷ Mezinárodní dohody jsou tedy odděleny od primárního a sekundárního práva.

Právo na vzdělání je obsaženo jak v primárním, tak i v sekundárním právu EU. V primární legislativě je celá oblast vymezena články 165 a 166 SFEU a v čl. 14 LZPEU. V sekundárním právu EU je právo obsaženo v nařízeních, stanoviskách, směrnicích atd...

3.3.1. Právo na vzdělání v SFEU se zaměřením na čl. 165 a 166

Právo na vzdělání je upraveno v SFEU v hlavě XII pojmenované Všeobecné a odborné vzdělávání, mládež a sport. Hlava XII upravuje vnitřní politiky a činnosti EU v oblastech všeobecného a odborného vzdělávání, mládeže a sportu, konkrétně v článku 165-166 SFEU.

Článek 165 :“1. Unie přispívá k rozvoji kvalitního vzdělávání podporou spolupráce mezi členskými státy, a je-li to nezbytné, podporováním a doplňováním činnosti členských států při

¹³⁷Prameny práva Evropské unie. EUR-Lex [online]. [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/sources-of-european-union-law.html>.

plném respektování jejich odpovědnosti za obsah výuky a za organizaci vzdělávacích systémů a jejich kulturní a jazykové rozmanitosti.

Unie přispívá k podpoře evropských hledisek sportu s přihlédnutím k jeho zvláštní povaze, jeho strukturám založeným na dobrovolné činnosti a jeho společenské a výchovné funkci.

1. Činnost Unie je zaměřena na:

- rozvoj evropského rozměru ve vzdělávání, zvláště výukou a šířením jazyků členských států,
- podporu mobility studentů a učitelů, také prostřednictvím podpory akademického uznávání diplomů a započítáváním doby studia,
- podporu spolupráce mezi vzdělávacími institucemi,
- rozvoj výměny informací a zkušeností týkajících se otázek, které jsou společné vzdělávacím systémům členských států,
- podporu rozvoje výměn mládeže a pedagogických pracovníků a podporu účasti mladých lidí na demokratickém životě Evropy,
- podporu rozvoje dálkového vzdělávání,
- rozvoj evropského rozměru sportu podporou spravedlivého a otevřeného sportovního soutěžení a spolupráce mezi subjekty odpovědnými za sport, jakož i ochranou fyzické a mravní integrity sportovců, obzvláště mladých sportovců.

2. Unie a členské státy podporují spolupráci v oblasti vzdělávání a sportu se třetími zeměmi a s příslušnými mezinárodními organizacemi, zejména s Radou Evropy.

3. Ve snaze přispět k dosažení cílů uvedených v tomto článku:

- Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů přijímají podpůrná opatření, s vyloučením harmonizace právních předpisů členských států,
- Rada na návrh Komise přijímá doporučení.¹³⁸

Čl. 165 upravuje všeobecné vzdělávání, mládež a sport, čl. 166 SFEU upravuje politiku EU v oblasti odborného vzdělávání. V oblastech všeobecného vzdělávání mládeže a sportu a stejně tak v oblasti odborného vzdělávání má EU kompetenci tyto oblasti koordinovat a dokonce podporovat či doplňovat činnosti jednotlivých členských států.¹³⁹

¹³⁸ Čl. 165 SFEU.

¹³⁹ TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 583-585. ISBN 978-80-7676-508-5.

Úpravu práva na vzdělání a přístup k němu nalezneme v čl. 14 LZPEU, čl. 32 LZPEU chrání před narušením vzdělávání při práci mladých lidí.

Jak již bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, všeobecné a odborné vzdělávání spadají primárně do pravomoci členských států a EU ji nesmí nahrazovat. Komentářová literatura k tomuto uvádí následující: “závazné akty EU v těchto oblastech nesmějí harmonizovat právní předpisy členských států. Omezení pravomocí EU v těchto oblastech na podpůrné, koordinační nebo doplňkové činnosti vede k alternativním formám mezivládní spolupráce, zejména prostřednictvím otevřené metody koordinace mezi členskými státy nebo na půdě Rady Evropy či OSN.”¹⁴⁰

Článek 165 SFEU je rozdělen do čtyř odstavců. První odstavec článku 165 SFEU vymezuje činnosti EU zaměřené k rozvoji kvalitního vzdělávání, a to podporou spolupráce mezi členskými státy. Dále podporováním a doplňováním činnosti členských států, tady je zdůrazněno je-li to nezbytné. Podporování a doplňování činnosti podle článku 165 musí probíhat při plném respektování odpovědnosti členských států za obsah výuky a za organizaci vzdělávacích systémů a jejich kulturní a jazykové rozmanitosti. Z toho je jasné, že EU musí absolutně respektovat tuto odpovědnost členských států. „Orgány a instituce EU přijímají podpůrná opatření v oblasti všeobecného vzdělávání s cílem vytvořit a rozvíjet Evropský prostor vzdělávání. Jeho cílem je umožnit občanům EU využívání těch nejlepších programů vzdělávání a odborné přípravy a nalezení pracovního uplatnění v celé EU.”¹⁴¹

Na oblast všeobecného vzdělávání mají vliv i pravomoci EU dané mimo článek 165 SFEU. Tímto tématem se hojně zabývá komentářová literatura. Například uvádí závěry případu Casagrande: “Při absenci výslovné pravomoci EHS v oblasti všeobecného vzdělávání SDEU již v roce 1974 rozhodl, že tato absence nebrání výkonu jiných pravomocí přenesených na EHS, přestože výkon takových pravomocí může ovlivnit oblasti všeobecného a odborného vzdělávání (9/74 Casagrande).”¹⁴² Pravomocemi danými mimo článek 165 SFEU se myslí zejména volný pobyt a pohyb studentů. Hlavním dokumentem upravujícím právě tuto problematiku je pobytová směrnice, která stanoví, že hostitelský členský stát nemá za povinnost vyživovací podporu při studiu před nabytím práva trvalého pobytu a to včetně stipendia či půjčky na studium „osobám jiným než zaměstnaným osobám, osobám samostatně výdělečně činným, osobám ponechávajícím

¹⁴⁰ TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 584. ISBN 978-80-7676-508-5.

¹⁴¹ TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 585. ISBN 978-80-7676-508-5.

¹⁴² TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 585. ISBN 978-80-7676-508-5.

si takové postavení a jejich rodinným příslušníkům (čl. 24 odst. 2 pobytové směrnice). Tento princip potvrzuje i judikatura SDEU. Mezi další legislativní nástroje patří například směrnice 2004/14 týkající se studentů ze třetích zemí a směrnice 77/486 o vzdělávání dětí migrujících pracovníků. Rozhodovací činnost SDEU výrazným způsobem ovlivnila oblast volného pohybu studentů. Dle judikatury SDEU hostitelské státy nesmějí zacházet odlišně se studenty z jiných členských států nebo jinak nepřiměřeně omezovat jejich práva. Právo EU tak fakticky vyžaduje od hostitelských států, aby podporovaly studenty z jiných členských států, přestože tito studenti nemusejí v hostitelském členském státě platit daně ani jinak přispívat do sociálního systému.¹⁴³

Odstavec tři článku 165 SFEU vyjadřuje skutečnost, že Unie a členské státy se hlásí ke spolupráci v oblasti vzdělávání i sportu i se třetími zeměmi a příslušnými mezinárodními organizacemi, zejména s Radou Evropy. Tady je na místě připomenout nástroje spolupráce především plynoucí z Boloňského procesu a Úmluvu o uznání kvalifikací týkajících se vysokoškolského vzdělávání v evropském regionu z roku 1997.

Odstavec čtyři pak stanovuje proces přijímání podpůrných opatření. Jedná se o řádný legislativní postup, odstavec čtyři vymezuje úlohu Evropského parlamentu, Rady, Hospodářského a sociálního výboru, Výboru regionů a Komise v tomto legislativním postupu. Konkrétně EP a Rada po konzultaci s HSV a VR přijímají podpůrná opatření. EP a Rada přijímají podpůrná opatření zejména doporučení a rozhodnutí. Rada může navíc také samostatně přijímat na návrh Komise doporučení.¹⁴⁴

Související ustanovení a sekundární akty k ustanovení čl. 165 SFEU přináším pouze ve výčtu, jejich analýza není předmětem práce. Jejich uvedení je ale důležité pro pochopení materie a i některých závěrů analýzy o počtu případů SDEU zabývajícím se právem na vzdělání a připomínám, že právo na vzdělání se nedostává před SDEU ve své „čisté formě“ ale v souvislosti s následujícím:

- Související ustanovení k článku 165: Čl.2 odst.5, čl.6 písm. e), 9, 18, 21, 47, 53, 82, 101, 102, 153, 166, 214 odst. 5, SFEU, čl. 14, 32 LZPEU¹⁴⁵
- Související sekundární akty: Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic

¹⁴³ Ibidem.

¹⁴⁴ TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 591. ISBN 978-80-7676-508-5.

¹⁴⁵ TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 592. ISBN 978-80-7676-508-5.

64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Směrnice rady 2004/114/ES ze dne 13. prosince 2004 o podmínkách přijímání státních příslušníků třetích zemí za účelem studia, výměnných pobytů žáků, neplacené odborné přípravy nebo dobrovolné služby. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV.¹⁴⁶ Směrnice Rady ze dne 25. července 1977 o vzdělávání dětí migrujících pracovníků.¹⁴⁷

Výše uvedený výčet vychází z komentáře Smlouvy o fungování EU autorů Tomáška a Šmejkal a kol.

Článek 166 SFEU

Zaobírá se a upravuje oblast odborného vzdělávání. Je právním základem realizace vnitřní politiky EU. Má čtyři odstavce, kde konkrétně vymezuje činnost Unie v oblasti odborného vzdělávání. V odborném vzdělávání jsou členské státy hlavními subjekty nesoucí odpovědnost za jeho obsah a organizaci a orgánům EU nezbývá nic jiného než to plně respektovat. Politiky EU v oblasti odborného vzdělávání a všeobecného vzdělávání mají společný průnik i svá vlastní specifika. „Obě tyto oblasti souvisí s čl. 14 LZPEU, který garantuje každému základní právo na vzdělání a přístup k odbornému a všeobecnému vzdělávání.“¹⁴⁸

Opět přináším ve výčtu související ustanovení a sekundární akty k ustanovení čl. 166 SFEU z důvodu uvedeného u článku 165. Související ustanovení: Čl. 2 odst. 5, čl. 6 písm. e), 9, 18, 21, 41, 45, 53, 145, 153, 165 SFEU, čl. 14 LZPEU.¹⁴⁹

- Související sekundární akty: Směrnice rady 2004/114/ES ze dne 13. prosince 2004 o podmínkách přijímání státních příslušníků třetích zemí za účelem studia, výměnných pobytů žáků, neplacené odborné přípravy nebo dobrovolné služby.¹⁵⁰

Výše uvedený výčet vychází z komentáře Smlouvy o fungování EU¹⁵¹

¹⁴⁶ Ibidem.

¹⁴⁷ Ibidem.

¹⁴⁸ TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 594. ISBN 978-80-7676-508-5.

¹⁴⁹ TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 597. ISBN 978-80-7676-508-5.

¹⁵⁰ Ibidem.

¹⁵¹ Ibidem.

3.3.2. Právo na vzdělání v LZPEU se zaměřením na čl. 14 LZPEU

Listina základních práv Evropské unie je dokument zakotvující základní práva. V roce 1999 dospěla Evropská rada k závěru, že základní práva by měla být konsolidována, aby jim byla propůjčena větší viditelnost. V roce 2000 byla Listina základních práv vyhlášena v rámci smlouvy z Nice, jako nezávazná politická deklaráce. Z této nezávazné politické deklaráce se však stala součást primárního práva EU v návaznosti na vstup Lisabonské smlouvy v platnost 1. prosince 2009.¹⁵²

Cílem listiny je ochrana základních práv, které požívají lidé v EU. „Jedná se o moderní komplexní nástroj práva EU, který chrání a prosazuje práva a svobody lidí s ohledem na společenský vývoj, sociální pokrok a vědeckotechnologický rozvoj.“¹⁵³

Listina se skládá z preambule a 54 článků rozdělených do sedmi kapitol: Kapitola I důstojnost; Kapitola II svobody; Kapitola III rovnost; kapitola IV solidarita; Kapitola V občanská práva; Kapitola VI spravedlnost; Kapitola VII obecná ustanovení.¹⁵⁴

Právo na vzdělání je zakotveno v Kapitole II. Svobody v čl. 14 LZPEU v následujícím znění: „1. Každý má právo na vzdělání a přístup k odbornému a dalšímu vzdělávání. 2. Toto právo zahrnuje možnost bezplatné povinné školní docházky. 3. Svoboda zakládat vzdělávací zařízení při náležitém respektování demokratických zásad a právo rodičů zajišťovat vzdělání a výchovu svých dětí ve shodě s jejich náboženským, filozofickým a pedagogickým přesvědčením musí být respektovány v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují jejich výkon.“¹⁵⁵

Text čl. 14 LZPEU je „založen na společných ústavních tradicích členských států“¹⁵⁶ a „je tak v podstatě provedením čl. 2 dodatkového protokolu k EÚLP.“¹⁵⁷ Právo na vzdělání v čl. 14 LZPEU je zakotveno ve své širší podobě, protože výslovně zakotvuje právo každého na vzdělání a také právo na přístup k odbornému i vysokoškolskému vzdělávání (čl. 14 odst. 1 a 2 LZPEU). Pod vedením prezidia Konventu, který vypracoval LZPEU byl vypracován též dokument pojmenovaný Vysvětlení k listině základních práv. Jedná se o užitečný výkladový nástroj, který

¹⁵² Shrnutí právních předpisů EU: Listina základních práv Evropské unie. *EUR-Lex* [online]. [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>.

¹⁵³ Ibidem.

¹⁵⁴ Shrnutí právních předpisů EU: Listina základních práv Evropské unie. *EUR-Lex* [online]. [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>

¹⁵⁵ Čl. 14 LZPEU.

¹⁵⁶ Listina základních práv EU: HLAVA II Svobody. FRA European Union agency for fundamental rights [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/cs/eu-charter/article/14-pravo-na-vzdelani#explanations>.

¹⁵⁷ TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 1523. ISBN 978-80-7676-508-5.

poskytuje vysvětlení k vzniku čl. 14 LZPEU. Z Vysvětlení vyplývá, že bylo považováno za účelné rozšířit čl. 2 dodatkového protokolu EÚLP. „Bylo považováno za účelné rozšířit tento článek na přístup k odbornému a dalšímu vzdělání (viz bod 15 Charty základních sociálních práv pracovníků Společenství a článek 10 Sociální charty) a přidat zásadu bezplatné povinné školní docházky. Ze znění posledně jmenované zásady pouze vyplývá, že pokud jde o povinnou školní docházku, má každé dítě možnost navštěvovat zařízení, které ji nabízí bezplatně. Nepožaduje, aby všechna zařízení poskytující vzdělání nebo odborné a další vzdělání, zejména soukromá, byla bezplatná. Rovněž tak nevyklučuje některé zvláštní formy placeného vzdělání, přijmou-li členské státy opatření na udělení finanční náhrady. V rozsahu, v jakém se Listina vztahuje na Unii to znamená, že ve své politice vzdělávání musí Unie respektovat bezplatnou povinnou školní docházku, avšak samozřejmě to nevytváří nové pravomoci. Právo rodičů musí být vykládáno ve spojení s článkem 24.“¹⁵⁸

Výše uvedené Vysvětlení je rozvíjeno dalšími komentáři a diskutováno v mnoha tištěných i elektronických zdrojích. Jedním z komentářů, které navazují na Vysvětlení je komentář autorů Michala Tomáška a Václava Šmejkal, který se zaměřuje na institucionální zajištění školní docházky a povinnosti státu v této věci. „Každý stát má tak zajistit svým občanům právo na bezplatné vzdělání ve školním zařízení.“¹⁵⁹ Toto však nevyklučuje možnost existence soukromých vzdělávacích zařízení, která nebudou bezplatná. Rovněž tak nevyklučuje některé zvláštní formy placeného vzdělání, přijmou-li členské státy opatření na udělení finanční náhrady.¹⁶⁰ Je na uvážení každého občana, jakou instituci ke vzdělávání vybere, zda možnost placeného vzdělávání využije či nikoli.¹⁶¹ Pro úplnost na tomto místě uvádím závěr z komentáře, že právo na vzdělání, resp. přístup ke vzdělání je nutné zajistit i dětem, které se na území státu nacházejí neoprávněně, neboť i takovým dětem by měl stát zajistit výkon práva na vzdělání. (Rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva ze dne 11. září 2012, stížnost č. 67/2011 Médecins du Monde-International proti Francii).¹⁶²

Souvisejícím ustanovením článku 14 LZPEU je článek 9 SFEU, který stanoví, že při vymezování a provádění svých politik a činností přihlíží Unie k požadavkům spojeným mimo jiné

¹⁵⁸ Vysvětlení k Listině základních práv 2007/C 303/02.

¹⁵⁹ TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 1523. ISBN 978-80-7676-508-5.

¹⁶⁰ Listina základních práv EU: HLAVA II Svobody. FRA European Union agency for fundamental rights [online]. [cit. 2023-08-27]. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/cs/eu-charter/article/14-pravo-na-vzdelani#explanations>.

¹⁶¹ TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 1523. ISBN 978-80-7676-508-5.

¹⁶² Ibidem.

s vysokou úrovní všeobecného a odborného vzdělání. Nicméně čl. 9 SFEU je považován za nejslabší formulaci závazku Unie ze všech obecně použitelných ustanovení.¹⁶³ Formulací „přihlíží Unie k požadavkům“¹⁶⁴, se Unie nezavazuje k žádné další aktivitě, jak se ostatně shodují komentářová literatura¹⁶⁵ i judikatura SDEU¹⁶⁶.

Dalšími souvisejícími články jsou samozřejmě již výše charakterizované články 165, 166 SFEU. Nejdůležitějšími sekundární akty související s čl. 14 LZPEU jsou: Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1288/2013 ze dne 11. prosince 2013, kterým se zavádí program „Erasmus +“. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie Text s významem pro EHP. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince 2011 o normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli požívat mezinárodní ochrany, jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu poskytnuté ochrany. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince 2011 o normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli požívat mezinárodní ochrany, jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu poskytnuté ochrany. Směrnice Rady 2004/114/ES o podmínkách přijímání státních příslušníků třetích zemí za účelem studia, výměnných pobytů žáků, neplacené odborné přípravy, nebo dobrovolné služby. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38 ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 6. července 2005 o uznávání odborných kvalifikací. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/5/ES ze dne 16. února 1998 o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikací. Směrnice Rady 77/249/EHS ze dne 22. března 1977 o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů.¹⁶⁷

¹⁶³ TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 38. ISBN 978-80-7676-508-5.

¹⁶⁴ Čl. 9 SFEU

¹⁶⁵ TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 38-40. ISBN 978-80-7676-508-5.

¹⁶⁶ Např. Maďarsko proti EP a Radě C 620/18

¹⁶⁷ Výčet pochází z komentáře : TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 1525. ISBN 978-80-7676-508-5.

3.4. Právo na vzdělání a SDEU

3.4.1. Úvod

V první části se budu zabývat statistickou analýzou případů SDEU týkajících se práva na vzdělání a druhá část bude věnovaná jedenácti rozsudkům SDEU ve věci práva na vzdělání.

Následující jsem zařadila do kapitoly Právo na vzdělání a Evropská unie v souladu s faktem, že Evropská Unie je organizací, která zaštituje SDEU zejména po stránce organizační a funkční.

Soudní dvůr Evropské unie je již od roku 1952 soudním orgánem EU, který ve spolupráci se soudy členských států zajišťuje dodržování, jednotné provádění a výklad unijního práva. SDEU zahrnuje dva soudní orgány: Soudní dvůr a Tribunál.¹⁶⁸ Založení Soudního dvora Evropské unie bylo na podkladě Smlouvy o fungování Evropské unie, Smlouvy o Evropské unii, Smlouvy o fungování Evropské unie a Smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii. Článek 1 Protokolu č. 3 O Statutu Soudního dvora Evropské unie toto přesně vymezuje „Soudní dvůr Evropské unie je zřízen a vykonává své funkce v souladu s ustanoveními Smluv a Smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii (Smlouva o ESAE) a tohoto statutu.“¹⁶⁹ Statut dále vymezuje orgány, kompetence a procesy SDEU.

V navazujících řádcích práce pojmenovaných Vybraná judikatura SDEU se budu zabývat některými jeho rozsudky. Klíčem k výběru konkrétních rozsudků je materie o právu na vzdělání v nich obsažená. Tyto vybrané rozsudky SDEU považuji za důležité, protože nápady směřují k ochraně práv spojených s právem na vzdělávání a jejich evropský rozměr má dosah na rostoucí počet studujících v jiném než ve svém členském státě.

3.4.2. Statistická analýza

Podkladem pro vyhotovení statistické analýzy mi byly materiály zveřejněny v elektronické či listinné podobě. Po pečlivém prostudování považuji za vhodný a dostatečný podklad analýzu zveřejněnou na stránkách SDEU v materiálu pojmenovaném Soudní statistiky Soudního dvora.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Orgán: Celková prezentace. CURIA [online]. [cit. 2023-08-27]. Dostupné z: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_6999/cs/.

¹⁶⁹ Čl. 1 Statut SDEU.

¹⁷⁰ Soudní dvůr: Soudní statistiky Soudního dvora. CURIA [online]. [cit. 2023-08-27]. Dostupné z: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7032/cs/.

SDEU bylo v roce 2022 celkem předloženo 806 věcí. „Věci předložené Soudnímu dvoru v roce 2022 se týkaly mimořádně široké škály oblastí. S necelou stovkou věcí (95) zaujímal prostor svobody, bezpečnosti a práva stále převládající místo v činnosti soudu, stejně tak jako soudní spory týkající se daní, ochrany spotřebitele a ochrany osobních údajů. V tradičnějších oblastech, došlo k nárůstu počtu nových věcí. To platí zejména pro věci týkající se čtyř základních svobod-volný pohyb osob, služeb, zboží a kapitálu. Počet věcí ukončených Soudním dvorem v průběhu uplynulého roku vykázal vzrůstající vývoj, neboť počet 772 věcí ukončených Soudním dvorem v roce 2021 se zvýšil v roce 2022 na 808 věcí. To je zajisté vynikající výsledek, neboť s výjimkou roku 2019 – během něhož Soudní dvůr vyřídil 865 věcí – nebyla nikdy překročena hranice 800 věcí ukončených v jednom roce.“¹⁷¹

Přehledné grafické a tabulkové znázornění statistických dat ze Soudní statistiky Soudního dvora přináším níže v Příloze č.1 diplomové práce, Grafické znázornění ke kapitole 3.4.2. Statistická analýza.

Interpretace výsledků týkajících se nápadu případů obsahujících právo na vzdělání je totožná s argumentací z kapitoly zabývající se statistikou ESLP. Analogicky tedy statistika SDEU se může zdát zkreslená, neboť bere v potaz pouze případy, ve kterých se právo na vzdělání soudilo ve své „čisté“ podobě aniž by bylo bráno v potaz porušení práva na vzdělání v kombinaci s porušením jiných ustanovení či předpisů EU. Počet případů v tabulce Zahájené věci – předmět řízení (2018-2022) je 2, počet kauz zabývajících se právem na vzdělávání v součinnosti s jinými právy je pochopitelně vyšší.

Pozn: Z dostupných materiálů nebylo možné zjistit typ zahájené věci (přímá žaloba, kasační opravný prostředek, žádost o předběžnou otázku) uvedené v tabulce pojmenované Zahájené věci – předmět řízení (2018-2022).

Grafické znázornění výše uvedených dat nalezne čtenář v Příloze č. 1 diplomové práce, Grafické znázornění ke kapitole 3.4.2. Statistická analýza.

3.4.3. Vybraná judikatura

3.4.3.1. Úvod

Kapitola Vybraná judikatura obsahuje rozsudky SDEU z oblasti řízení o předběžné otázce dostupné na CURIA. Judikatura v oblasti vzdělávání tuto oblast velmi hojně obsáhla. Zamyšlení

¹⁷¹ Soudní dvůr: Soudní statistiky Soudního dvora. CURIA [online]. [cit. 2023-08-27]. Dostupné z: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7032/cs/.

se nad tím, co reálně přináší judikatura Soudního dvora Evropské unie do systému antidiskriminačního práva je velmi aktuálním tématem. Kapitola obsahuje celkem jedenáct rozsudků SDEU. Rozsudky se týkají řešení předběžných otázek, kdy se vnitrostátní soudy obrátili na SDEU ve věci výkladu pro aplikaci práva, tak aby aplikace práva byla jednotná. Vnitrostátní soudy se dostaly do nové právní situace, a tedy rozsudek SDEU jim bude užitečný při rozhodování. Vnitrostátní soud je zodpovědný a musí posoudit, nejen nezbytnost žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, ale musí posoudit i relevanci otázek, které SDEU klade.¹⁷² Zmíněných níže uvedených jedenáct rozsudků SDEU je rozděleno do tří oblastí:

1. Přístup ke vzdělávání
2. Financování studia a podpory poskytované studentům
3. Volný pohybu studentů.

Členění kapitoly bude odpovídat těmto oblastem.

3.4.3.2. Přístup ke vzdělávání

Bressol a další C-73/08

V případě Bressol se jednalo o možnou diskriminaci zahraničních studentů, zejména francouzských, kdy v Belgii zahraniční studenti měli omezený přístup ke vzdělávání na vysoké škole. Na základě vysokého počtu zahraničních studentů přijalo totiž Francouzské společenství v Belgii Dekret décret de la Communauté française régulant le nombre d'étudiants dans certains cursus de premier cycle de l'enseignement supérieur (nařízení Francouzského společenství o omezení počtu studentů v některých studijních programech prvního cyklu vysokoškolského vzdělávání) ze dne 16. června 2006. Tento Dekret omezil počet studentů nerezidentů Belgie, kterým byl povolen zápis ke studiu. Několik takto omezených studentů se obrátilo na belgický ústavní soud Cour constitutionnelle. Zároveň se přijetím předmětného dekretu cítili poškozeni i vyučující dotčených univerzit, a to proto, že dekret vedl ke snížení počtu studentů. Stěžovatelé se u ústavního soudu domáhali zrušení tohoto nařízení z důvodu jeho diskriminačního charakteru.

Soud nejprve připomíná v bodě 28 rozsudku, že „Unijní právo podle čl. 165 odst. 1 a čl. 166 odst. 1 SFEU sice nezasahuje do pravomoci členských států, co se týče organizace jejich vzdělávacích

¹⁷² Řízení o předběžné otázce – doporučení pro vnitrostátní soudy. EUR-Lex [online]. [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/preliminary-ruling-proceedings-recommendations-to-national-courts.html>.

systemů a odborného vzdělávání, nic to však nemění na tom, že při výkonu své pravomoci v těchto oblastech musejí členské státy dodržovat právo Unie, a zejména ustanovení týkající se svobody pohybu a pobytu na území členských států (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 11. září 2007, Schwarz a GootjesSchwarz, C-76/05, Sb. rozh. s. I-6849, bod 70, jakož i ze dne 23. října 2007, Morgan a Bucher, C-11/06 a C-12/06, Sb. rozh. s. I-9161, bod 24).¹⁷³ Nicméně při tvorbě vzdělávacího systému, musí být jeho pravidla v souladu s právem Evropské Unie, a to zejména se zásadou zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti.¹⁷⁴

Soud se zabýval otázkou diskriminace a dospěl k následujícím závěrům:

1. Vnitrostátní právní úprava omezuje přístup k lékařským a nelékařským zdravotnickým studijním programům. Tato vnitrostátní úprava vytváří nerovnost v zacházení se studenty rezidenty a nerezidenty, a tak představuje nepřímou diskriminaci na základě státní příslušnosti, která je zakázána pokud není objektivně odůvodněna.¹⁷⁵
2. V bodech 62-64 soud uzavřel, že z ustálené judikatury vyplývá, že nerovné zacházení založené na státní příslušnosti „může být odůvodněno cílem zachovat kvalitní, vyváženou a všem dostupnou službu lékařské péče v rozsahu, v němž přispívá k dosažení vysoké úrovně ochrany veřejného zdraví“¹⁷⁶. Vnitrostátní soud je ale povinen tento závěr objektivně posoudit na základě údajů poskytnutých příslušnými orgány. Navíc také vnitrostátní soud musí posoudit, zda právní úprava je přiměřená k dosažení uplatňovaného cíle a zejména, zda uplatňovaného cíle obecného zájmu nelze dosáhnout pomocí méně omezujících opatření.

Soud nakonec uzavřel, že Belgický vnitrostátní soud má výhradní pravomoc posouzení věci. Proto je na uvážení Belgického vnitrostátního soudu, zda předmětný dekret sleduje legitimní cíl a zda je uvedená právní úprava odůvodněna s ohledem na cíl ochrany veřejného zdraví.

Lyyski - C-40/05

Jak Lyyski, švédský státní příslušník, podal přihlášku ke vzdělání v rámci švédského krátkodobého vzdělávacího programu SÄL. Součástí tohoto programu je povinnost absolvovat praxi, tj. po dobu programu být zaměstnán ve vzdělávacím zařízení. Lyyski ve své přihlášce uvedl, že bude během vzdělávání pracovat na gymnáziu ve Finsku, kde výukovým jazykem je švédština.

¹⁷³ Bod 28 C-73/08 Bressol a další.

¹⁷⁴ Bod 29 C-73/08 Bressol a další.

¹⁷⁵ Bod 47 C-73/08 Bressol a další.

¹⁷⁶ Bod 62 C-73/08 Bressol a další.

Jeho přihláška byla zamítnuta, jelikož dle výkladu švédského ministerstva školství musí být účastník tohoto programu zaměstnán ve švédském školském zařízení. Lyyski argumentoval tím, že je švédským státním příslušníkem žijícím ve Finsku, kde má odborné zkušenosti pro kariéru učitele.¹⁷⁷

Överklagandenämnden för högskolan rozhodl přerušit řízení ve výše uvedené věci a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

1. Brání právo Společenství, konkrétně článek 12 ES, tomu, aby při posuzování kvalifikace uchazeče o vzdělávání pro učitele určeného k uspokojení poptávky po kvalifikovaných učitelích ve Švédsku v krátké době bylo požadováno, aby dotyčný(á) byl(a) zaměstnán(a) ve švédském školském zařízení? Může být takový požadavek považován za odůvodněný a přiměřený?
2. Má pro odpověď na první otázku význam to, zda uchazeč o vzdělávání zaměstnaný ve školském zařízení jiného členského státu, nežli Švédského království, je státním příslušníkem [posledně uvedeného státu], nebo jiného členského státu?
3. Má pro odpověď na první otázku význam to, že se jedná o program vzdělávání učitelů, jehož trvání je časově omezené, spíše než o trvalejší vzdělávací program?¹⁷⁸

Soud na tyto otázky odpověděl shrnujícím výrokem následovně v bodě 49 a výroku: „Právo Společenství nebrání tomu, aby vnitrostátní právní úprava organizující dočasně vzdělávání určené k uspokojení poptávky po kvalifikovaných učitelích v určitém členském státě v krátké době vyžadovala, aby uchazeči o toto vzdělávání byli zaměstnáni ve školském zařízení uvedeného státu, nicméně s výhradou, že způsob, jakým je tato právní úprava použita, nepovede ze zásady k vyloučení každé přihlášky učitele, který není v takovém zařízení zaměstnán, vyloučení, k němuž by došlo bez předchozího a individuálního posouzení této přihlášky zejména s přihlédnutím ke schopnostem dotyčného a možnosti kontrolovat praktickou část vzdělávání absolvovaného posledně uvedeným, nebo jej této části případně zprostit.“¹⁷⁹

Komise vs. Rakousko - C-147/03

Rakouské vnitrostátní právní předpisy stanoví, že studenti, kteří získali středoškolský diplom v členském státě jiném než v Rakouské republice a kteří si přejí zahájit vyšší nebo univerzitní studium v určeném oboru rakouského vzdělávání, musí nejen předložit uvedený diplom, ale také prokázat, že splnili podmínky přístupu k vyššímu nebo univerzitnímu vzdělávání ve státě, ve

¹⁷⁷ Body 18-23 C- 40/05 Lyyski.

¹⁷⁸ Bod 24 C- 40/05 Lyyski.

¹⁷⁹ Bod 49 C-40/05 Lyyski.

kterém získali diplom, zejména že uspěli u přijímací zkoušky nebo získali úroveň nezbytnou pro zahrnutí do *numerus clausus*.

SDEU ve věci uzavřel, že Rakousko nesplnilo svou povinnost přijmout opatření nezbytná k zajištění toho, aby držitelé středoškolských diplomů získaných v jiných členských státech měli přístup k vyššímu a univerzitnímu vzdělání, které organizuje, za stejných podmínek jako držitelé středoškolských diplomů získaných v tomto členském státě. Rakousko tak nesplnilo povinnosti, které pro něj vyplývají z článků 12 ES, 149 ES a 150 ES.

„Podle ustálené judikatury, zásada rovného zacházení zakazuje nejen zjevnou diskriminaci založenou na státní příslušnosti, ale také všechny formy skryté diskriminace, které použitím jiných rozlišovacích kritérií vedou ve skutečnosti ke stejnému výsledku (viz zejména rozsudky ze dne 12. února 1974, *Sotgiu*, 152/73, Recueil, s. 153, bod 11; výše uvedený ze dne 1. července 2004, *Komise v. Belgie*, bod 28, a ze dne 15. března 2005, *Bidar*, C-209/03, Sb. rozh. s. I-2119, bod 51).“¹⁸⁰

„Rozdílné zacházení může být odůvodněno, pouze pokud se zakládá na objektivních hlediscích, která jsou nezávislá na státní příslušnosti dotyčných osob a přiměřená cíli legitimně sledovanému vnitrostátním právem.“¹⁸¹

Komise vs. Belgie - C-65/03

Komise zahájila řízení s Belgickým královstvím pro nesplnění povinnosti, neboť Belgie nevyhověla odůvodněnému stanovisku Komise, které se týkalo nařízení z roku 1971 o akademickém uznávání maturitních vysvědčení a diplomů z jiných členských států a přístupu k vysokoškolskému vzdělávání Francouzského společenství. Toto nařízení bylo v rozporu se zásadou rovného přístupu, diskriminovalo studenty jiných členských států a je neslučitelné s články 12, 149 a 150 ES.

Soud došel k závěru, že v projednávaném případě dotčené právní předpisy diskriminují maturanty, respektive držitele maturitních vysvědčení získaných v jiném členském státě než Belgii, neboť nemají přístup k vysokoškolskému vzdělávání organizovanému Francouzským společenstvím za stejných podmínek jako držitelé CESS nebo rovnocenného lucemburského

¹⁸⁰ Bod 41 C-147/03 *Komise vs. Rakousko*.

¹⁸¹ Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 7. července 2005. *Komise Evropských společenství proti Rakouské republice. Nesplnění povinnosti státem - Články 12, 149 a 150 ES - Podmínky přístupu k univerzitnímu vzdělávání Diskriminace. Věc C-147/03. Sbirka rozhodnutí 2005 I-05969, Identifikátor ECLI: ECLI:EU:C:2005:427.*

vysvědčení. Belgie tím, že nepřijala nápravné opatření, nesplnila povinnosti, které pro ni vyplývají z článku 12 ES, ve spojení s články 149 a 150 ES.

3.4.3.3. Financování studia a podpory poskytované studentům

Bidar - C-209/03

V srpnu roku 1998 D.Bidar, francouzský státní příslušník, doprovázel na státní území Spojeného Království svou matku za účelem jejího léčení. Ve spojeném Království žalobce bydlel u své babičky na její náklady. Zde také začal studovat na střední škole, kterou úspěšně dokončil. Zde je zapotřebí zmínit, že nikdy nepodal žádost o sociální podporu. V září roku 2001 nastoupil studium na University College London. Žalobce podal žádost o finanční podporu ve formě studentské půjčky, která byla určena na pokrytí životních nákladů. Jeho žádost byla zamítnuta, protože nebyl usazen ve Spojeném Království.

Žalobce namítal, že Student Support Regulations je diskriminační ve smyslu čl. 12 ES, jelikož pro udělení studentské půjčky státnímu příslušníkovi jiného členského státu zavádí podmínku usazení se ve Spojeném Království. „Podle ustálené judikatury se občan Unie, který legálně pobývá na území hostitelského členského státu, může dovolávat článku 12 ES ve všech situacích spadajících do oblasti působnosti *ratione materiae* práva Společenství (rozsudky ze dne 12. května 1998, Martínez Sala, C-85/96, Recueil, s. I-2691, bod 63, a výše uvedený Grzelczyk, bod 32).“¹⁸²

Soud v tomto případě uzavřel, že stát nemůže studentům, kteří pobývají na jeho území a splňují podmínky pobytu na tomto území, odmítnout poskytnutí podpory, ať již ve formě dotovaných půjček nebo stipendií, jelikož tyto spadají do rozsahu působnosti Smlouvy pro účely zákazu diskriminace, jak je uvedeno v prvním pododstavci čl. 12 ES. Co se týče dávek sociální pomoci, Soudní dvůr rozhodl, že občan Unie, který není hospodářsky činný, se může dovolávat čl. 12 prvního pododstavce ES, pokud v hostitelském členském státě po určitou dobu legálně pobýval nebo pokud má povolení k pobytu.¹⁸³ Soudní dvůr navíc zdůraznil v bodě 57 rozsudku, „že členský stát je oprávněn udělovat podporu pokrývající životní náklady studentů pouze studentům, kteří prokázali určitý stupeň integrace do společnosti tohoto státu.“¹⁸⁴

¹⁸² Bod. 32 C-209/03 Bidar.

¹⁸³ Bod 37 C-209/03 Bidar.

¹⁸⁴ Bod 57 C-209/03 Bidar.

Förster C-158/07

Případ Förster navazuje na případ Bidar uvedený výše. Tyto případy jsou si velmi podobné tím, že v obou se žalobci domáhali nároku na přiznání stipendia. Případ Förster rozšiřuje okruh podmínek, které jsou přípustné pro přidělení stipendia studentům pocházejícím z jiných členských států. Tento případ jsem zařadila do vybrané judikatury, jelikož se jedná o nastavbu případu Bidar, který otevřel studentům možnost čerpat podporu i v jiných členských státech. Navíc je stěžejní z hlediska definice dalších podmínek pro čerpání podpory hostitelského členského státu.

Dne 5. března 2000 se Jacqueline Förster, německá státní příslušnice, usadila v Nizozemí, kde začala studovat obor učitelství pro základní školy v bakalářském cyklu na Hogeschool van Amsterdam. Během svého studia vykonávala několik zaměstnání. V době mezi říjnem 2002 a červnem 2003 J. Förster absolvovala placenou pracovní stáž. Po jejím ukončení přerušila veškerý výkon zaměstnání. V polovině roku 2004 úspěšně absolvovala bakalářskou zkoušku a dne 15. června začala vykonávat zaměstnání sociální pracovnice.

Během svého studia pravidelně dostávala stipendium na životní náklady, protože byla považována za pracovníka ve smyslu čl. 39 Smlouvy ES a podle čl. 7, odst. 2 nařízení č. 1612/68 měla postavení studenta rovnocenného s nizozemskými studenty ve vztahu ke stipendii pokrývající životní náklady. Při kontrole IB-Groep (Nizozemský orgán) zjistil, že J. Förster v určitém období nevykonávala práci za úplatu, a proto nemůže být dále považována za pracovníka a bylo ji nařízeno navrácení bezdůvodně vyplacené částky.

Rozsudkem ze dne 12. září 2005 byla žaloba podaná J. Förster k Rechtbank Alkmaar prohlášena za neopodstatněnou. J. Förster se proti tomuto rozsudku odvolala. Odvolací soud řízení přerušil a podal SDEU předběžné otázky, které se týkaly výkladu čl. 7 nařízení č. 1251/70, 194 zda se dané ustanovení vztahuje na studenty, kteří do Nizozemska přišli kvůli studiu a vykonávali v omezeném rozsahu a vedle svého studia výdělečnou činnost. Následující předběžné otázky se týkaly výkladu čl. 12 Smlouvy ES a studentské pobytové směrnice 93/96 /EHS a možnosti uplatňování nároku na stipendium. Nakonec nizozemský odvolací soud také podal předběžnou otázku týkající se slučitelnosti požadavku pětiletého pobytu pro státní příslušníky jiného členského státu s antidiskriminační klauzulí.

Soud v tomto případě dospěl k následujícím závěrům:

1. „Student, který se nachází v situaci žalobkyně v původním řízení, se nemůže dovolávat článku 7 nařízení Komise (EHS) č. 1251/70 ze dne 29. června 1970 o právu pracovníků zůstat na území

členského státu po skončení zaměstnání v tomto státě za účelem získání stipendia na životní náklady.¹⁸⁵

2. Soud potvrdil závěr z rozsudku Bidar, že „student, který je státním příslušníkem členského státu a který se odebral do jiného členského státu, aby v tomto státě absolvoval své studium, se může dovolávat čl. 12 prvního pododstavce ES za účelem získání stipendia na životní náklady, pokud v hostitelském členském státě po určitou dobu pobýval.“¹⁸⁶ Navíc Soud dodává, že článek 12 první pododstavec ES nebrání uplatnění požadavku předchozího pobytu po dobu pěti let vůči státním příslušníkům jiných členských států.

Komise vs. Rakousko - C-75/11

Tento případ jsem zařadila mezi vybranou judikaturu, protože jsem se osobně setkala s různými přístupy k problematice zlevněného jízdného pro studenty napříč EU. Například v Belgickém Bruselu má nárok na zlevněné studentské jízdné každý student pocházející z členského státu EU do věku 25 let bez ohledu na jakoukoli vazbu na Belgii nebo studium v Belgii. Dále např. v Portugalsku během programu Erasmus + jsem se setkala se situací, kdy na zvýhodněné studentské jízdné v městě Porto mají nárok studenti do dovršení věku 22 let po předložení potvrzení vydaného portugalskou univerzitou.

V tomto případě se dostala před soud otázka, která se týkala nároku na zlevněné jízdné. Soud uzavřel, že Rakouská republika diskriminuje studenty studující v Rakousku z jiných členských států tím, že poskytuje výhodu zlevněného jízdného pouze rakouským studentům. Soud dále shledal diskriminační, že v některých spolkových zemích bylo studentské zvýhodněné jízdné poskytované pouze studentům, jejichž rodiče pobírají rakouské rodinné přídavky. Tímto nesplnila „Rakouská republika povinnosti, které pro ni vyplývají z článku 18 SFEU ve spojení s články 20 a 21 SFEU, jakož i s článkem 24 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS.“¹⁸⁷

¹⁸⁵ Výrok odst. 1 C-158/07 Förster.

¹⁸⁶ Výrok odst. 1 C-158/07 Förster.

¹⁸⁷ Rozhodnutí odst. 1 C-75/11 Rakousko vs. Komise dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:62011CJ0075>.

3.4.3.4. Volný pohyb studentů

Giersch a další C 20/12

Studenti Elodie Giersch a další studenti podali žádost o finanční podporu na vysokoškolské studium v souvislosti s přípravou k získání vysokoškolského diplomu. Studenti uvedli v žádosti svá bydliště, která se nacházela v členských státech mimo Lucembursko. Zde je zapotřebí zdůraznit, že rodiče studentů žádajících o podporu pracují dlouhodobě (i více než 20 let) v Lucembursku. Ministr odmítl vyhovět těmto žádostem z důvodu nesplnění podmínky bydliště stanovené ve vnitrostátním zákoně.

Žalobci podali v původním řízení k tribunal administratif (správní soud) žalobu ke změně nebo zrušení zamítavých rozhodnutí. Všichni stavěli svou argumentaci na faktu, že jeden z jejich rodičů dlouhodobě pracuje v Lucembursku. „Podmínka bydliště, kterou vůči nim uplatňuje ministr, podle týchž žalobců představuje, pokud ne rovnou přímou diskriminaci, pak přinejmenším diskriminací nepřímou.“¹⁸⁸

Vnitrostátní soud tedy podal předběžnou otázku, jejíž podstatou je výklad čl. 7 odst. 2 nařízení č. 1612/68.

Soud připomíná že z ustálené judikatury vyplývá, že „finanční podpora na životní náklady a stipendium poskytnuté za účelem vysokoškolského studia vedoucího k získání profesní kvalifikace představuje sociální výhodu ve smyslu čl. 7 odst. 2 nařízení č. 1612/68 (rozsudek ze dne 21. června 1988, Lair, 39/86, Recueil, 3161, bod 24, a výše uvedené rozsudky Bernini, bod 23, a Komise v. Nizozemsko, bod 34).“¹⁸⁹ Dále pokračuje „financování studia poskytované členským státem dětem pracovníků pro migrujícího pracovníka představuje sociální výhodu ve smyslu uvedeného čl. 7 odst. 2, pokud posledně uvedený nadále poskytuje dítěti výživu (výše uvedený rozsudek Bernini, body 25 a 29; rozsudek ze dne 8. června 1999, Meeusen, C-337/97, Sb. rozh. s. I-3289, bod 19, jakož i výše uvedený rozsudek Komise v. Nizozemsko, bod 35).“¹⁹⁰ Nakonec v bodě 40 rekapituluje, že rodinní příslušníci migrujícího pracovníka jsou nepřímými adresáty rovného zacházení přiznávaného tomuto pracovníkovi ustanovením čl. 7 odst. 2 nařízení č. 1612/68.

Soud v této argumentaci dále pokračuje a v bodě 40 poukazuje na fakt vyplývající z ustálené judikatury, že přiznání financování studia dítěti migrujícího pracovníka představuje pro

¹⁸⁸ Bod 17 C-20/12 Giersch a další.

¹⁸⁹ Bod 38 C-20/12 Giersch a další.

¹⁹⁰ Bod 39 C-20/12 Giersch a další.

migrujícího pracovníka sociální výhodu, může se samo dítě opírat o toto ustanovení k získání tohoto financování.

Soud tedy rozhodl, že členský stát nemůže systematicky odmítat poskytnutí stipendií a podřizovat jejich poskytování podmínce bydliště studenta a tím zavádět rozdílné zacházení, které zakládá nepřímou diskriminaci mezi osobami, které mají ve státě bydliště a dětmi příhraničních pracovníků, kteří vykonávají v tomto státě práci. Je totiž dostačující, aby rodiče, resp. jeden z rodičů v dotčeném členském státě po značnou dobu pracovali a byla tak splněna podmínka dostatečné vazby na tento stát.

Verruga C -238/15

Případ Verruga navazuje na předchozí případ Giersch a další. Tři roky po rozsudku Giersch se k SDEU opět dostal případ na posouzení lucemburské vnitrostátní právní úpravy týkající se studentské finanční podpory. Zde je nutné zdůraznit, že v návaznosti na rozsudek z případu Giersch, Lucembursko upravilo vnitrostátní právní úpravu týkající se finanční podpory studentů, kteří jsou dětmi zahraničních rodičů pracujících v Lucembursku. Lucembursko zavedlo novou podmínku pro žadatele o studentskou finanční podporu. Tato podmínka stanovovala, že o finanční podporu mohou žádat pouze studenti, jejichž rodiče jsou přeshraniční pracovníci pracující v Lucembursku nepřetržitě po dobu pěti let.

André Angelo Linares Verruga žije se svými rodiči ve Francii. Oba rodiče pana Verrugy pracovali v Lucembursku. Matka pracovala v Lucembursku v letech 2004-2011 a otec v letech 2004-2014 s krátkými přestávkami. André Angelo Linares Verruga zažádal v Lucembursku o finanční podporu na vysokoškolské studium. Jeho žádost o podporu byla zamítnuta, neboť kvůli krátkým přestávkám bylo vyhodnoceno, že jeho rodiče nepracovali nepřetržitě v Lucembursku po dobu pěti let a pan Verruga tedy nesplňuje podmínku danou lucemburskou vnitrostátní právní úpravou stanovenou pro žadatele o studentskou finanční podporu. André Angelo Linares Verruga napadl zamítavé rozhodnutí u Lucemburského soudu, který položil SDEU předběžnou otázku týkající se slučitelnosti napadené podmínky s evropským právem. SDEU konstatoval, že napadená podmínka je v rozporu s evropským právem, neboť představuje nepřímou diskriminaci. Soud se zabýval i otázkou, zda by tato podmínka byla odůvodnitelná na základě cíle stanoveného Lucemburskem, a to je podpora zvýšení podílu obyvatelstva Lucemburska s vyšším vzděláním.

Soud v tomto bodě shledal, že se jedná o legitimní cíl, jehož podstatou je integrace přeshraničních pracovníků do lucemburské společnosti a zamezení odlivu „titulů“. SDEU také

uzavřel, že podmínka nepřetržité minimální odpracované doby na území Lucemburska je sice legitimní, ale že v ní stanovená nepřetržitá doba pěti let je nepřiměřená a neodpovídá danému cíli.

Komise vs. Nizozemsko C 542/09

Komise se v tomto případě proti Nizozemsku domáhala toho, aby Soud určil, že Nizozemsko nesplnilo povinnosti, vyplývající pro něj z článku 45 SFEU a čl. 7 odst. 2 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství. Porušení bylo komisí shledáno v tom, že podmínky pro poskytnutí podpory na zahraniční studium jsou diskriminační. Nizozemsko zavedlo tzv. podmínku „tři ze šesti let“, pro migrující pracovníky a jejich nadále vyživované rodinné příslušníky, aby mohli získat finanční prostředky na vysokoškolské studium mimo Nizozemsko¹⁹¹. Tedy pro to, aby děti migrujících pracovníků získali prostředky na vysokoškolské studium, musí pobývat na nizozemském území nejméně po dobu tří z posledních šesti let.

Soud zde zopakoval, že podle čl. 7 odst. 2 nařízení č. 1612/68 pracovník, který je příslušníkem jiného členského státu, požívá na území dalších členských států stejné sociální a daňové výhody jako tuzemští pracovníci. „Toto ustanovení svědčí bez rozdílu migrujícím pracovníkům s bydlištěm v hostitelském členském státě i příhraničním pracovníkům, kteří zatímco vykonávají svou závislou činnost v posledně uvedeném členském státě, mají bydliště v jiném členském státě (rozsudek ze dne 18. července 2007, Geven, C-213/05, Sb. rozh. s. I-6347, bod 15).“¹⁹²

Dále také poukázal na fakt, že čl. 45 SFEU, tak článek 7 nařízení č. 1612/68, „zakazuje nejen zjevnou diskriminaci na základě státní příslušnosti, ale také všechny formy skryté diskriminace, které v důsledku použití jiných rozlišovacích kritérií vedou ve skutečnosti ke stejnému výsledku.“¹⁹³

Soud ve své argumentaci dospěl v bodech 54-55 k závěru, že podmínka bydliště stanovená vnitrostátním právním předpisem zavádí nerovné zacházení a představuje nepřímou diskriminaci, která jak již výše bylo uvedeno, je zakázána. Zde je nutné ale zopakovat závěry ustálené judikatury, že nerovný přístup je možný ale musí „zaručit uskutečnění daného cíle a nepřekračovala meze toho, co je pro dosažení tohoto cíle nezbytné (viz zejména rozsudek ze dne 16. března 2010, Olympique Lyonnais, C-325/08, Sb. rozh. s. I-2177, bod 38)“¹⁹⁴

¹⁹¹ Bod 1 C-542/09 Komise vs. Nizozemsko.

¹⁹² Bod 33 C- 542/09 Komise vs. Nizozemsko.

¹⁹³ Bod 37 C-542/09 Komise vs. Nizozemsko.

¹⁹⁴ Bod 55 C-542/09 Komise vs. Nizozemsko.

Soud tedy rozhodl, že Nizozemsko tím, že zavedlo pravidlo „tři ze šesti let“ pro migrující pracovníky a jejich nadále vyživované rodinné příslušníky, k tomu, aby mohli získat finanční prostředky na vysokoškolské studium mimo Nizozemsko, porušilo povinnosti vyplývající pro něj z článku 45 SFEU a čl. 7 odst. 2 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství, ve znění nařízení Rady (EHS) č. 2434/92 ze dne 27. července 1992.

TopFit a Biffi v. Deutscher Leichtathletikverband eV - C-22/18

Tento judikát uvádím jako příklad judikatury, která je v CURIA zařazena do kategorie právo na vzdělání. Kategorizace na CURIA je v souladu s článkem 165 SFEU. Čl. 165 odst. 2 SFEU „Unie přispívá k podpoře evropských hledisek sportu s přihlédnutím k jeho zvláštní povaze, jeho strukturám založeným na dobrovolné činnosti a jeho společenské a výchovné funkci.“¹⁹⁵ Uvedená judikatura se netýká přístupu ke vzdělání ale mládeže a sportu.

Soudní dvůr ve věci poskytl odpovědi na předběžné otázky týkající se výkladu článku 18, 21 a 165 SFEU v rámci sporu amatérského sportovce s italskou státní příslušností, který je státním příslušníkem jednoho státu, ale má dlouhodobé bydliště ve státě jiném, proti předpisům německému národnímu svazu lehké atletiky týkajícího se podmínek pro účast státních příslušníků jiných členských států na německých národních mistrovstvích amatérských sportovců. Podle SDEU předpisy národního sportovního svazu byly diskriminační a atlet se může „oprávněně dovolávat článků 18 a 21 SFEU v rámci provozování amatérského sportu na soutěžích ve společnosti hostitelského členského státu. V tomto ohledu Soudní dvůr poukázal zejména na úlohu sportu jako faktoru integrace do společnosti hostitelského členského státu, kterou odráží článek 165 SFEU.“¹⁹⁶ Soudní dvůr navíc konstatoval, že předpisy národního sportovního svazu, které se dotýkají přístupu občanů EU na sportovní soutěže, podléhají článkům 18 a 21 SFEU. SDEU uzavřel, že omezení volného pohybu občanů EU lze odůvodnit pouze v případě, že je založeno na „objektivních hlediscích a je přiměřené cíli legitimně sledovanému dotčenými předpisy. Ověřit přiměřenost přísluší vnitrostátnímu soudu. Jeví se jistě jako oprávněně udělovat titul národního mistra v určité sportovní disciplíně pouze státním příslušníkům, jelikož státní příslušnost lze považovat za charakteristický rys titulu národního mistra. Omezení, která vyplývají ze sledování

¹⁹⁵ Čl. 165 odst. 2 SFEU.

¹⁹⁶ Věc C- 22/18 TopFit eV a Daniele Biffi v. Deutscher Leichtathletikverband eV, Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 13. června 2019: Shrnutí [online]. In: . [cit. 2023-06-18]. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=220502&pageIndex=0&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=587216>.

uvedeného cíle, však musí být v souladu se zásadou proporcionality, neboť uvedený cíl neodůvodňuje jakýkoli typ omezení účasti cizích státních příslušníků na národních mistrovstvích. Vnitrostátní soud musí zkoumat, zda existují případná další odůvodnění, s ohledem na cíl vyplývající z čl. 21 odst. 1 SFEU ve spojení s článkem 165 SFEU.¹⁹⁷

Výše uvedená judikatura SDEU je adresovaná vnitrostátním soudům, neboť se jedná o výsledky řízení ve věci předběžných otázek. Nová právní situace, ve které se vnitrostátní soudy ocitly je obvykle vzniklá situací jednotlivce, jednatel se však na SDEU s předběžnou otázkou obracet nemůže. Má však záruku, že vnitrostátní soud při svém rozhodování o něm využije rozsudek SDEU. Srovnáme-li procesní postupy obou soudů (ESLP a SDEU) můžeme uzavřít, že jednatel se může obracet na ESLP přímo.

¹⁹⁷ Věc C- 22/18 TopFit eV a Daniele Biffi v. Deutscher Leichtathletikverband eV, Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 13. června 2019: Shrnutí [online]. In: . [cit. 2023-06-18]. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=220502&pageIndex=0&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=587216>.

4. Srovnání úpravy práva na vzdělání v EÚLP a LZPEU

4.1. Vztah mezi úpravou práva na vzdělání v EÚLP a LZPEU

Pro pochopení vztahu mezi právní úpravou práva na vzdělání v EÚLP a LZPEU je zapotřebí vzít v potaz historický kontext vzniku obou právních úprav, neboť LZPEU jako mladší dokument navazuje a rozšiřuje starší EÚLP. V následujících řádcích proto přináším čtenáři historický exkurz, který je dle mého názoru nutný k pochopení vztahu mezi EÚLP a LZPEU.

EU vznikla primárně jako ekonomické společenství. Nelze se tedy divit, že právo na vzdělání primárně řešeno nebylo a tehdejší přístup k němu ze strany EU je naprosto očekávaný. V té době nikdo nemohl předpokládat, že čistě ekonomické společenství se bude vyvíjet a časem se přetvoří do podoby, kdy se již nebude zabývat pouze spoluprací na ekonomické a hospodářské bázi, ale spolupráce členských zemí široce obsáhne i ochranu lidských práv.

Dalším z důvodů, proč EU primárně neřešila ochranu lidských práv byl ten, že již existující Rada Evropy byla považována za orgán ochrany lidských práv v Evropě¹⁹⁸ a jakékoli porušení těchto práv bylo v gesci ESLP. Evropská úmluva o lidských právech podepsána již v roce 1950 byla a je významným a závazným dokumentem, na její dodržování dohlíží Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku. Samotné právo na vzdělání bylo zakotveno až dodatkovým protokolem č. 1, který byl přijat o dva roky později v roce 1952.

S postupným vývojem v EU bylo evidentní, že je nutné, aby byl přijat systém ochrany lidských práv, jelikož SDEU začal poskytovat ochranu základním právům na komunitární úrovni aplikací obecných zásad.¹⁹⁹ Dnes EU poskytuje širokou ochranu základním právům, které se staly centrem vztahů a spolupráce s ostatními zeměmi a regiony.²⁰⁰

Listina základních práv Evropské unie byla vyhlášena dne 7. prosince 2000 na zasedání Evropské rady v Nice jako nezávazný dokument. V kontextu přijetí Lisabonské smlouvy se LZPEU v upraveném znění upraveném ze dne 12. prosince 2007 ve Štrasburku stala právně závaznou a stala se součástí primárního práva EU. „Listinou se nerozšiřují pravomoci Unie upravené Smlouvami, nýbrž zakotvují se zejména principy obsažené již v judikatuře soudního dvora a vycházející kromě jiného z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

¹⁹⁸ DOUGLAS-SCOTT, Sionaidh. The European Union and Human rights after the Treaty of Lisbon. *Human rights Law Review*. 2011, roč. 11, č. 4, s. 648.

¹⁹⁹ SVOBODOVÁ, Magdaléna a Harald Christian SCHEU, GRINC, Jan, ed. In: *Listina základních práv Evropské unie: deset let v praxi - hodnocení a výhled*. Auditorium, 2019, s. 7. ISBN 978-80-87284-78-0.

²⁰⁰ Chapter I. The Court within the European Human Rights System: 2.2 European Union. In: TYMOFEYEVA, Alla. (ed.) *European Court of Human Rights in action*. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2021, s. 15. ISBN 978-80-7630-011-8.

přijaté Radou Evropy v roce 1950.²⁰¹ Srovnáme-li tyto dva dokumenty, tedy LZPEU a EÚLP, dospějeme k závěrům že: „LZPEU tak představuje nejmodernější ucelený katalog lidských práv na mezinárodní úrovni. Kompiluje ustanovení EÚLP, zakládacích smluv (zejména týkajících se unijního občanství) i sekundární legislativy EU, a v neposlední řadě také mezinárodněprávní dokumenty přijaté v rámci Organizace spojených národů.“²⁰² „Přijetím LZPEU došlo k posílení SDEU jako lidskoprávního soudu v evropském prostoru.“²⁰³

Rovné zacházení s občany EU v duchu obou dokumentů zabezpečují SDEU a ESLP. SDEU je autonomním orgánem, ale je možné pozorovat, že na jeho rozhodovací praxi mají vliv i výstupy ESLP. Proto je nutné v této problematice citlivě vnímat vztah SDEU a ESLP. Je logické a zcela očekávané, že tento vztah musel vzniknout, protože SDEU čerpal z lidskoprávní judikatury ESLP před přijetím LZPEU.

Jak již bylo uvedeno v kapitole 2.3.5 Právo na vzdělání v EÚLP se zaměřením na čl. 2 Protokolu č. 1, právo na vzdělání je upraveno v EÚLP v čl. 2 Protokolu č. 1, který stanoví: „Nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání. Při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.“²⁰⁴

LZPEU upravuje právo na vzdělání v článku 14, který stanoví: „1. Každý má právo na vzdělání a přístup k odbornému a dalšímu vzdělávání. 2. Toto právo zahrnuje možnost bezplatné povinné školní docházky. 3. Svoboda zakládat vzdělávací zařízení při náležitém respektování demokratických zásad a právo rodičů zajišťovat vzdělání a výchovu svých dětí ve shodě s jejich náboženským, filozofickým a pedagogickým přesvědčením musí být respektovány v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují jejich výkon.“²⁰⁵ Porovnáme-li oba zmíněné články, nemůžeme nesouhlasit s komentářovou literaturou, která uvádí: Článek 14 LZPEU upravuje právo na vzdělání v jeho širším smyslu. Jeho ideovým zdrojem, tak jako u mnoha dalších článků LZPEU byl článek č. 2 Protokolu č. 1. Tento článek však podstatně rozšiřuje a doplňuje především o právo na bezplatnou školní docházku. Vzdělání a přístup ke vzdělání v jiném členském státě, včetně otázek uznávání diplomů a jiných profesních kvalifikací²⁰⁶. Z judikatury ESLP dále vyplývá, že

²⁰¹ Dokumenty EU: Listina základních práv EU. Euroskop [online]. [cit. 2023-08-1290]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/dokumenty-eu/listina-zakladnich-prav-eu/>.

²⁰² DEL MASCHIO, Kristýna. Evropské unie k Evropské úmluvě o lidských právech. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2015. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy.

²⁰³ SVOBODOVÁ, Magdaléna a Harald Christian SCHEU, GRINC, Jan, ed. In: Listina základních práv Evropské unie: deset let v praxi - hodnocení a výhled. Auditorium, 2019, s. 7. ISBN 978-80-87284-78-0.

²⁰⁴ Čl. 2 Protokol č.1 k EÚLP.

²⁰⁵ Čl. 14 LZPEU.

²⁰⁶ KMEC, Jiří, David KOSARĚ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. In: Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. C.H. Beck, 2012, s. 1301-1315. ISBN 978-80-7400-365-3. nebo TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a

se článek 2 EÚLP týká všech stupňů vzdělání (Leyla Sahin proti Turecku bod 134 ESLP) a musíme ho vykládat s přihlédnutím ke kontextu a souvislostem s dalšími články EÚLP, a to zejména s články 8, 9, 10 a 14.²⁰⁷

Na širší obsah čl. 14 LZPEU ve vztahu k čl. 2 dodatkového protokolu EÚLP poukazuje i obsah odst. 3, který zaručuje svobodu zakládání vzdělávacích zařízení při náležitém respektování demokratických zásad. Na tuto svobodu omezenou dodržováním demokratických zásad a určením způsobu výkonu lze nahlížet i z hlediska svobody podnikání.²⁰⁸

Dále odstavce 3 čl. 14 LZPEU řeší právo a postavení rodičů, navazuje na článek 2 Protokolu č. 1., když stanoví, že musí být mimo jiné respektováno právo rodičů zajišťovat výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením. Zde je nutné ale zdůraznit, že není povinností státu zajistit soulad s přesvědčením všech rodičů. Navíc nelze toto ustanovení vykládat ve smyslu, že rodiče mají absolutní právo vůči státu na to, aby se jejich děti vzdělávali v souladu s jejich náboženským a filozofickým přesvědčením. Stanovení podmínek vzdělávacích programů spadá výhradně do působnosti každého státu a je na jeho uvážení do jaké míry a zda včlenění do vzdělávacích programů poznatky a informace náboženského či filozofického charakteru.²⁰⁹

Lze se oprávněně domnívat, že důvodem užší formulace článku 2 Protokolu č. 1 EÚLP je záměr vyhnout se jakémukoli náznaku či dokonce definici pozitivních závazků, užší formulace přiznává právo, že „nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání“²¹⁰ a přiznává právo rodičů, že stát bude respektovat „právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.“²¹¹

kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 1522-1525. ISBN 978-80-7676-508-5.

²⁰⁷ FolgerØ a ostatní proti Norsku bod 48.

²⁰⁸ TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 1524. ISBN 978-80-7676-508-5.

²⁰⁹ TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 1524. ISBN 978-80-7676-508-5.

²¹⁰ Čl.2 Protokol 1 EÚLP.

²¹¹ Čl.2 Protokol 1 EÚLP.

5. Hrozby a výzvy práva na vzdělání v ČR

5.1. Úvod

Tato kapitola se skládá ze tří částí - v první části se zabývám výsledky výzkumu, který jsem zpracovala za použití dat laskavě poskytnutých Amnesty International ČR, v druhé části aktivitami META o.p.s. a třetí část přináší několik závěrů z analýzy České hospodářské komory.

Amnesty International ČR jsem oslovila v rámci tvorby své diplomové práce z důvodu, že se jedná o významnou organizaci na poli nejenom ochrany ale i vzdělávání v oblasti lidských práv. Tato organizace má mnohaleté zkušenosti jak z oblasti vzdělávání, tak advocacy. Tato volba se mi jevila jako logická na základě zvoleného tématu diplomové práce, které spadá do okruhu lidských práv a má jasný mezinárodní rámec.

Společnost META o.p.s je „nevládní nezisková organizace, která od roku 2004 podporuje cizince v rovném přístupu ke vzdělávání a pracovní integraci.“²¹² a snaží se naplňovat svůj dlouhodobý cíl, kterým je plynulý integrační proces i v rámci českého vzdělávacího systému.

Tyto organizace byly vybrány, neboť se zabývají různými aspekty práva na vzdělání. Amnesty International ČR je mezinárodní organizace se širokým polem působnosti. V ČR se v oblasti vzdělávání zabývá především osvětou a vzděláváním v oblasti lidských práv. Meta je organizace, která prakticky řeší přístup cizinců ke vzdělávání. Hospodářská komora České republiky v rámci svého materiálu Ekonomické hrozby pro ČR: vzdělávání projednaného na konferenci Česko na křižovatce, vize a strategie pro dalších 30 let se zabývá hrozbami vzdělávání v ČR. Závěry z dokumentů Hospodářské komory jsem zařadila, protože Hospodářská komora upozorňuje v něm na relevantní hrozby a rizika vzdělávání v ČR s možnými vážnými důsledky pro ekonomiku ČR.

Pro úplnost zde uvádím, že materiály použité z Hospodářské komory ČR jsou veřejně dostupné a provedla jsem jejich rešerši bez oslovení a aktivního zapojení komory.

Cílem této kapitoly bylo propojit a konfrontovat materii zpracovanou v předcházejících kapitolách s konkrétními zkušenostmi získanými v podmínkách v ČR.

5.2. Závěry z rozhovoru s Amnesty International Česká republika

Oddělení Vzdělávání Amnesty International Česká republika se zabývá lidskoprávním vzděláváním v ČR. Lidskoprávním vzděláváním se zabývá již od 90. let. Amnesty International

²¹² O METĚ. META [online]. [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://meta-ops.eu/clanek/o-mete/>.

ČR s podporou MŠMT vytvořila jednu z prvních metodických příruček pro výchovu k lidským právům pro školy v ČR.²¹³ Lidskoprávní vzdělávání je zde vnímáno jako efektivní způsob předcházení porušování lidských práv.²¹⁴

Při sběru informací a podkladů pro svou diplomovou práci jsem iniciovala setkání s Kateřinou Šimkovou, koordinátorka spolupráce se školami v Čechách z Amnesty International ČR. Kateřina Šimková mi poskytla rozhovor a cenné informace týkající se vzdělávání v oblasti lidských práv v ČR. Níže uvádím nejdůležitější závěry z tohoto rozhovoru a analýzu interní statistiky vedené organizací Amnesty International ČR, která mi byla laskavě Amnesty International ČR poskytnuta.

Kateřině Šimkové jsem pokládala dotazy týkající se četnosti a statistiky vzdělávání v oblasti lidských práv v ČR realizované Amnesty International ČR a úrovní samotného vzdělávání. Centrem mého zájmu byly dotazy týkající se pomoci a consultingu lidem v situaci, kdy jsou porušována jejich práva na vzdělávání v ČR. Ačkoli Amnesty International ČR není primárně poradenskou organizací poskytuje základní pomoc a konzultaci lidem, které se na ni v České republice obrátí. Poskytne jim základní právní rady či je nasměruje na specializované organizace v jednotlivých problematikách, právní poradny či advokátní kanceláře. Amnesty International ČR vychází z mezinárodních výzkumných zpráv Amnesty International a na jejich základě vede kampaně, vzdělává nebo usiluje o systémové změny na úrovni legislativy a praxe. V případě monitoringu práva na vzdělání se Amnesty International ČR spolu s mezinárodními výzkumným týmem v minulosti zabývala nerovným přístupem k právu na vzdělání především u romských dětí po rozsudku D.H. a ostatní vs. Česká republika z roku 2007 a dále navázala výzkumem diskriminace romských dětí na vybraných školách ve vzdělávacím systému v ČR. Amnesty International ČR spolupracuje se školami na dobrovolném základu. Amnesty International ČR je oslovena školou nebo učitelem, aby ve škole zrealizovala workshop nebo přednášku. Navíc přístup Amnesty International k aktivitám ve školách je z obsahového hlediska koncipován nezávisle na znalostech žáků z oblasti lidských práv. Obsah workshopů je obvykle uzpůsoben požadavku učitele a vychází z metodiky Amnesty International ČR. Workshopy mají za úkol poutavou a interaktivní formou poskytnout, doplnit či rozšířit znalosti žáků o lidských právech, workshopy se dotýkají samozřejmě i práva na vzdělání.

²¹³ EVROPSKÁ KAMPAŇ MLÁDEŽE NA PODPORU LIDSKÝCH PRÁV, ROZMANITOSTI MEZI NÁRODY A PARTICIPACE - „KAŽDÝ JSME JINÝ – VŠICHNI ROVNOPRÁVNÍ“. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/evropska-kampan-mladeze-na-podporu-lidskych-prav-rozmanitosti-mezi-narody-a-participace-kazdy-jsme-jiny-vsichni-rovnopravni>.

²¹⁴ Vzdělávání k lidským právům? Pomáháme pochopit lidská práva a bránit je. Amnesty International [online]. [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/vzdelavani>.

Vzdělávání poskytované Amnesty International ČR probíhá na dvou úrovních a to:

1. Vzdelávání vlastních lektorů
2. Vzdelávání žáků prostřednictvím workshopů vedených lektory Amnesty International ČR.

Ke každému workshopu přistupuje otevřeně a snaží se předat žákům co nejširší penzum znalostí z oblasti lidských práv a motivovat je k jejich ochraně. Žáci dostávají cenné informace o tom, jak lidská práva mohou uplatňovat. Během workshopu se žáci mohou setkat s vyprávěním tzv. živých knih. Živé knihy jsou lidé patřící k různým menšinám žijícím v ČR, například Romové, uprchlíci a migranti, LGBTI+ a další. Žáci si místo klasických knížek mohou povídat s konkrétními osobami, které s nimi sdílí své životní příběhy.

Dalším zajímavým aspektem workshopů je, že žáci mají možnost se seznámit a pochopit, jak prakticky probíhá azylový proces uprchlíků od vstupu do země až po začlenění do společnosti, vzdělávacího systému, práce apod.

V rozhovoru jsme se také dostaly k tématu interní spolupráce v rámci sítě organizace Amnesty International a spolupráce Amnesty International ČR s vnějšími organizacemi mimo jejich síť. Amnesty International ČR spolupracuje s desítkami nevládních organizací u nás i v zahraničí, je také členem platformy a aliancí různých organizací na jednotlivá témata lidských práv.

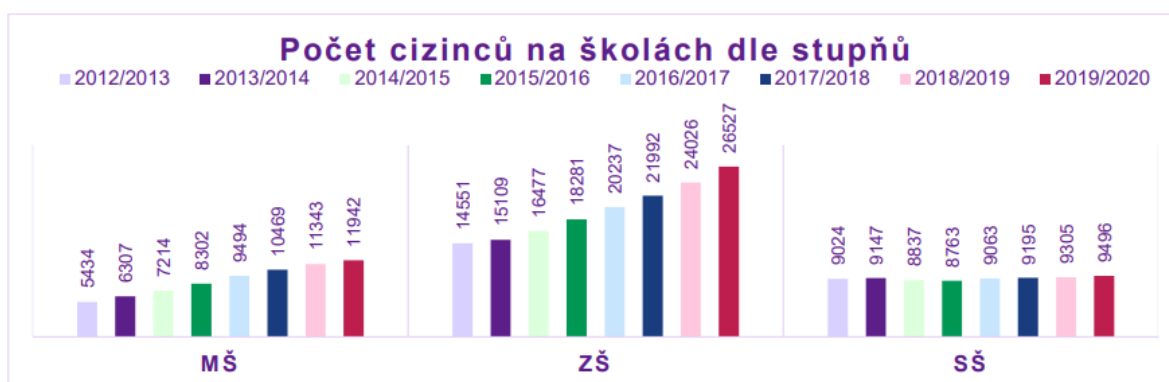
Amnesty International ČR kooperuje nejaktivněji se slovenskou pobočkou Amnesty International. Amnesty International ČR vyvinula za přispění slovenské pobočky aplikaci True story jako vzdělávací pomůcku, která přibližuje výše zmíněné příběhy lidí- živé knihy. Amnesty International ČR podle sdělení Kateřiny Šimkové, jako nezávislá nestranná organizace, nespupracuje s žádnými vládními vzdělávacími organizacemi v rámci ČR. Jediný program, který by mohl být chápán jako jistý druh spolupráce je projekt „Jako fakt“. Tento projekt byl finančně podpořen Norskými fondy. „Jsme vzdělávací tým organizace Amnesty International ČR a chceme dosáhnout systémových změn v oblasti lidských práv. Školíme mladé lídry pro práci na školách se žáky ZŠ a SŠ v oblasti lidskoprávního vzdělávání s přesahy do mediální výchovy. Připravujeme teoretický základ pro budoucí pedagogy (kurzy na pedagogických fakultách) a s partnery projektu ACF na úrovni vybraných škol (ŠVP, školní politiky a předpisy, klima školy).“²¹⁵

²¹⁵ O Nás. Jako fakt? [online]. [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://www.jakofakt.com/>.

5.3. META

Přes mé velké a déle trvající úsilí se zkontaktovat s pracovníky METY povedl se mi pouze opakovaný telefonický kontakt. Byla jsem odkázána na stránky METY, konkrétně na materiál analyzující stav integrace cizinců do českého vzdělávacího systému.

Podle dlouhodobého pozorování META trvale narůstá počet žáků cizinců v českém školství, a to v souvislosti s nárůstem počtu cizinců žijících na území ČR. Nárůst se ale netýká zastoupení cizinců na středních školách, kde podle statistik uváděných na stránkách METY dochází k jejich stagnaci (pomineme-li vývoj související s invazí Ruské federace na Ukrajinu, není předmětem analýzy). V české populaci se vyskytuje velké množství mladých cizinců, kteří se nevzdělávají. Jednou z priorit vládní Strategie 2030+ je i řešení tohoto problému. Vyspělé rozvinuté společnosti by měly efektivně zajistit rovné příležitosti pro všechny žáky. Tato výzva se ukazuje být i příležitostí pro ČR, protože nedostatečná integrace ukazuje na „promarněný potenciál schopných mladých lidí“²¹⁶ s celospolečenskými následky a také s následky ekonomickými. Zařazením těchto mladých lidí – cizinců do českého vzdělávacího systému by mohlo ČR přinést více vzdělaných odborníků a v neposlední řadě i pozitivní hospodářský efekt.

Zdroj: Počet cizinců na školách dle stupňů. In: META [online]. [cit. 2023-08-20]. Dostupné z: <https://cloud.meta-ops.eu/wp-content/uploads/2021/04/infosheet-cizinci-mimo-system-ss-2021.pdf>

V další části stručně přináším výsledky rešerší souvisejících s možnými hrozbami a příležitostmi s uplatňováním práva na vzdělání v ČR.

²¹⁶ Mladí cizinci mimo vzdělávací systém ČR [online]. 1-2 [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://cloud.meta-ops.eu/wp-content/uploads/2021/04/infosheet-cizinci-mimo-system-ss-2021.pdf>.

5.4. Hospodářská komora České republiky

Hospodářská komora České republiky se při příležitosti výročí třiceti let své existence zabývá v rámci analýzy ekonomických hrozeb pro ČR samostatně vzděláváním. Smysl vzdělávání vidí ve čtyřech podstatných cílech:

- Osobnostní rozvoj jako předpoklad kvality života
- Udržování a rozvoj kultury jako soustavy sdílených hodnot
- Rozvoj aktivního občanství jako předpoklad solidární společnosti
- Udržitelný rozvoj a demokratické vládnutí, příprava na pracovní uplatnění.

„Lidé by měli mít možnost využívat rozmanité příležitosti k učení v průběhu celého života. Kvalitní vzdělávání by mělo být přístupné pro každého, fungovat efektivně, spravedlivě a dávat všem stejnou šanci. Děti, žáci a studenti by se měli učit rádi a být motivováni k celoživotnímu učení. Je čím dál tím zřejmé, že investice do technologií bez investic do kvalifikací a vzdělávání nebudou fungovat. Úspěšné příklady zahraniční praxe dokládají, že základním principem rozvoje kompetencí je partnerství státu, zaměstnavatelů a odborů. Partnerský přístup k řízení systému celoživotního učení vytváří dobré předpoklady pro konkurenceschopnost ekonomiky a udržitelný rozvoj, podporuje zaměstnanost a celkovou soudržnost společnosti.“²¹⁷

Jako největší problém českého vzdělávání vidí Hospodářská komora v nerovnosti žáků v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání. Rovněž tak v neoddiskutovatelném faktu, který přinášejí i jiné zdroje a statistické analýzy, že výsledky ve vzdělávání u nás velmi silně determinuje sociálně ekonomický status rodiny. V ČR je tato závislost mezi zeměmi OECD největší a v posledních letech stále zesiluje. Podle statistiky Hospodářské komory až 33,7 % žáků ze znevýhodněného prostředí nedosahuje očekávané výsledky ve čtení, u žáků ze zvýhodněného prostředí je to pouze 8 %. Rozdíl je mezi výsledky znevýhodněných a zvýhodněných žáků 26,9 procentního bodu je dokonce vyšší než průměr EU. Velmi znepokojující je další fakt zveřejněn v materiálu hospodářské komory a potvrzen jinými zdroji, že „Kromě socioekonomického profilu je v oblasti výsledků významným určujícím faktorem umístění školy. Znevýhodnění a zvýhodnění žáci se v ČR ve větší míře, než je průměr EU, koncentrují v různých školách. Mezi znevýhodněnými a zvýhodněnými školami je rozdíl 148 bodů ve výsledcích, což odpovídá asi třem letům školní docházky. Zeměpisné rozdíly jsou významné u škol ve venkovských oblastech, které zaostávají za

²¹⁷ Ekonomické hrozby pro ČR: vzdělávání [online]. 1 [cit. 2023-09-25]. Dostupné z: https://komoraplus.cz/app/uploads/2023/09/20230902_Analyza_vzdelani.pdf.

městskými školami v průměru o 67 bodů, což se rovná téměř dvěma letům školní docházky.²¹⁸ Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace kritizuje Českou republiku mimo jiné kvůli prevalenci segregovaných škol s velkou většinou romských žáků a koncentraci Romů v sociálně vyloučených lokalitách.²¹⁹ Běžný jev v ČR je neochota neromských rodičů přijmout romské žáky ve školách svých dětí. Co se týče odborného vzdělání, podíl nově přijatých do odborného vzdělání v ČR je jeden z nejvyšších v EU a to 72 % přičemž ale „Počet oborů vzdělání ve středním odborném vzdělávání poklesl v období 1998 - 2019 o 68 %. Ve školním roce 2019/20 bylo ve středním odborném vzdělávání realizováno 255 oborů vzdělání. Podle usnesení Rady o strategickém rámci evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy s ohledem na vytvoření Evropského prostoru vzdělávání a další vývoj po jeho dosažení (2021–2030) by měly být systémy odborného vzdělávání a přípravy pružnější, odolnější a přitažlivější a měly by být více zaměřené na budoucí potřeby, oslovovat rozmanitější skupiny účastníků a nabízet uznávání a validaci výsledků předchozího učení, jakož i příležitosti k prohlubování dovedností a změnám kvalifikace, a to i na vyšších úrovních kvalifikace a v průběhu celého pracovního života.“²²⁰

Ukazuje se, že další hrozbou je nárůst předčasných odchodů žáků ze středních škol, což má významný dopad na jejich pracovní uplatnění. „Většina žáků, kteří předčasně ukončí vzdělávání, skončí jako uchazeči o zaměstnání na úřadech práce a jsou ohroženi dlouhodobou a opakovanou nezaměstnaností spojenou s vysokým rizikem sociální exkluze.“²²¹

Problémem regionálního školství je nedostatek učitelů a zvyšující se průměrný věk učitelů. V roce 2022 průměrný věk učitelů činil 47,7 let a 43 % všech učitelů je starších než 50 let. „Vysokoškolské vzdělání má jen třetina mladých ve věku 25 - 34 let (podle dat Eurostatu k roku 2022 pouze 34,5 %). Průměr Evropské unie přitom činí 42 %. dle analýzy České spořitelny „Index prosperity“ se Česká republika umístila v počtu mladých lidí ve věku 25 až 34 let s vysokoškolským vzděláním až na 23. příčce z 27 států EU. Podíl osob ve věku 25–34 let s dosaženým terciárním vzděláním by měl podle Usnesení Rady o strategickém rámci evropské spolupráce v oblasti vzdělávání do roku 2030 činit alespoň 45 %. Míra dosaženého terciárního vzdělání se výrazně liší mezi regiony a skupinami. Regionální rozdíly se pohybují od 60,9 % v

²¹⁸ Ekonomické hrozby pro ČR: vzdělávání [online]. 2 [cit. 2023-09-25]. Dostupné z: https://komoraplus.cz/app/uploads/2023/09/20230902_Analyza_vzdelani.pdf.

²¹⁹ Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace kritizuje Českou republiku. ORGANIZACE PRO POMOC UPŘÍKLÍKŮM [online]. [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://www.opu.cz/cs/2019/09/vybor-osn-pro-odstraneni-rasove-diskriminace-kritizuje-ceskou-republiku/>.

²²⁰ Ekonomické hrozby pro ČR: vzdělávání [online]. 3 [cit. 2023-09-25]. Dostupné z: https://komoraplus.cz/app/uploads/2023/09/20230902_Analyza_vzdelani.pdf.

²²¹ Ekonomické hrozby pro ČR: vzdělávání [online]. 5 [cit. 2023-09-25]. Dostupné z: https://komoraplus.cz/app/uploads/2023/09/20230902_Analyza_vzdelani.pdf.

kraji hlavního města po 20,8 % na severozápadě. Genderová propast s hodnotou 11,5 procentního bodu (EU: 10,5 %) mezi 41 % žen, které dosáhly terciárního vzdělání, a 29,5 % mužů.²²²

Závěrem tohoto oddílu se nelze neztotožnit s tím, že záruka rovného přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a její realizace stejně tak kvalitní učitelé jsou velkou příležitostí pro rozvoj a prosperitu státu po všech stránkách.

Tato kapitola si kladla za cíl propojení mezi teoretickou částí a praxí na území ČR. Při pracích na této kapitole jsem měla větší očekávání, ukázalo se však, že realita v terénu je jiná.

Podarilo se mi aktivně spolupracovat pouze s Amnesty International ČR. Na základě této spolupráce vznikl autorizovaný rozhovor, který přinesl identifikaci některých hrozeb práva na vzdělání a shrnutí aktivit Amnesty International ČR v oblasti vzdělávání. Meta mi poskytla pouze kusou telefonickou informaci a další konzultaci odmítla bez udání důvodu.

Přesto kapitola přináší stručný popis faktů, které můžeme označit jako hrozby práva na vzdělání v ČR. Každá z výše uvedených organizací vzhledem ke své filozofii a zaměření identifikuje hrozby a výzvy jinak. Amnesty International ČR se zaměřuje na lidskoprávní vzdělávání jako prevenci předcházení porušování lidských práv. Meta se zaměřuje především na integraci cizinců do vzdělávacího systému a jako hrozbu identifikuje nárůst počtu mladých cizinců, kteří se nevzdělávají a stojí mimo vzdělávací systém. Hospodářská komora se snaží přistupovat k problematice komplexněji a akcentuje především hrozby týkající se samotného vzdělávání např. předčasný odchod mladých lidí ze středního vzdělávání další viz výše.

²²² Ekonomické hrozby pro ČR: vzdělávání [online]. 7 [cit. 2023-09-25]. Dostupné z: https://komoraplus.cz/app/uploads/2023/09/20230902_Analyza_vzdelani.pdf.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce byla zaměřena na právo na vzdělání v evropských dokumentech. Kladla si za cíl přinést souhrn, charakteristiku, analýzu a komparaci kodifikace práva na vzdělání v evropských dokumentech. Diplomová práce svůj cíl naplnila, jak uvedu dále.

Úvod diplomové práce je logicky strukturován, na tomto místě je uvedena argumentace, která osvětluje mou motivaci k výběru tohoto tématu. Byť se jedná o téma, které již bylo zpracováno v obdobných pracích i v odborné literatuře, jedná se o téma velmi aktuální. Aktuálnost tématu je daná mimo jiné dynamickým vývojem politické situace v Evropě a s tím souvisejícími podmínkami pro aplikaci práva na vzdělání. V současnosti je kladen vysoký nárok na státní úředníky a právníky, kteří se touto problematikou zabývají ve své práci. V úvodu je dále definován cíl práce, struktura a aplikované metody tvorby a výzkumu a okruh diplomové práce. K vypracování diplomové práce jsem zvolila metody vhodné pro řešení jednotlivých dílčích výzkumných otázek.

První kapitola Právo na vzdělání a Rada Evropy odpovídá na první dílčí výzkumnou otázku-terminologické vymezení.

Ve druhé kapitole jsem se zabývala samotnými aktivitami Rady Evropy ve věci práva na vzdělání, pojetím práva na vzdělání v dokumentech Rady Evropy a příslušnou judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. V této kapitole jsem se dále zaměřila na zakotvení práva na vzdělání v čl. 2 protokolu EÚLP a zabývala jsem se statistickou analýzou případů ESLP týkajících se práva na vzdělání. Z rozboru judikatury ESLP vyplývá, že se na ESLP typicky obracují jednotlivci, kteří namítají porušení svého práva na vzdělávání. Judikatura se zabývá tématy, ze kterých jmenuji například přístup do vzdělávacích institucí, právo na vzdělání národnostních menšin a další, které jsem blíže rozebrala v kapitole 2.4.3. Vypracovala jsem statistickou analýzu dokumentů ESLP, ze které vyplývá, jaký je podíl případů zabývajících se řešením otázky práva na vzdělání v celkovém objemu případů ESLP. Zmíněný podíl případů ukazuje, jak často jsou soudně vymáhána práva na vzdělání, rozhodnutí soudu pak ukazují, jaká je soudní ochrana a vymahatelnost práva na vzdělání v evropském systému ochrany lidských práv. Z analýzy statistických údajů jednoznačně vyplývá, že téma práva na vzdělání v soudních kauzách rozhodně není ústředním tématem a je minoritní. Dokonce v kategorizaci dokumentů a rozsudků je vnímáno jenom ve své „čisté“ formě a v kombinaci s porušením dalších lidských práv souvisejících s právem na vzdělání je upozadováno. Tím pádem jsou data často zavádějící a neposkytují věrný obraz stavu ochrany práva na vzdělání, což ve svém důsledku může mít negativní vliv a tlumit

aktivity zaměřené na ochranu tohoto práva. Tato kapitola poskytla odpověď na druhou dílčí výzkumnou otázku.

Kapitola Právo na vzdělání a Evropská unie se zabývá aktivitami Evropské unie ve věci práva na vzdělání, pojetím práva na vzdělání v dokumentech Evropské unie a vybranou judikaturou Soudního Dvora Evropské unie, přináší odpověď na třetí dílčí výzkumnou otázku. Judikatura SDEU rozvinula oblast práva na vzdělání a aktivním přístupem k právu na vzdělání přispěla k usnadnění realizace tohoto práva. Slouží jako vodítko při rozhodování národních soudů, jejichž rozhodování ve věci realizace práva na vzdělání se nemůže opřít a neopírá se o harmonizovanou oblast práva. Tato kapitola poskytla přehled a základní charakteristiku dokumentů Evropské unie, vymezení práva na vzdělání v klíčových dokumentech Evropské unie s konkrétním zaměřením na jeho úpravu v Listině základních práv Evropské unie. Charakteristika dokumentů je zacílená na čl. 14 LZPEU, čl. 165 – 166 SFEU včetně souvisejících ustanovení a sekundárních aktů.

V podkapitole zabývající se SDEU v části statistická analýza byl naplněn cíl stanovit, jaký je podíl případů zabývajících se řešením otázky práva na vzdělání v celkovém objemu případů. Statistická analýza potvrdila závěry platné pro ESLP, protože podíl případů, kdy jsou vymáhána práva na vzdělání je nízký. A přístup k právu na vzdělání v jeho „čisté“ formě je obdobný a lze zde spatřovat analogii.

Kapitola čtvrtá Srovnání úpravy práva na vzdělání v EÚLP a LZPEU shrnuje vztah mezi těmito dvěma dokumenty a přináší komparaci úpravy práva na vzdělání v článku 14 LZPEU a článku 2 dodatkového protokolu č. 1 EÚLP. Zde je nutné zmínit, že srovnání přístupu úpravy k právu na vzdělání se prolíná všemi kapitolami, protože není možné přistupovat k právu na vzdělání ohraničeně, jednotlivé články totiž nejsou disjunktivními materiemi, mají společný průnik a vzájemnou vazbu. Vzájemná vazba plyne z historického vývoje a přístupu soudů (SDEU a ESLP) k právu na vzdělání. EÚLP je starší právní dokument, který měl klíčovou úlohu při tvorbě LZPEU. Jedná se o ideový zdroj, na který navazuje LZPEU a rozšiřuje jej v oblasti základních práv.

ESLP má historicky dané postavení ochránce lidských práv, ke kterému se může obracet jak jednotlivec, tak stát se stížností. ESLP také často ve svých rozsudcích provádí komparaci přístupů k problematice napříč mezinárodními organizacemi a právními systémy²²³. Tento také sloužil jako inspirace pro první rozsudky SDEU z oblasti základních práv. Přístup SDEU k problematice práva na vzdělání je aktivistický a rozšířil základní svobody i na okruh studentů.

²²³ Např. D.H. a další proti České republice

Na rozdíl od ESLP, SDEU rozhoduje o právu na vzdělání zpravidla v rámci řízení o předběžné otázce, kdy jednotlivec nemá aktivní legitimaci k podání předběžné otázky k SDEU.

Poslední kapitola diplomové práce pojmenovaná Hrozby a výzvy práva na vzdělání v ČR, se zabývá tématem hrozby a výzvy práva na vzdělání v ČR a přináší odpověď na pátou výzkumnou otázku. Tato kapitola se skládá ze dvou částí. V první části přináší výsledky výzkumu, který jsem zpracovala za použití dat laskavě poskytnutých Amnesty International ČR a META o.p.s.. Týká se stavu vzdělávání v oblasti lidských práv na českých školách a spolupráce škol s Amnesty International ČR. Druhá část kapitoly prezentuje závěry z rešerší uskutečněných z veřejně dostupných zdrojů.

Lze shrnout, že logicky řazené kapitoly přinesly odpovědi na dílčí výzkumné otázky čímž byl stanovený cíl diplomové práce naplněn. Mnohé informace a rešerše, které v diplomové práci neuvádím, některé totiž pro svůj velký objem a obsah překročily vymezené téma, mi posloužily jako podklad pro pochopení problematiky a vnímám je jako cenné pro můj další rozvoj.

Problematika obsažená v diplomové práci je velmi specifická a její zpracování bylo náročné. Realizace práva na vzdělání je nesporně složitá, neboť nesmíme opomíjet ani politickou stránku procesu kodifikace a zakotvování práva na vzdělání. Nesmíme opomíjet ani stránku rozdílných kulturních prostředí v rámci Evropy, ale i rozdílnost v socioekonomických podmínkách, vyspělosti jednotlivých politických a vzdělávacích systémů.

Vzhledem k tomu, že právo na vzdělání není harmonizováno na úrovni EU ani sjednoceno na úrovni Rady Evropy, nelze předpokládat, že bude hlouběji zakotveno v evropských dokumentech. Právě naopak, jeho zakotvení lze vnímat jako rámcové. Je však důležité, že evropské dokumenty a jejich obsah se propisují do vnitrostátních právních úprav a rozhodování vnitrostátních soudů. Nové situace a jejich řešení vznikají ad hoc a nelze je úplně předvídat.

Poukazovat na nedodržování práva na vzdělání respektive vynucovat jeho dodržování má pro každého účastníka vzdělávacího procesu smysl vždy, ponejvíce však v aktuálním čase, myšleno především v periodě vývoje jedince, kdy může čerpat z pozitivního práva na vzdělávání. Rozhodování soudů může být ale poněkud zdlouhavé a opožděné. Takto vzniklé prodlení v rozhodování může mít dalekosáhlé negativní dopady nejen na vzdělání jedince ale i na kvalitu jeho života.

Dalším výrazným fenoménem ovlivňujícím sociální práva, a tedy i práva na vzdělání a odpovídající úroveň vzdělávacího procesu je privilegované postavení ekonomiky oproti ostatním oblastem. Růst hrubého domácího produktu a konkurenceschopnost ekonomiky je nesporně

relevantní pro sociální soudržnost. Bez kvalitního vzdělání není prosperující ekonomiky a sociální solidarity.

Komplexní problémy vzdorující jednoduchým řešením a lineárním kauzálním vysvětlením vytváří prostor pro přehodnocení současných vzdělávacích systémů, ve kterých jsou účastníci a účastnice spíše vnějšími pozorovateli než aktéry pohybujícími se uvnitř komplexních systémů. Dnešní studující a zítřejší tvůrci politik si budou muset zvykat na „hledání okamžitých řešení neřešitelných problémů“, přičemž autoři článku považují ze zásadní schopnost být schopen pracovat s komplexitou, nikoli pracovat proti ní (Pegram & Kreienkamp, 2021, s. 125).²²⁴

²²⁴ Pegram, T., & Kreienkamp, J. (2021). Complexity Theory and Education in Times of Insoluble Problems. NORRAG Special Issue, 6(25), Article 25.

Seznam použitých zdrojů

ČESKÁ LITERATURA:

- TOMÁŠEK, M., V. ŠMEJKAL a a kol. In: Smlouva o EU. Smlouva o fungování EU. Listina základních práv EU. Komentář.. Wolters Kluwer, 2022, s. 583-592. ISBN 978-80-7676-508-5.
- BARTOŇ, Michal, Jan KRATOCHVÍL, Martin KOPA, Maxim TOMOSZEK, Jiří JIRÁSEK a Ondřej SVAČEK. Základní práva. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-128-1
- TYMOFEYEVA, Alla, ed. European Court of Human Rights in action. Prague: Charles University, Faculty of Law, International Law Department, 2021. ISBN 978-80-7630-011-8.
- ŠIŠKOVÁ, Naděžda. In: Dimenze ochrany lidských práv v EU. 1. ASPI Publishing, 2003, ISBN 978-80-8639-552-4.
- KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. C.H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-365-3.
- LACINA, Lubor, Jan OSTRŹÍŽEK a kol. Učebnice evropské integrace. 3. přepracované a rozšířené vydání. Barrister&Principal, 2012, ISBN 978-80-87474-31-0.
- FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. Evropská unie. 2., dopl. a aktualiz. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. ISBN 978-80-7325-223-6.
- SVOBODOVÁ, Magdaléna, Harald Christian SCHEU a Jan GRINC, ed. Listina základních práv Evropské unie: deset let v praxi - hodnocení a výhled. Praha: Auditorium, 2019. ISBN 978-80-87284-78-0.
- ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. Mezinárodní právo veřejné. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-721-7. Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou - 3. přepracované vydání ISBN: 978-80-7502-497-8
- ŠIMÍČEK, Vojtěch, ed. Právo na vzdělání. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2014. ISBN 978-80-210-6950-3.

ZAHRANIČNÍ LITERATURA:

- ALLEN, Stephen (ed.), Daniel COSTELLOE (ed.), Malgosia FITZMAURICE (ed.), Paul GRAGL (ed.) a Edward GUNTRIP (ed.). The Oxford Handbook of Jurisdiction in International Law [online]. 27 August 2019. Oxford UNIVERSITY Press, 2019 [cit. 2023-09-06]. ISBN 9780191827846. Dostupné z: The Oxford Handbook of Jurisdiction in International Law | Oxford Academic (cuni.cz) doi:<https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1093/law/9780198786146.001.0001>
- KELLERBAUER, Manuel, Marcus KLAMERT a Jonathan TOMKIN, ed. The EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights: A Commentary [online]. 23 May 2019. Oxford University Press, 2019 [cit. 2023-09-11]. ISBN 9780191927874. Dostupné z: <https://academic-oup-com.ezproxy.is.cuni.cz/book/41771/chapter/354459084> doi:<https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1093/oso/9780198794561.001.0001>
- DUGARD, Jackie, Bruce PORTER, Daniela IKAWA a Lilian CHENWI. Research Handbook on Economic, Social and Cultural Rights as Human Rights [online]. 20 Oct 2020. Edgar Elgar Publishing Limited, 2020 [cit. 2023-09-18]. ISBN 9781788974172. Dostupné z: <https://www.elgaronline.com/display/edcoll/9781788974165/9781788974165.xml> doi:<https://doi.org/10.4337/9781788974172>
- BINDER, Christina, Manfred NOWAK, Jane A HOFBAUER a Philipp JANIG, ed. Elgar Encyclopedia of Human Rights [online]. 06 Sep 2022. Edward Elgar Publishing Limited, 2022 [cit. 2023-09-08]. ISBN 9781789903621. Dostupné z: <https://www.elgaronline.com/display/book/9781789903621/9781789903621.xml> doi:<https://doi.org/10.4337/9781789903621>
- HOFBAUER, Jane A, Flávia PIOVESAN a Amaya ÚBEDA DE TORRES, BINDER, Christina, ed. Research Handbook on International Law and Social Rights [online]. 13 Aug 2020. Edgar Elgar Publishing Limited, 2020 [cit. 2023-09-10]. ISBN 9781788972130. Dostupné z: <https://www.elgaronline.com/display/edcoll/9781788972123/9781788972123.00018.xml?rskkey=rNITyP&result=3> doi:<https://doi.org/10.4337/9781788972130>
- BATES, Ed. 'The Birth of the European Convention on Human Rights—and the European Court of Human Rights'. In: CHRISTOFFERSEN, Jonas a Mikael RASK MADSEN, ed.

The European Court of Human Rights between Law and Politics [online]. Oxford Academic, 2011 [cit. 2023-05-14].

OSTATNÍ ZAHRANIČNÍ ZDROJE:

- COOMANS, F. Justiciability of the Right to Education. *Erasmus Law Review*. Justiciability of Economic, social and cultural rights, 2009, vol. 2, issue 4, p. 427- 445, ISSN 22102671
- DE BÚRCA, G. Human Rights Experimentalism. *American Journal of International Law* [online]. 2017, 277-316 [cit. 2023-10-02]. Dostupné z: doi:doi:10.1017/ajil.2016.16
- Mission of the Education Department. Council of Europe portal [online]. [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/education/mission>
- Programme of the Education Department. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/education/programme>.
- Steering Committee for Education (CDEDU). Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/education/cdedu>.
- Details of Treaty No.009. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=009>.
- Education: Official texts. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: [https://www.coe.int/en/web/education/legal-instruments#%2298608128%22:\[\]](https://www.coe.int/en/web/education/legal-instruments#%2298608128%22:[]).
- Social Rights: The European Social Charter. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-07]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter>.
- Education: Official texts. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: [https://www.coe.int/en/web/education/legal-instruments#%2298608128%22:\[\]](https://www.coe.int/en/web/education/legal-instruments#%2298608128%22:[]).
- Secretary General: Biography of Marija Pejčinović Burić. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/secretary-general/biography>.
- Programme of the Education Department. Council of Europe portal [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/education/programme>.

- Guide on Article 2 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights Updated on 31 August 2022 [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_2_protocol_1_eng.pdf.
- Dr Samantha Davey, Children and the European Court of Human Rights, by Claire Fenton-Glynn, International Journal of Law, Policy and the Family, Volume 35, Issue 1, 2021, ebab014, <https://doi.org/10.1093/lawfam/ebab014>.
- PELEG, Noam. Marginalisation by the Court: The Case of Roma Children and the European Court of Human Rights. Human Rights Law Review [online]. 2018, 18(1), 115 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1093/hrlr/ngx040>.
- Information Note on the Court's case-law 80. HUDOC [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-3628%22%5D%7D>.
- European Education Area. European Commission [online]. [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://education.ec.europa.eu/cs/about-eea/the-eea-explained>.
- DOUGLAS-SCOTT, Sionaidh. The European Union and Human rights after the Treaty of Lisbon. Human rights Law Review. 2011, roč. 11, č. 4.
- PEGRAM, T. a J. KREIENKAMP. Complexity Theory and Education in Times of Insoluble Problems. NORRAG Special Issue. 2021, (6 (25), Article 25.
- Thematical statistics-Interim measures. In: European Court of Human Rights: Statistical reports [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>
- Analysis of statistics 2021. In: European Court of Human Rights: Statistical reports [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>

OSTATNÍ ČESKÉ ZDROJE:

- FRYŠTENSKÁ, Marcela. Právo na vzdělání podle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Právník, 2008, 147(12), s. 1313-1324. ISSN 0231-6625.
- ŠIMÁK, Martin. Lidská práva - od historie do současnosti [online]. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/332193586_Lidska_prava_-_od_historie_do_soucasnosti/link/5ca630ac92851c64bd50a114/download.
- ŠTURMA, Pavel. Příspěvek Evropské úmluvy o lidských právech k rozvoji mezinárodního práva. Jurisprudence. 2012, 21 (7-8), 47.

- POPELÁŘOVÁ, Markéta. [online]. Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) pro potřeby XXIV. Ročníku Pražského studentského summitu., 3-4 [cit.2023 09 - 07]. Dostupné z: https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/08/bgr_hrc_vzd%C4%9B1%C3%A1n%C3%AD_popel%C3%A1%C5%99ov%C3%A1.pdf.
- KALENSKÁ, Petra. Právo na vzdělání příslušníků etnických menšin v evropském systému ochrany lidských práv. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2020. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta.
- Rada Evropy. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/rada-evropy>.
- Evropská Rada Rada Evropské unie [online]. [cit. 2023-09-17]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2023/01/30/conclusions-on-eu-priorities-for-cooperation-with-the-council-of-europe-2023-2024/>
- Parlamentní shromáždění. Rada Evropy [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <http://www.radaevropy.cz/parlamentni-shromazdeni-rady-evropy.html>.
- Evropský soud pro lidská práva Otázky a Odpovědi s.2. [online]. [cit. 2023-09-01]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Questions_Answers_CES.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. listopadu 2009 ve věci Lautsi proti Itálii (Vyvěšování křesťanského kříže ve veřejných školách) [online]. In: . [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/judikat/eslpkriz.htm>.
- Anotace rozsudku ze dne 12. října 2012 ve věci č. 43370/04 – Catan a ostatní proti Moldavsku a Rusku [online]. [cit.2023-08-28].Dostupné z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/8F2265E583B6D78DC1257BF1002A34F2/\\$file/Catan%20a%20ostatn%C3%AD%20proti%20Moldavsku%20a%20Rusku_annotace.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/8F2265E583B6D78DC1257BF1002A34F2/$file/Catan%20a%20ostatn%C3%AD%20proti%20Moldavsku%20a%20Rusku_annotace.pdf?open&).
- Anotace rozsudku velkého senátu Soudu ze dne 13. listopadu 2007 ve věci č. 57325/00 – D. H. a ostatní proti České republice [online]. [cit. 2023-09-11]. Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/1DCD666F85A02043C1257BE300471725?openDocument&Highlight=0.
- Anotace rozsudku ze dne 2. dubna 2013 ve věcech č. 25851/09, 29284/09 a 64090/09 – Tarantino a ostatní proti Itálii [online]. [cit.2023-08-27]. Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/b93e334cf7328a24c12578190075954a/6c53dde5bbbfc70dc1257c3f004dd153?OpenDocument&Click=&Highlight=0.

- Sdělení Komise Evropskému Parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o vytvoření Evropského prostoru vzdělávání do roku 2025 [online]. Brusel, 2020 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52020DC0625>
- VZDĚLÁVACÍ POLITIKA A PRIORITY EU. Národní ústav pro vzdělávání [online]. [cit. 2023-08-03]. Dostupné z: <http://archiv-nuv.npi.cz/projekty/vzdelavaci-politika-a-priority-eu.html>.
- Evropský prostor pro vzdělávání. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2023-08-03]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/evropsky-prostor-pro-vzdelavani>.
- Co je Erasmus+? European Commission [online]. [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/cs/about-erasmus/what-is-erasmus>.
- Prameny práva Evropské unie. EUR-Lex [online]. [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/sources-of-european-union-law.html>.
- Shrnutí právních předpisů EU: Listina základních práv Evropské unie. EUR-Lex [online]. [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>.
- Listina základních práv EU: HLAVA II Svobody. FRA European Union agency for fundamental rights [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/cs/eu-charter/article/14-pravo-na-vzdelani#explanations>.
- Vysvětlení k Listině základních práv 2007/C 303/02.
- Orgán: Celková prezentace. CURIA [online]. [cit. 2023-08-27]. Dostupné z: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_6999/cs/.
- Soudní dvůr: Soudní statistiky Soudního dvora. CURIA [online]. [cit. 2023-08-27]. Dostupné z: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7032/cs/.
- Řízení o předběžné otázce – doporučení pro vnitrostátní soudy. EUR-Lex [online]. [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/preliminary-ruling-proceedings-recommendations-to-national-courts.html>.
- Dokumenty EU: Listina základních práv EU. Euroskop [online]. [cit. 2023-08-1290]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/dokumenty-eu/listina-zakladnich-prav-eu/>.

- DEL MASCHIO, Kristýna. Evropské unie k Evropské úmluvě o lidských právech. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2015. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy.
- METĚ. META [online]. [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://meta-ops.eu/clanek/o-mete/>.
- EVROPSKÁ KAMPAŇ MLÁDEŽE NA PODPORU LIDSKÝCH PRÁV, ROZMANITOSTI MEZI NÁRODY A PARTICIPACE - „KAŽDÝ JSME JINÝ – VŠICHNI ROVNOPRÁVNÍ“. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/evropska-kampan-mladeze-na-podporu-lidskych-prav-rozmanitosti-mezi-narody-a-participace-kazdy-jsme-jiny-vsichni-rovnopravni>.
- Vzdělávání k lidským právům? Pomáháme pochopit lidská práva a bránit je. Amnesty International [online]. [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/vzdelavani>.
- Nás. Jako fakt? [online]. [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://www.jakofakt.com/>.
- Mladí cizinci mimo vzdělávací systém ČR [online]. 1-2 [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://cloud.meta-ops.eu/wp-content/uploads/2021/04/infosheet-cizinci-mimo-system-ss-2021.pdf>.
- Ekonomické hrozby pro ČR: vzdělávání [online]. 1 [cit. 2023-09-25]. Dostupné z: https://komoraplus.cz/app/uploads/2023/09/20230902_Analyza_vzdelani.pdf.
- Obecný komentář Výboru pro hospodářská, sociální a kulturní práva č.13 k právu na vzdělání
- Věc C- 22/18 TopFit eV a Daniele Biffi v. Deutscher Leichtathletikverband eV, Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 13. června 2019: Shrnutí [online]. In: . [cit. 2023-06-18]. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=220502&pageIndex=0&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=587216>.
- Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace kritizuje Českou republiku. ORGANIZACE PRO POMOC UPRCHLÍKŮM [online]. [cit. 2023-09-14]. Dostupné z: <https://www.opu.cz/cs/2019/09/vybor-osn-pro-odstraneni-rasove-diskriminace-kritizuje-ceskou-republiku/>.
- Podrobné statistiky Soudního dvora. In: CURIA [online]. [cit. 2023-08-20]. Dostupné z: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2023-03/stats_cour_2022_cs.pdf

PŘÁVNÍ PŘEDPISY:

- Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie Smlouva o Evropské unii (Konsolidované znění) Smlouva o fungování Evropské unie (Konsolidované znění) Protokoly Přílohy Smlouvy o fungování Evropské unie Prohlášení připojená k závěrečnému aktu mezivládní konference, která přijala Lisabonskou smlouvu podepsanou dne 13. prosince 2007 Srovnávací tabulky, 2016/C 202/01, dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT>
- Revidovaná Evropská sociální charta- European Social Charter (revised) (ETS No. 163) dostupná z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=163>
- Evropská sociální charta dostupná z: <https://www.mpsv.cz/evropska-socialni-charta>
- Dodatkový protokol k Evropské sociální chartě dostupný z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372805/esch_dp.pdf/53b181d7-761c-2bd2-1eae-d47331f6b983
- Evropská kulturní úmluva, 290/1990 Sb. znění účinné od 10. 5. 1990, dostupná z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzheyf6mrzgwawta&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>
- Listina základních práv Evropské unie. In: Úřední věstník Evropské Unie, C 202. 2016. ISSN 1977-0863.
- Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, podepsaná v Lisabonu dne 13. prosince 2007. In: Úřední věstník Evropské Unie, C 306. 2007. ISSN 1725-5163.
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí: Statut Rady Evropy. In: Sběrka zákonů č. 123 / 1995. částka 32.
- Evropská úmluva o lidských právech ve znění dodatkových protokolů, [online]. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ces
- Dodatkový protokol EÚLP [online]. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ces.pdf
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/817 ze dne 20. května 2021, kterým se zavádí program Erasmus+: program Unie pro vzdělávání a odbornou přípravu, pro

mládež a pro sport a zrušuje nařízení (EU) č. 1288/2013 (Text s významem pro EHP) dostupný z: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/817/>

- Resolution 1249 (2001), Co-existence of the Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms of the Commonwealth of Independent States and the European Convention on Human Rights, dostupné z: <https://pace.coe.int/en/files/16916/html>
- Konsolidovaný text: Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Text s významem pro EHP) dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A02004L0038-20110616>
- Rules of Court of European Court of Human rights, dostupný z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Rules_Court_ENG
- Konsolidované znění Statutu Soudního dvora Evropské unie. In: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-08/tra-doc-cs-div-c-0000-2016-201606984-05_00.pdf.
- Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region (ETS No. 165), European Treaty Series - No. 165 [online]. In: . [cit. 2023-05-14]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168007f2c7>
- Vyhláška č. 120/1976 Sb. Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech [online]. In: . [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzg43f6mjsgawta&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search#>
- Úmluva o právech dítěte a související dokumenty [online]. 2016. ISBN 978-80-7421-120-1. Dostupné také z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>
- Universal Declaration of Human Rights, proclaimed by the United Nations General Assembly in Paris on 10 December 1948 (General Assembly resolution 217 A), dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

- Úmluva o právech osob se zdravotním postižením dostupné z: https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/08/Umluva_o_pravech_osob_se_ZP.pdf
- Sdělení č. 28/2016 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte zavádějícího postup předkládání oznámení, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2016-28>
- Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, dostupná z: <https://osn.cz/resources/mezinarodni-umluva-o-odstraneni-vsech-forem-rasove-diskriminace/>
- 120/1976 Sb. Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/search-results.seam>
- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen ze dne 13. května 1978, dostupná z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rfp/dokumenty/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen-1978/>

JUDIKATURA ESLP:

- Rozsudek ve věci Ukraine and the Netherlands v. Russia ze dne 30. 11. 2022, č. stížnosti: 8019/16, 43800/14 a 28525/20
- Rozsudek ve věci Latusi and others v. Italy ze dne 18. 03. 2011, č. stížnosti: 30814/06
- Rozsudek ve věci Case of Georgia v. Russia (II) ze dne 21. 01. 2021, č. stížnosti: 38263/08
- Rozsudek ve věci Case of Oršuš and Others v. Croatia ze dne 16. 03. 2010, č. stížnosti: 15766/0
- Rozsudek ve věci Leyla Şahin v. Turkey ze dne 10. 11. 2005, č. stížnosti: 44774/98
- Rozsudek ve věci Case of Catan and Others v. The Republic of Moldova and Russia ze dne 19. 10. 2012, č. stížnosti: 43370/04, 8252/05 and 18454/06
- Rozsudek ve věci Case of Velyo Veleve v. Bulgaria ze dne 27. 05. 2014, č. stížnosti: 16032/07 Rozsudek ve věci Scozzari and Giunta v. Italy ze dne 13.07.2000, č. stížnosti: 39221/98 a 41963/98
- Rozsudek ve věci D.H. and Others v. the Czech Republic ze dne 13. 11. 2007, č. stížnosti: 7325/00
- Rozsudek ve věci Case of Tarantino and Others v. Italy ze dne 02. 04. 2013, č. stížnosti: 25851/09, 29284/09 a 64090/09

- Rozsudek ve věci Case of Timishev v. Russia ze dne 13.6.2006, č. stížnosti: 55762/00 a 55974/00
- Rozsudek ve věci FolgerØ and others v. Norway ze dne 29.6.2007. č. stížnosti: 15472/02

JUDIKATURA SDEU:

- Rozsudek ze dne 20. září 2001, Rudy Grzelczyk contre Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, ECLI:EU:C:2001:458
- Rozsudek 13. června 2019, TopFit a Biffi v. Deutscher Leichtathletikverband eV, C-22/18, ECLI:EU:C:2019:497
- Rozsudek ze dne 13. dubna 2010, Bressol a další, C-73/08, ECLI:EU:C:2010:181
- Rozsudek ze dne 11. ledna 2007, Lyyski, C-40/05, ECLI:EU:C:2007:10
- Rozsudek ze dne 7. července 2005, Komise vs. Rakousko, C-147/03, ECLI:EU:C:2005:427
- Rozsudek ze dne 1. července 2004, Komise vs. Belgie, C-65/03, ECLI:EU:C:2004:402
- Rozsudek ze dne 15. března 2005, Bidar, C-209/03, ECLI:EU:C:2005:169
- Rozsudek ze dne 18. listopadu 2008, Förster, C-158/07, ECLI:EU:C:2008:630
- Rozsudek ze dne 4. října 2012, Komise vs. Rakousko, C-75/11, ECLI:EU:C:2012:605
- Rozsudek ze dne 20. června 2013, Giersch a další, C 20/12, ECLI:EU:C:2013:411
- Rozsudek ze dne 14. června 2012, Komise vs. Nizozemsko, C 542/09, ECLI:EU:C:2012:346
- Rozsudek ze dne 22. prosince 2022, Universität Koblenz-Landau v. EACEA, C-288/21 P, ECLI:EU:C:2022:1027
- Rozsudek ze dne 8. prosince 2016, Rosa Rodriguez v. Consejería de Educación de la Junta de Andalucía, C-509/16 P, ECLI:EU:C:2016:942
- Usnesení ze dne 19. listopadu 2013 Associazione sportiva Taranto calcio v. Itálie, T-476/13, ECLI:EU:T:2013:62
- Rozsudek ze dne 11. března 2015, Oberto a O'Leary, C-464/13, ECLI:EU:C:2015:163
- Rozsudek ze dne 8. prosince 2020, Maďarsko proti EP a Radě C 620/18, ECLI:EU:C:2020:1001

Příloha č. 1

Grafické znázornění ke kapitole 2.4.2. Statistická analýza

General information

Table 1 General statistical information

1. Applications allocated to a judicial formation [round figures (50)]	2021	2020	+/-
Applications allocated	44250	41700	6%

2. Interim procedural events	2021	2020	+/-
Applications communicated to respondent Government	10630	7583	38%

3. Applications decided	2021	2020	+/-
By decision or judgment	36092	39190	-8%
- by judgment delivered	3131	1901	65%
- by decision (inadmissible or struck out)	32961	37289	-12%

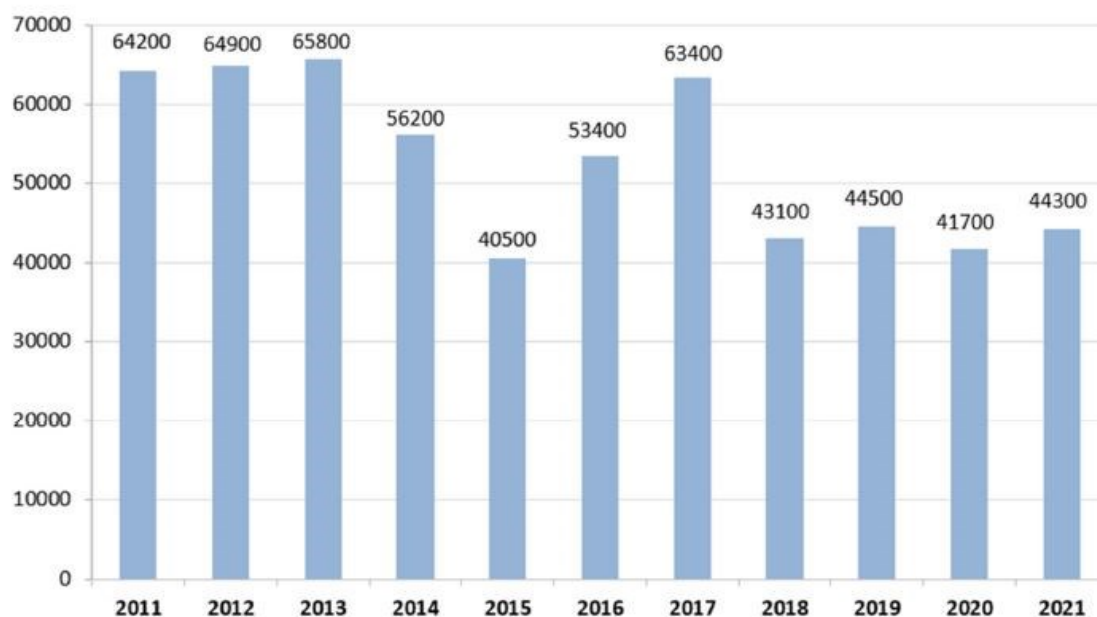
4. Pending applications [round figures (50)]	31/12/2021	1/1/2021	+/-
Applications pending before a judicial formation	70150	62000	13%
- Chamber and Grand Chamber	30600	23300	31%
- Committee	31850	34100	-7%
- Single-Judge formation	7700	4600	67%

5. Pre-judicial applications [round figures (50)]	31/12/2021	1/1/2021	+/-
Applications at a pre-judicial stage	8700	8100	7%
	2021	2020	+/-
Applications disposed of administratively	16400	14150	16%

Zdroj: Analysis of statistics 2021. In: European Court of Human Rights: Statistical reports [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>

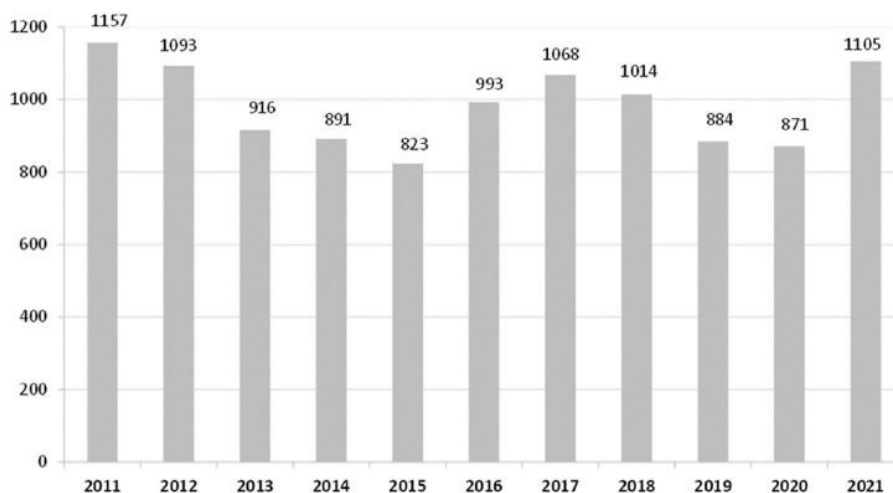
Number of applications allocated to a judicial formation³

Chart 1 Applications allocated to a judicial formation per year

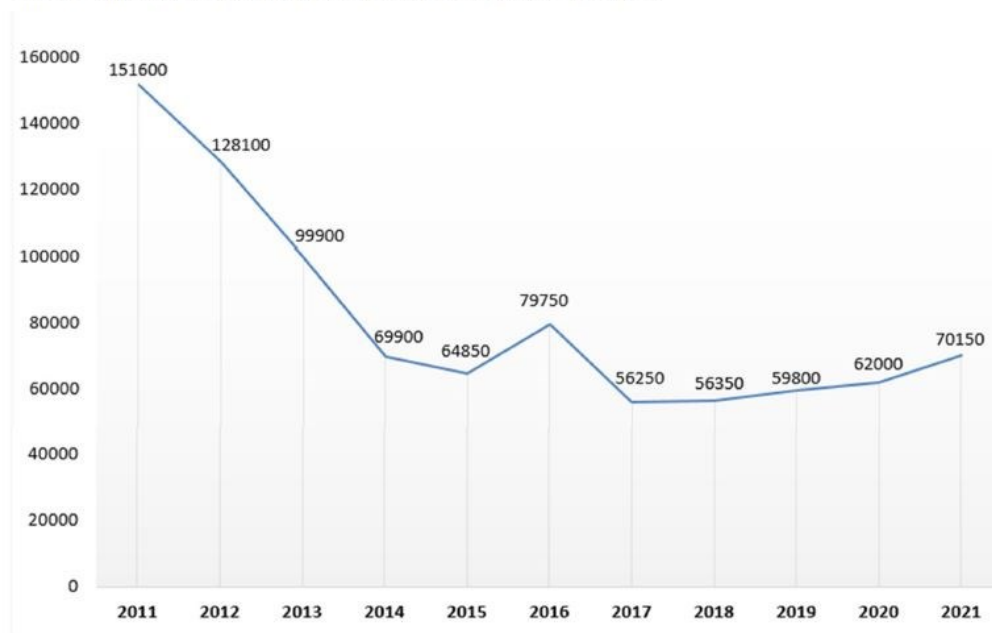
Zdroj: Analysis of statistics 2021. In: European Court of Human Rights: Statistical reports [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>

Chart 7 Number of judgments since 2011

Zdroj: Analysis of statistics 2021. In: European Court of Human Rights: Statistical reports [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>

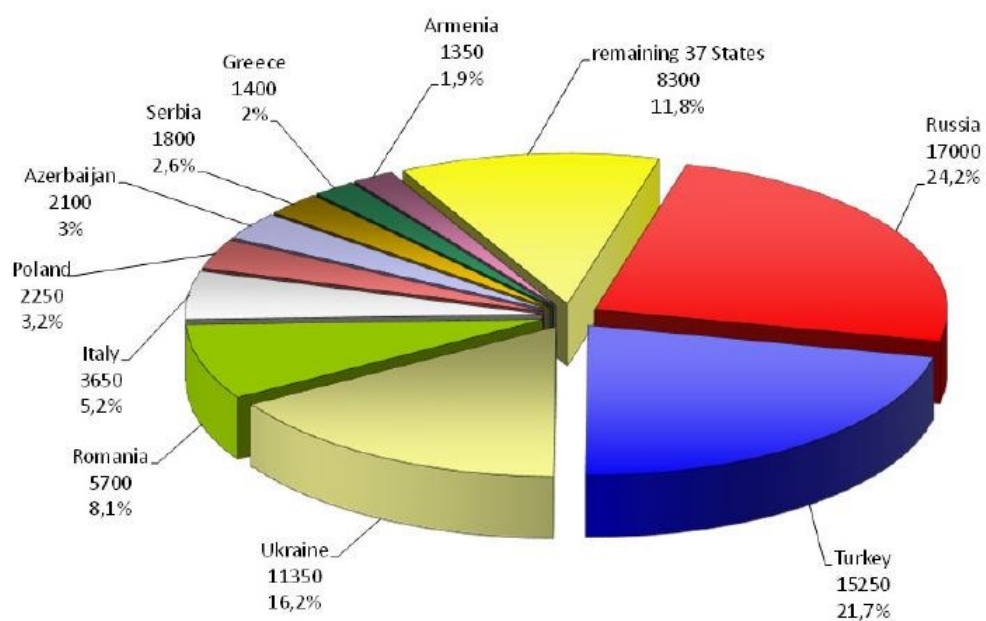
Chart 2 Applications pending before a judicial formation per year

³ Figures represent the total number of applications, including joined applications. The document generally gives round figures.

Zdroj: *Analysis of statistics 2021*. In: *European Court of Human Rights: Statistical reports [online]*. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>

Chart 3 Breakdown of 70,150 pending applications for the high case-count States

Zdroj: Analysis of statistics 2021. In: European Court of Human Rights: Statistical reports [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>

Violations by Article and by State

1959-2021	Total number of judgments	Judgments finding at least one violation	Friendly settlements/Striking out judgments	Other judgments ¹	Right to life - deprivation of life	Lack of effective investigation	Inhuman or degrading treatment	Prohibition of torture ²	Lack of effective investigation	Conditional violations ³	Prohibition of slavery/forced labour	Right to liberty and security	Right to a fair trial ⁴	Length of proceedings	Non-enforcement	Right to respect for private and family life	Freedom of thought, conscience and religion	Freedom of expression	Freedom of assembly and association	Right to marry	Prohibition of discrimination	Protection of property	Right to education	Right to free elections	Other Articles of the Convention						
																									P1-1	P1-2	P1-3	P1-4			
Lithuania	236	164	53	13	6	3	6	28	9	26	36	28	2	1	23	1	2	1	2	1	8	7	33	1	1						
Luxembourg	91	36	12	3						1	16	17			4						3	1	1								
Malta	123	95	18		12	1				4	27	13	13	1	2	2					5		21	4	49			2			
Republic of Moldova	561	461	42	3	33	3	15	9	107	28	115	170	13	40	1	41	5	21	18		63	6	122	3		12					
Monaco	4	3	1							1	3																				
Montenegro	48	42	4		2		1		4	3	6	9	28	6							2		3	1	7						
Netherlands	176	98	50	16	12		4	1	10		34	32	8							17		7		2	3	1					
North Macedonia	180	164	13	3	5	2	2	3	6	14	17	25	66	3						10	3	5	11	1	15			1			
Norway	67	44	23								1	12	2																		
Poland	1,220	1,027	133	42	18	7	9	2	65	14	309	125	445	4	122	1	36	1	2	32	5	58					11				
Portugal	344	278	21	56	9	2	5		2		7	42	144	6	17						28		43	2	48						
Romania	1,473	1,469	86	45	73	13	56	2	343	97	125	471	151	24	4	112	4	35	6		29	42	503	1	7	4	20				
Russian Federation	3,114	2,943	115	16	42	349	406	83	992	273	43	1	1,299	988	207	166	3	297	14	114	79	701	27	688	3	7	7	163			
San Marino	20	12	5	2	1						1	9	2			1	1														
Serbia	232	207	18	7		3		7	10		11	33	54	75	17					7			18	2	82	1	1	1			
Slovak Republic	409	366	13	22	8	2	2	1	6	6	60	50	221	2	25					11			39	4	21			1			
Slovenia	378	342	24	4	3	3		21	6		6	23	263	3	1	12				3			267	3	8						
Spain	198	134	32	3	4			1	14		5	63	16	1	4	18				10	1		2	5	2			4			
Sweden	154	62	59	28	3	1		1	4	3	2	28	12	1	3	10				2	1		3	1	6			1			
Switzerland	214	124	84	3	3	1	2		2	1	6	22	37	8		1	26	1	19	1	1		2	7							
Turkey	3,820	3,383	95	219	121	142	224	31	342	226		816	975	609	67	5	136	12	418	111			281	19	698	7	12		36		
Ukraine	1,494	1,459	22	4	11	14	73	21	332	123		535	601	504	39	1	109	6	20	10	1		416	9	376	2	2	71			
United Kingdom	563	327	144	67	23	2	20	2	17		1	2	70	94	30					1	78	1	15	4	4	35	45	3	2	8	2
Sub-total	20,725	1,996	1,137	760	604	944	181	2,798	1,028	81	13	4,494	5,480	6,062	642	66	1,716	95	1,010	354	10	2,878	333	9,706	14	105	59	483			
TOTAL*																															

This table has been generated automatically using the conclusions in the metadata for each judgment in the HUDOC database.
 1. Other judgments: just satisfaction, revision, preliminary objections and lack of jurisdiction.
 2. Figures in this column may include conditional violations.
 3. Cases in which the Court held there would be a violation of Article 2 and/or 3 if the applicant was removed to a State where he/she was at risk. Figures in this column are available only from 2013 onwards.
 4. Including 93 judgments which concern 2 or more respondent States.

Zdroj: *Thematical statistics-Interim measures. In: European Court of Human Rights: Statistical reports [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>*

Violations by Article and by State

1959-2021	Total number of judgments	Judgments finding at least one violation	Friendly settlements/Striking out judgments	Other judgments ¹	Right to life - deprivation of life	Lack of effective investigation	Inhuman or degrading treatment	Prohibition of torture ²	Lack of effective investigation	Conditional violations ³	Prohibition of slavery/forced labour	Right to liberty and security	Right to a fair trial ⁴	Length of proceedings	Non-enforcement	Right to respect for private and family life	Freedom of thought, conscience and religion	Freedom of expression	Freedom of assembly and association	Right to marry	Prohibition of discrimination	Protection of property	Right to education	Right to free elections	Other Articles of the Convention						
																									P1-1	P1-2	P1-3	P1-4			
Albania	86	71	6	2	7		2	1	4	3				6	36	9	24	1	2												
Andorra	9	4	3	1	1										2																
Armenia	153	142	6	5	4	4	7	1	16	7	1			33	50	5	7			4	6	4	16		8	1	36	1		10	
Austria	404	284	79	24	17			1	4		1			13	96	113				24	1	36	1		18	27	4		1	4	
Azerbaijan	251	241	2	2	6	7	14	3	29	24			1	87	91	7	21			18	4	17	41		10	1	44	25	46		
Belgium	285	198	53	18	16	3	1	1	29	4	3			57	69	63	1			13	1	4			19	9	1		2	2	
Bosnia and Herzegovina	105	98	7					1	2					10	17	12	49	1	2	1						2	4	64		9	
Bulgaria	774	598	50	5	21	15	31	4	90	44	5			278	112	182	15			89	12	22	18		197	11	134	1	6	2	23
Croatia	474	380	60	27	7	3	12		16	12		2	32	134	104	5	3	22		9	2	1			37	9	49		3	2	
Cyprus	87	73	7	3	4		3		10	4		1	17	13	35		1	8		1					12	3	4		1	1	
Czech Republic	236	191	23	13	9	1	1		2	2				32	70	81				20					16	2	13				
Denmark	61	21	28	11	1				1			1	2	1	8					5			1	1	2	1	1				
Estonia	64	47	16	1					8	3				10	15	7				4	6					8	1				
Finland	192	142	36	9	5	2			2	2				2	37	62				24			20			10	2			6	
France	1,042	766	194	64	38	9	4	2	44	1	14	2	76	283	284	2	3	22	4	40	6				39	10	30		1	7	
Georgia	132	107	21	1	3	6	9	1	28	17				24	38	6	1	1	8	3	2	1			5	15	8		2	8	
Germany	359	201	130	13	15				5	1				32	30	102	1	10	24						9	2	23	13	4	1	
Greece	1,040	948	44	20	48	4	8	1	123	11	1	4	88	141	343	21				15	14	17	7	1	282	15	85	2	3	2	2
Hungary	614	577	21	6	10	2	1		38	11				74	21	344				1	26				34	13	58	6	58	3	5
Iceland	36	26	6	3	1									1	10					1			7	2			1			3	1
Ireland	40	25	10	1	4				1					2	5	14				5			2			10	1				
Italy	2,446	1,890	79	335	142	5	17	9	33	14				43	297	1,203	23	5	178			11	3		99	8	378	1	17	1	30
Latvia	136	123	26	3	2	1	2		19	13				60	22	21				1	33	3	4	1		5	2	4		3	9
Liechtenstein	10	8	2											1	3	4										2					

This table has been generated automatically using the conclusions in the metadata for each judgment in the HUDOC database.
 1. Other judgments: just satisfaction, revision, preliminary objections and lack of jurisdiction.
 2. Figures in this column may include conditional violations.
 3. Cases in which the Court held there would be a violation of Article 2 and/or 3 if the applicant was removed to a State where he/she was at risk. Figures in this column are available only from 2013 onwards.

Zdroj: *Thematical statistics-Interim measures. In: European Court of Human Rights: Statistical reports [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>*

Violations by Article and by State

2021	Total number of judgments														Other Article of the Convention															
	Total	Total	Total	Total	Total	2	2	3	3	3	3/3	4	8	6	6	6	7	8	9	10	11	12	13	14	F1-1	F1-2	F1-3	F1-4		
Albania	3	2	1											1	2								1							
Andorra																														
Armenia	16	16				1		5	1	1		5	4		1			1	3	4					2					
Austria	7	5	2											1					4	1										
Azerbaijan	36	33	1			3	3	1	4	2		1	9	7				3	6	4			1		8				12	
Belgium	16	8	8						2				3	6	1								1							
Bosnia and Herzegovina	14	14												2	4	9						1		9						
Bulgaria	37	33	2				1	6	3			2	8	1	1			3	2	3			4	3	7		1		2	
Croatia	37	34	2	1		1	2		1			3	16	2	2			2		1		1	2	10				1	2	
Cyprus	3	3							1				1	1					1											
Czech Republic	1		1																											
Denmark	7	3	4																3											
Estonia	2	2								1								2												
Finland	1				1																									
France	14	7	7						2		1		4	3																
Georgia	13	12	1						1	1				7	1				1		1		1	8	1					
Germany	5	3	1											1																
Greece	13	13				1		2				3		1	2			2		2			5		1					
Hungary	33	30	2		1				5	1			18	9				2		1	1		5	3					1	
Iceland	2	1	1																											
Ireland	1		1																											
Italy	39	33	6			1	11							7	1	8		8		1			3	3						
Latvia	3	2	1											1												1				
Lithuania	1		1																											

This table has been generated automatically based on the conclusions in the metadata for each judgment in the HUDOC database.
 1. Other judgments: just satisfaction, revision, preliminary objections and lack of jurisdiction.
 2. Figures in this column may include conditional violations.
 3. Cases in which the Court held there would be a violation of Article 2 and/or 3 if the applicant was removed to a State where he/she was at risk.

Zdroj: Thematical statistics-Interim measures. In: European Court of Human Rights: Statistical reports [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>

Violations by Article and by State

Year	Violations by Article and by State																												
	Art. 1	Art. 2	Art. 3	Art. 4	Art. 5	Art. 6	Art. 7	Art. 8	Art. 9	Art. 10	Art. 11	Art. 12	Art. 13	Art. 14	Art. 15	Art. 16	Art. 17	Art. 18	Art. 19	Art. 20	Art. 21	Art. 22	Art. 23	Art. 24	Art. 25	Art. 26	Art. 27	Art. 28	
2021	10	8	3																										
Albania	10	8	3																										
Austria	9	2	3																										
Belgium	14	12	1																										
Results of violations	48	45	11	2	7		8	6	6																				
Bulgaria	9	4	1																										
Cyprus	7	3	3																										
France	10	8	4																										
Germany	10	20	3																										
Greece	9	3	2																										
Hungary	16	14	8	7	3	1	3		41	3																			
Italy	202	219	8	1	6	19	32	7	70	22	3																		
Latvia	11	8	3																										
Lithuania	10	22	1																										
Malta	3	3																											
Netherlands	12	10	3																										
Poland	1	1																											
Portugal	7	3	4																										
Romania	19	14	2																										
San Marino	11	8	3																										
Slovakia	10	22	1																										
Slovenia	3	3																											
Spain	12	10	3																										
Sweden	1	1																											
Switzerland	7	3	4																										
Turkey	19	14	2																										
Ukraine	197	184	2																										
United Kingdom	7	3	3																										
Violations	184	163	11	2	7	74	18	24	74	3	3	204	144	142	28	1	148	7	88	27	139	24	114	3	3	48			
Violations?	1,165																												

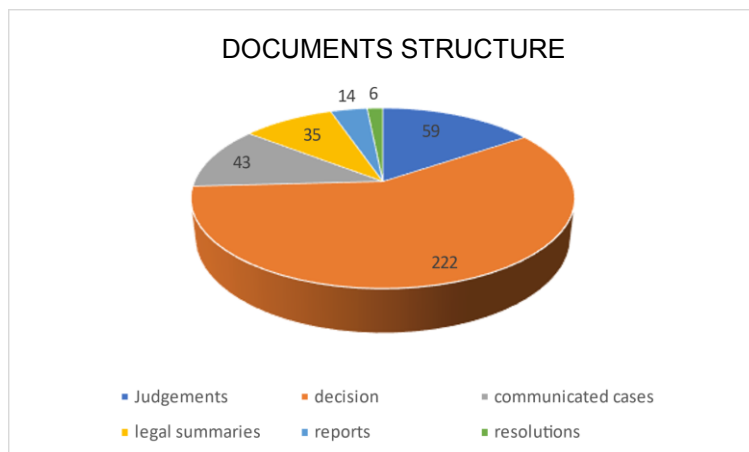
This table has been generated automatically based on the conclusions in the metadata for each judgment in the HUDOC database.

1. Other judgments: just satisfaction, revision, preliminary objections and lack of jurisdiction.
2. Figures in this column may include conditional violations.
3. Cases in which the Court held there would be a violation of Article 2 and/or 3 if the applicant was removed to a State where he/she was of risk.
4. 14 judgments are against more than 1 State: Republic of Moldova and Russian Federation (13 judgments) and Republic of Moldova, Russia and Ukraine (1 judgment).

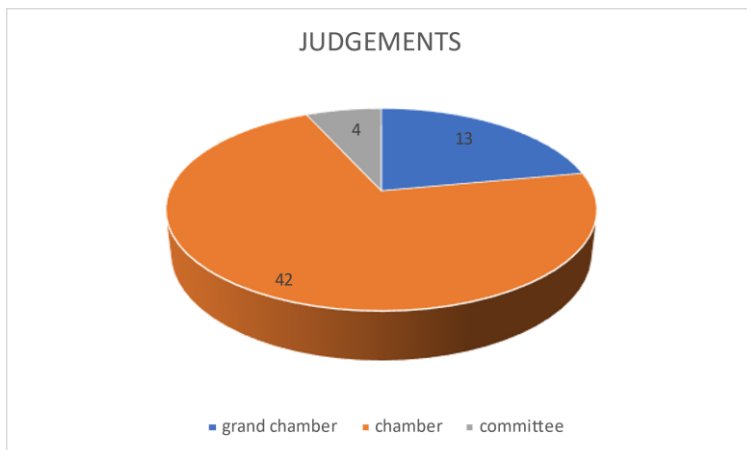

Zdroj: Thematical statistics-Interim measures. In: European Court of Human Rights: Statistical reports [online]. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>

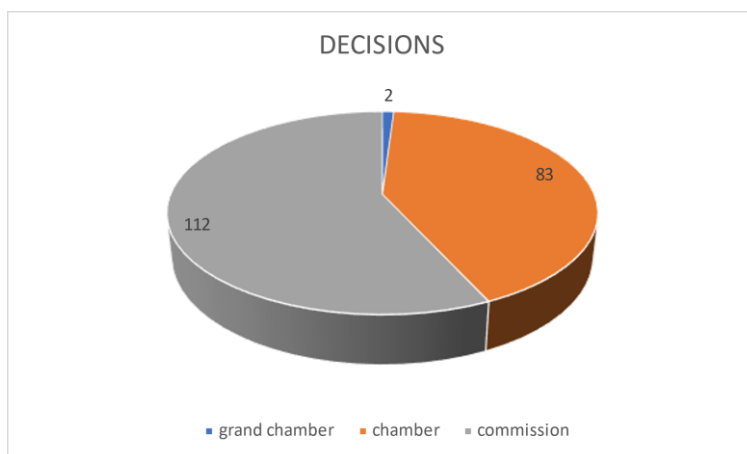
Documents	379
judgements	59
decision	222
communicated cases	43
legal summaries	35
reports	14
resolutions	6

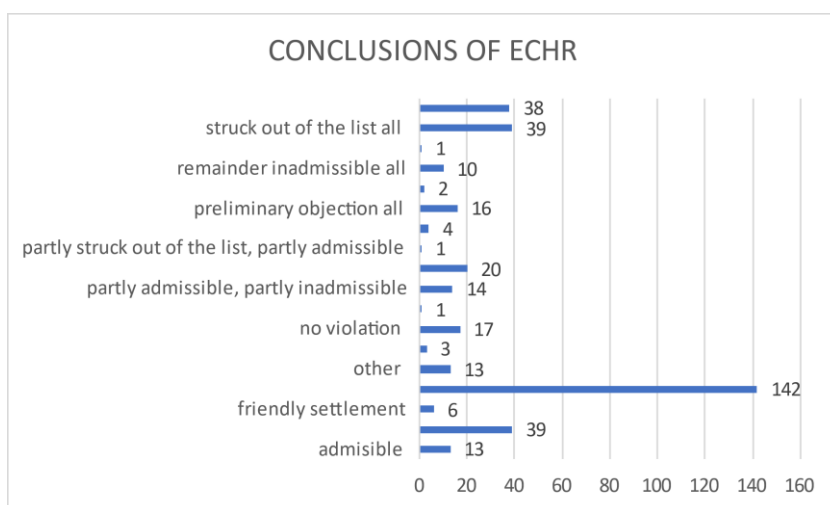
judgements	59
grand chamber	13
chamber	42
committee	4

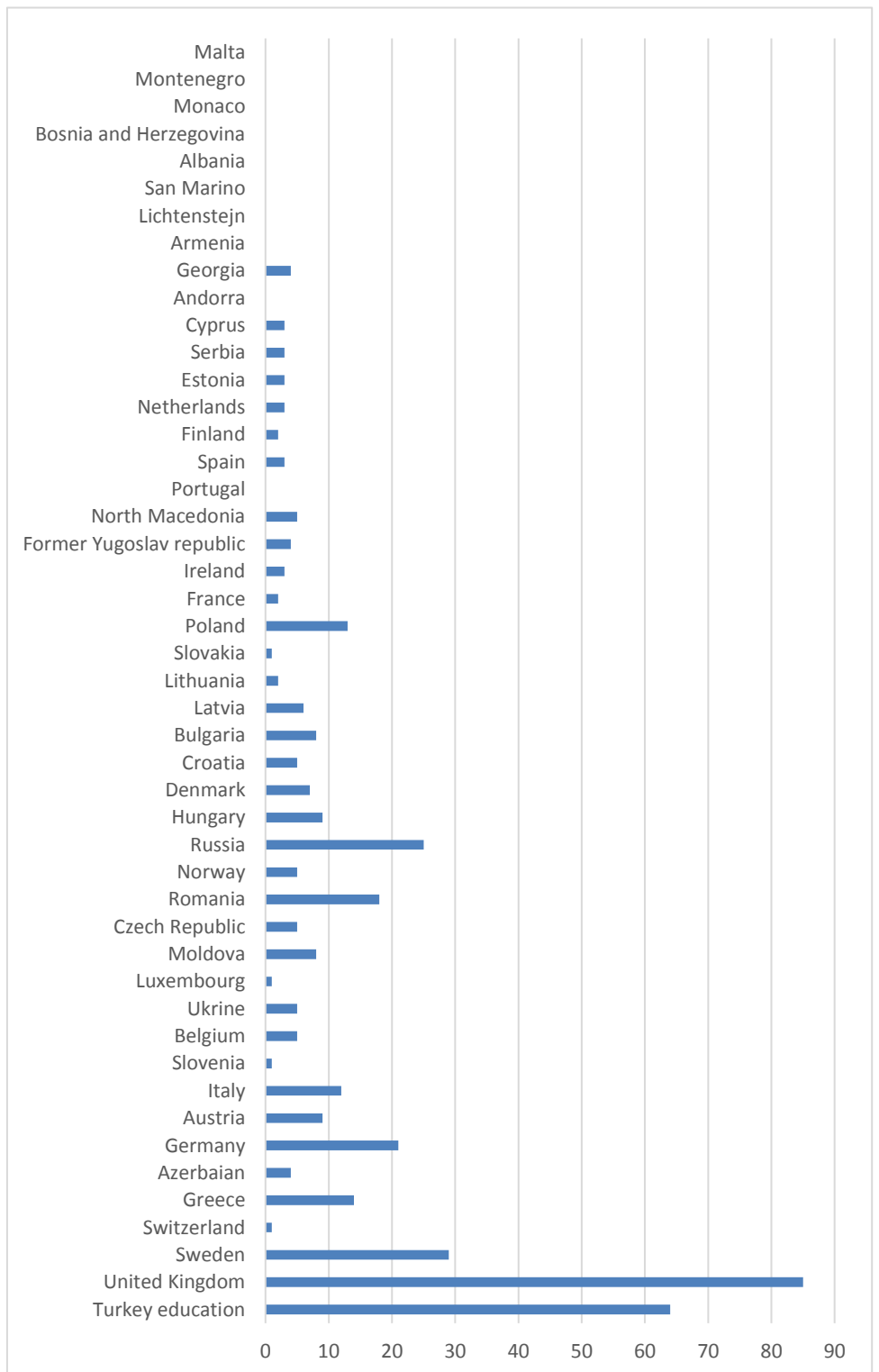
decisions	222
grand chamber	2
chamber	83
commission	112

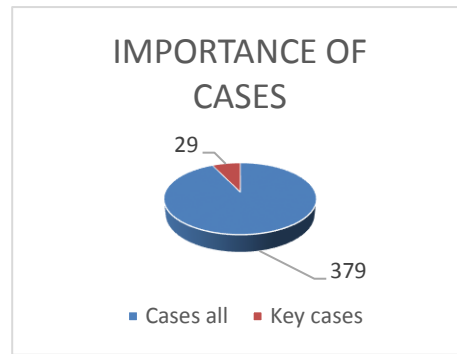
admissible	13
communicated	39
friendly settlement	6
inadmissible	142
other	13
irreceivable	3
no violation	17
partiellement irreceivable	1
partly admissible, partly inadmissible	14
partly inadmissible	20
partly struck out of the list, partly admissible	1
partly struck out of the list, partly inadmissible	4
preliminary objection all	16
receivable	2
remainder inadmissible all	10
solution of the matter	1
struck out of the list all	39
violation	38

Turkey education	64
United Kingdom	85
Sweden	29
Switzerland	1
Greece	14
Azerbaijan	4
Germany	21
Austria	9
Italy	12
Slovenia	1
Belgium	5
Ukraine	5
Luxembourg	1
Moldova	8
Czech Republic	5
Romania	18
Norway	5
Russia	25
Hungary	9
Denmark	7
Croatia	5
Bulgaria	8
Latvia	6
Lithuania	2
Slovakia	1
Poland	13
France	2
Ireland	3
Former Yugoslav	4
North Macedonia	5
Portugal	0
Spain	3
Finland	2
Netherlands	3
Estonia	3
Serbia	3
Cyprus	3
Andorra	0
Georgia	4
Armenia	0
Lichtenstejn	0
San Marino	0
Albania	0
Bosnia and	0
Monaco	0
Montenegro	0
Malta	0

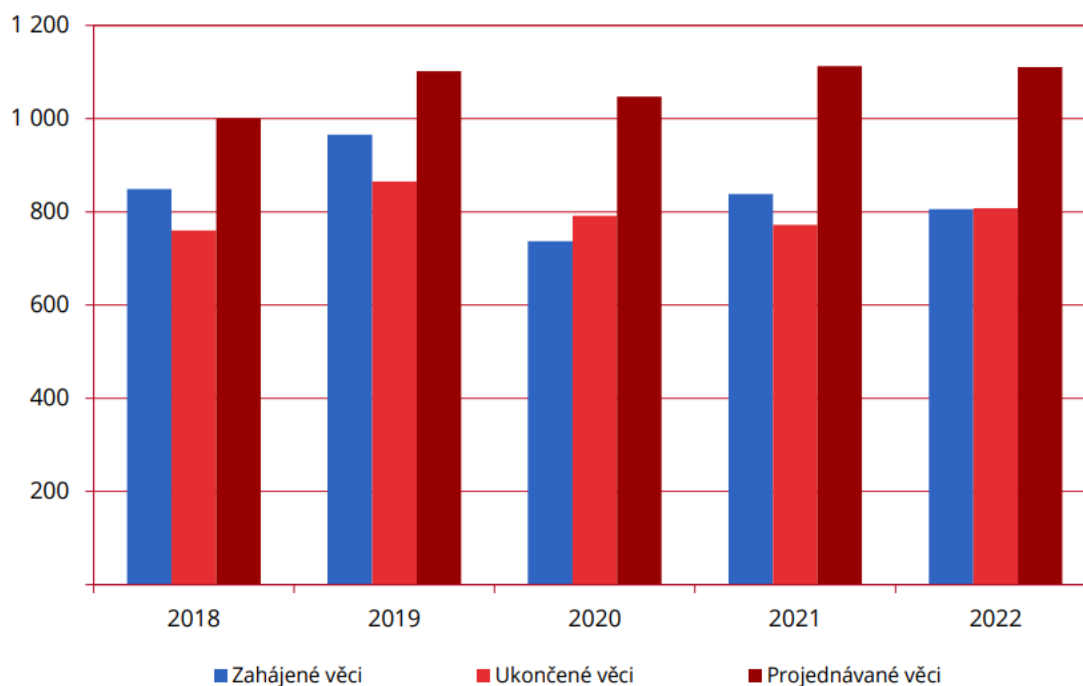

Documents	379
Key cases	29

Grafické znázornění ke kapitole 3.4.2. Statistická analýza

I. Obecná činnost Soudního dvora – Zahájené, ukončené, projednávané věci (2018–2022)

	2018	2019	2020	2021	2022
Zahájené věci	849	966	737	838	806
Ukončené věci	760	865	792	772	808
Projednávané věci	1 001	1 102	1 047	1 113	1 111

Zdroj: Podrobné statistiky Soudního dvora. In: CURIA [online]. [cit. 2023-08-20]. Dostupné z: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2023-03/stats_cour_2022_cs.pdf

III. Zahájené věci – předmět řízení (2018-2022)

	2018	2019	2020	2021	2022
Celní unie a společný celní tarif	13	18	19	11	10
Daně	71	73	64	54	62
Doprava	39	54	99	52	38
Duševní vlastnictví	92	74	51	83	49
Energie	12	6	7	3	7
Evropské občanství	6	8	11	14	7
Evropský fond pro regionální rozvoj					1
Finanční předpisy (rozpočet, finanční rámec, vlastní zdroje, boj proti podvodům...)	6	8	7	6	2
Hospodářská a měnová politika	3	11	12	12	16
Hospodářská soutěž	25	42	16	26	30
Hospodářská, sociální a teritoriální soudržnost	1	1	2	3	2
Institucionální právo	34	38	27	39	32
Obchodní politika	5	10	8	5	10
Ochrana spotřebitele	41	72	37	53	53
Politika rybolovu	1	1	2	2	2
Právní zásady Unie	29	33	30	28	15
Právo podniků	2	3	1	2	1
Přístup k dokumentům	10	5	1	4	4
Prostor svobody, bezpečnosti a práva	82	107	96	106	95
Průmyslová politika	4	7	1	1	2
Registrace, hodnocení, povolování a omezování chemických látek (nařízení REACH)	1	3		5	2
Rozhodčí doložka	2	3	1	3	2
Sbližování právních předpisů	53	30	35	63	53
Sociální politika	46	41	33	46	47
Sociální zabezpečení migrujících pracovníků	14	2	6	7	7
Společná zahraniční a bezpečnostní politika	7	19	1	6	4
Státní podpory	26	59	18	42	25
Svoboda usazování	7	8	23	9	15
Transevropské sítě				1	
Veřejné zakázky	28	27	13	21	26
Veřejné zdraví	4	6	4	10	12
Vnější činnost Evropské unie	4	4	4	6	5
Volný pohyb kapitálu	9	6	9	4	8
Volný pohyb osob	19	40	14	11	17
Volný pohyb služeb	37	12	10	11	22
Volný pohyb zboží	4	8	5	3	1
Výzkum, technologický rozvoj a vesmír	1				
Vzdělávání, odborné vzdělávání, mládež a sport				2	
Zaměstnanost			1	1	
Zemědělství	26	24	15	19	25
Životní prostředí	50	47	23	23	35
Smlouva o FEU	814	910	706	797	744
Kontrola bezpečnosti	1				
Ochrana obyvatelstva	1	1			3
Smlouva o AE	2	1			3
Právní zásady Unie	1	1			1
Smlouva o EU	1	1			1
Evropské občanství					1
Institucionální právo				2	1
Dohoda o vystoupení Spojeného království				2	2
Právní zásady Unie					2
Řízení	12	16	10	7	16
Služební řád	16	35	19	31	36
Výsady a imunity	2	3	2		1
Různé	32	54	31	39	56
CELKEM	849	966	737	838	806

Zdroj: Podrobné statistiky Soudního dvora. In: CURIA [online]. [cit. 2023-08-20]. Dostupné z: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2023-03/stats_cour_2022_cs.pdf

Klíčová slova

Vzdělání, právo na vzdělání, Evropské dokumenty, Soudní dvůr Evropské unie, Evropský soud pro lidská práva, lidská práva

Abstrakt

Diplomová práce Právo na vzdělání v evropských dokumentech pojednává o zakotvení práva na vzdělání v evropských dokumentech. Práce představuje právo na vzdělání jako lidské právo, které je zakotveno v komplexu lidských práv od jeho počátku. Vymezuje předmětnou terminologii a ukotvení práva na vzdělání v předmětných dokumentech. Pokračuje pak vymezením práva na vzdělání v evropském kontextu, přičemž se zaměřuje na vytvoření charakteristiky, analýzy a komparace kodifikace práva na vzdělání v předmětných evropských dokumentech. Diplomová práce se soustředí na zakotvení práva na vzdělání v Listině základních práv Evropské unie, která představuje jeden z nejmladších a nejkomplexnějších katalogů lidských práv na světě. Dále se diplomová práce zabývá rozborem zakotvení práva na vzdělání v Evropské úmluvě o lidských právech ve znění Dodatkových protokolů. Protože Evropská úmluva o lidských právech byla významným pramenem pro vznik Listiny základních práv Evropské unie, diplomová práce přináší komparaci způsobu zakotvení práva na vzdělání v obou dokumentech. Dále v práci najdeme přehled sekundárních právních aktů souvisejících s Listinou základních práv Evropské unie. Práce obsahuje klíčovou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora Evropské unie. Práce dále pojednává ve své statistické části o četnosti podání ve věci práva na vzdělání k Evropskému soudu pro lidská práva a k Soudnímu dvoru Evropské unie. Jednotlivé statistiky přináší přehledným způsobem zpracované informace z databáze CURIA a HUDOC a závěry týkající se podílu případů zaměřených na právo na vzdělání k celkové materii soudů. Práce též přináší stručnou identifikaci možných hrozeb a příležitostí práva na vzdělání v České republice. V rámci identifikace hrozeb a příležitostí byly použity výstupy z dlouhodobé činnosti a zkušeností neziskových organizací Amnesty International Česká republika a Meta o.p.s., které se mimo jiné zabírají prosazováním uplatňování práva na vzdělání.

Title in English

Right to education in European documents

Key words

Education, right to education, European documents, Court of Justice of the European Union, European Court of Human Rights, Human Rights

Abstract

The right to education is a fundamental human right that has been enshrined in numerous international legal documents. This thesis deals with the enshrinement of the right to education in European documents and in the complex of human rights since its enactment. The aim of the thesis is the analysis of the right to education in the European context while its main focus is to provide a characterization, analysis and comparison of the codification of the right to education in European documents. Firstly the thesis presents the enshrinement of the right to education in the European convention on human Rights as amended by the Additional Protocols which served as important source for the creation of the Charter of Fundamental Rights of the European Union. Secondly the thesis presents the enshrinement of the right to education in the Charter of Fundamental rights of the European Union which is one of the youngest and most comprehensive catalogues of the human rights in the world. The thesis contains key case law from the European Court Human Rights and the Court of Justice of the European Union. Thirdly in the statistical section we present the analysis of data from CURIA and HUDOC databases regarding the frequency of applications to the European Court Human Rights and the Court of Justice of the European Union invoking the right to education. The statistics present conclusions regarding the proportion of the cases focusing on the right to education to the total cases before the courts. Finally the thesis identifies and briefly describes potential threats and opportunities provided to the right to education in the Czech Republic. This section was based on the long-term expertise and activities of non-profit organisations Amnesty International Czech Republic and Meta o.p.s., which among other activities also contribute to the enforcement and application of the right to education.